

Tervise Arengu Instituut

**HIV-NAKKUSE, HEPATIITIDE NING RISKIKÄITUMISE
LEVIMUS SÜSTIVATE NARKOMAANIDE SEAS NARVAS
2010**

Uuringu kokkuvõte

Lilja Lõhmus, Katri Abel-Ollo, Ave Talu

Tallinn 2011

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÜLEVAADE UURINGU KORRALDAMISEST	4
2. UURINGU TULEMUSED	8
2.1. Sotsiaal-demograafilised näitajad	8
2.2. Tubakatoodete ja alkoholi tarvitamine	10
2.3. Narkootikumide süstimine ja sellega seotud riskikäitumine	11
2.4. Seksuaalsuhted ja sellega seotud riskikäitumine.....	18
2.5. Teadmised HIV-nakkuse levikuteedest.....	22
2.6. Kokkupuuted HIV-ennetuse, kahjude vähendamise ja muude teenustega.....	23
2.7. Vanglas viibimine	27
2.8. Tuberkuloos.....	27
2.9. HIVi, B- ja C- viirushepatiidi levimus	28
2.10. Gruppide vahelised erinevused	32
2.11. Boonuse muutmise mõju uuringu tulemustele	47
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	48
LISA 1: Faktorid, mis on seotud hiv-vastaste antikehade levimusega	52
LISA 2: Faktorid, mis on seotud hcv-vastaste antikehade levimusega.....	54
LISA 3: Uuringu tulemused sugude lõikes	56
LISA 4: Uuringu tulemused vanusgruppide lõikes	59
LISA 5: Uuringu tulemused süstimisstaažiga seoses	64
LISA 6: Uuringu tulemused süstlavahetuseteenusega kokkupuute alusel	67
LISA 7: Uuringu tulemused narkomaaniaraviga kokkupuute alusel	71
LISA 8: Uuringu tulemused vanglas viibimise alusel.....	75
LISA 9: Uuringu tulemused vastavalt teadlikkusele oma hiv-staatusest	79

SISSEJUHATUS

Süstiva narkomaaniaga kaasnev riskikäitumine on olnud üheks peamiseks HIV-nakkuse levikuteeks Eestis. Nakkuse plahvatuslik levik toimus 2000. aasta II poolel Ida-Virumaal, eelkõige Narvas. Ning kuigi aastate jooksul on Narva linnas registreeritud uute HIV-juhtude arv saja tuhande elaniku kohta olnud Eesti kõrgeim, ei olnud seal seni süstivate narkomaanide riskikäitumist ning HIVi, hepatiit C ja B levimust uuritud.

2010. aastal viidi Narvas esmakordselt läbi uuring antud teemadel ning andmete kogumisel kasutati uuritava poolt juhitud kaasamise meetodit (ingl k. *respondent driven sampling*).

Käesolev raport kajastab Narva süstivate narkomaanide seas läbi viidud uuringu tulemusi. Raportis antakse ülevaade narkomaanide sotsiaal-demograafilistest näitajatest, süstitavatest uimastitest ning süstimisega kaasnevast riskikäitumisest, seksuaalsuhetest ja sellega seotud riskikäitumisest, kokkupuutest kahjude vähendamise teenustega, HIVi, B- ning C-hepatiidi levimusest. Raporti lõpus olevates lisades on esitatud uuringu tulemused soo, vanuse, süstimisstaaži, süstlavahetuseteenuse ja narkomaaniaraviga seotuse, vanglas viibimise ja HIV-staatusest teadlikkuse alusel jagatud gruppide lõikes.

Uuringu läbiviijad tänavad kõiki spetsialiste ja uuringus osalejaid, kes aitasid kaasa andmete kogumisele ja raporti valmimisele.

1. ÜLEVAADE UURINGU KORRALDAMISEST

Eesmärk

Uuringu eesmärgiks oli määrata kindlaks HIV-nakkuse, hepatiit B ja C levimus ning narkootikumide süstimise ja seksuaaleluga seotud riskikäitumine Narvas elavate süstivate narkomaanide hulgas.

Andmeid koguti järgmiste näitajate kohta:

- sotsiaal-demograafilised tunnused,
- erinevate sõltuvusainete tarvitamine,
- narkootikumide süstimise tavad ja riskikäitumine süstimisel,
- seksuaalpartnerid ning riskikäitumine seksuaalsuhetes,
- HIV-i levikuteedega seotud teadmiste tase,
- kokkupuuted süstlavahetuse ja raviteenustega ning vanglas viibimine,
- narkootikumide üledoseerimine,
- tuberkuloos (kokkupuude, põdemine, kokkupuuted tervishoiuteenustega, kaebused, teadmised),
- HIV-nakkuse, HBV ja HCV levimus ning teadlikkus oma nakatumisest.

Uuringu andmed pakuvad informatsiooni sihtrühmale suunatud ennetus-, tervishoiu- ja tugiteenuste planeerimiseks ja arendamiseks.

Uuringu meeskond

Uuring teostatakse järgmiste organisatsioonide koostöös:

- Tervise Arengu Instituut – uuringu koordineerimine ja rahastamine, andmete analüüs ja raporti koostamine.
Katri Abel-Ollo – vastutav uurija, Eesti Uimastiseire Keskus;
Ave Talu – kaasuurija, Eesti Uimastiseire Keskus;
Aire Trummal – kaasuurija, Seire ja hindamise osakond;
Julia Hristojeva – assistent, Nakkushaiguste ja narkomaania ennetamise osakond;
Liilia Lõhmus – analüütik, andmete sisestaja, Seire ja hindamise osakond;
Katre Elblaus – andmete sisestaja.
- Narva Narkomaanide ja Alkohoolikute Rehabilitatsiooni Keskus MTÜ Sind ei jäeta üksi – andmete kogumine, planeerimises osalemine.
Tatjana Magerova – uuringu koordinaator uuringu keskuses;
Jelena Lebedeva – medõde;
Margarita Kangas – medõde;
Jaana Laanemann – intervjuerija;
Juri Magerov – intervjuerija;
Jelena Panasjuk – intervjuerija;
Maria Magerova – intervjuerija;
Sergei Konovalov – intervjuerija;
Aleksandra Magerova – intervjuerija.
- Lääne-Tallinna Kekshaigla HIV-nakkuse Referentslaboratoorium – HIV-i, HCV ja HBV testimine.
Dr. Valentina Ustina – Lääne-Tallinna Kesksaigla HIV-nakkuse Referentslaboris

Uuringu rahastamine

Uuringu rahastamine toimus Tervise Arengu Instituudi eelarvest.

Valimi moodustamise kriteeriumid

Uuringusse oli plaanitud kaasata 350 süstivat narkomaani Narvast. Uuritavad pidid vastama järgmistele kriteeriumidele:

- on 18-aastased või vanemad,
- on süstinud narkootikume viimase 4 nädala jooksul,
- elavad Narva linnas,
- on võimelised andma informeeritud nõusoleku uuringus osalemiseks,
- räägivad eesti või vene keelt,
- on nõus uuringu protseduuridega, sh nõustuvad andma verd HIV, HBV ja HCV analüüsideks,
- ei ole varem antud uuringus osalenud.

Kuna tegemist oli anonüümse uuringuga, siis korduva osalemise vältimiseks küsiti igalt osalejalt peale uuringuks nõusoleku andmist temaga seotud kaks tähte (ema eesnime esitähht ja oma eesnime viimane täht), mis kanti vastavasse andmebaasi. Andmebaasi lisati täidetud intervjuu ankeedi järgi pärast ka vanus, sugu ja endale teada olev HIV-staatust. Andmebaasi kontrolliti iga päeva lõpus tegemaks kindlaks, et keegi ei ole korduvalt osalenud.

Andmete kogumine toimus 26.08. 2010 kuni 30.09.2010. Uuringust osalemisest oli huvitatud, valikukriteeriumitele vastas ning kirjaliku informeeritud nõusoleku andis kokku 351 inimest.

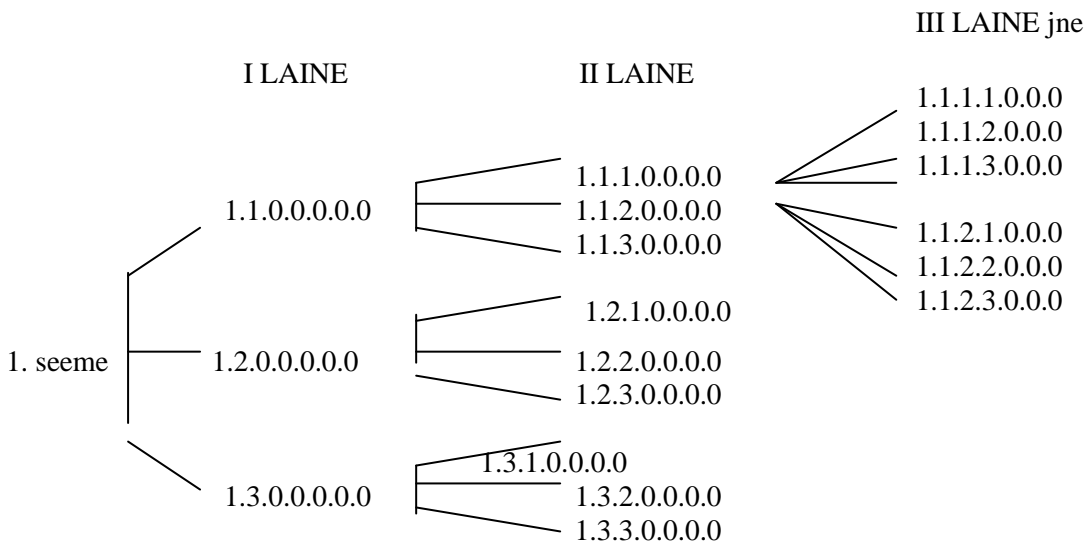
Valimi moodustamine ja uuritavate kaasamine

SN-id on uurimistöö jaoks raskesti kättesaadavaks elanikkonna grupiks, mille piirid ja suurus on täpselt teadmata ning mille kohta puudub kindel valimi raamistik. Et uurimine hõlmaks võimalikult erinevate sihtrühma alajaotuste esindajaid, kasutatakse uuritava poolt juhitud kaasamise meetodit (ingl k. *respondent driven sampling*), mis on spetsiaalselt arendatud varjatud ja raskesti ligipääsetavate sihtrühmade uurimiseks. Antud meetodit on võimalik kasutada elanikkonna gruppide puhul, mis moodustavad omavahel tihedalt läbikäivaid võrgustikke, mis SN-ide puhul nii ka on. Uuritava poolt juhitud kaasamise meetod on rahvusvaheliselt valideeritud kasutamiseks SN-ide populatsioonis (Heckathorn 2002). Sama meetodika alusel on Eestis antud sihtrühma kohta edukalt andmeid kogutud 2005. ja 2007. aastal Tallinnas ning Kohtla-Järvel ja 2009. aastal Tallinnas (Tervise Arengu Instituudi, Tartu Ülikooli ja kohalike teenuseosutajate koostöös).

Esimesed uuritavad (nn “seemned”) valiti uuringusse uuringumeeskonna ja intervjuerijate poolt. Alustati 5 seemnest ning hiljem (13.10.2010) lisandus 6. seeme, sest üks seeme osutus mitteproduktiivseks. Seemnete valikul arvestati järgmist: sugu, vanus, elupiirkond linnas, tarvitatavad narkootikumid ja osalemine süstlavahetusprogrammis.

Uuringu käigus intervjueriti ja koguti veri analüüsideks esmalt “seemnetelt” ja siis paluti neil igaühel leida kolm uut uuritavat. Selleks anti neile igaühele kolm kupongi, millel oli kirjas info uuringu kohta, intervjuerija telefoninumber ning kellaajad ja kohad, kus intervjuud läbi viiakse. Lisaks oli kupongil kirjas ka vastava seemne uuringus osalemise kood (selle alusel oli hiljem võimalik kindlaks teha, kelle kutsutud inimene uuringusse tuli). “Seeme” pidi andma saadud kolm kupongi edasi järgmistele talle teadaolevatele süstivatele narkomaanidele, kusjuures mingeid kriteeriume peale aktiivse süstiva narkomaania talle uute osalejate kutsumiseks ette ei antud. “Seemnete” kutsutud isikuid, kes tulid uuringusse, nimetatakse esimese laine kontaktideks (ingl. k *first wave contact*) jne. Esimese laine kontaktide intervjuerimise järel anti ka neile

igaühele kolm kupongi, et nad saaksid uuringusse kutsuda uusi inimesi. Sellisel viisil värvati uuringusse 13 lainet uuritavaid. Järgnevalt on esitatud lainete ja kupongi numbrite näide:



Boonus uuringus osalemise eest

Boonuseks uuringus osalemise eest oli algselt perioodil 26.08-5.09.2010 toiduainete poe kinkekaart väärtusega 100 krooni. Hiljem, perioodil 6.09-.30.09.2010, asendati kinkekaart samas väärtuses toidupakiga. Boonuse vahetuse põhjuseks oli asjaolu, et narkomaanid häirisid / tülitasid poe kliente sooviga kinkekaart rahaks vahetada.

Boonuse said isikud, kes vastasid valikukriteeriumitele, nõustusid uuringus osalema ning läbisid kõik uuringu etapid. Lisaboonuseks iga uuringu valikukriteeriumitele vastava ja kõik protseduurid läbinud tuttava eest oli kinkekaart/toidupakk väärtuses 50 krooni. Kokku oli ühel uuritaval võimalik saada kuni 250 krooni väärtuses toiduainete poe kinkekaarte/toidupakke.

Uuringu keskus

Andmete kogumist teostati Narva Narkomaanide ja Alkohoolikute Rehabilitatsioonikeskuses MTÜ Sind ei jäeta üksi. Uuringukeskuse personal koosnes 6 intervjuerijast, 2 medõest ja 1 uuringus osalemise korraldajast. Korraga oli keskusel tööl üks medõde, kolm intervjuerijat ja uuringus osalemise korraldaja. Kogu uuringuga seotud personal läbis kahepäevase koolituse uuritava poolt juhitud kaasamise meetodist, uuringu protseduuridest ja instrumentidest ning töötajate ülesannetest.

Protseduurid

Uuringukeskusesse saabunud SNid läbisid järgmised uuringu etapid:

- 1) Eelselekteerimine – tuvastati uuringu kupongi olemasolu ja sobivus valikukriteeriumitega ning kinnitati SN-ide sihtrühma kuulumine (paluti näidata süstimisjärgi käsivartel jms).
- 2) Informeeritud nõusoleku andmine uuringus osalemiseks.
- 3) Intervjuu teostamine struktureeritud ankeedi alusel – ankeedi aluseks oli varasemates SNide uuringutes kasutatud küsimustik, mis on koostatud võttes aluseks Maailma Terviseorganisatsiooni poolt kokku pandud küsimustikku (WHO: „Drug injecting study phase II survey version 2b“). Arvestatud on ka küsimustega, mis vajavad mõõtmist rahvusvaheliselt esitatavate UNGASS indikaatorite tarvis (UNAIDS, 2009: „Monitoring the Declaration of Commitment on HIV/AIDS. Guidelines on Construction of Core Indicators. 2010 Reporting“) ning riikliku HIV-i ja AIDS-i strateegia indikaatorite jaoks.

- 4) Veenivere võtmine koos testi eelse nõustamisega – uuritavalt koguti 10 ml täisverd HIV, HBV ja HCV markerite määramiseks. Kogutud materjali analüüsimine toimus SA Lääne-Tallinna Kesksaigla HIV-nakkuse referentslaboratooriumis järgmiste testsüsteemidega:
1. HIV antikehad (anti-HIV) – IV pk ELISA (VIRONOSTIKA HIV Uniform II Ag/Ab, BioMerieux); kõigile positiivsetele esmatulemustele tehakse kinnitav diagnostika Westrenblot meetodil (INNO LIA HIV I/II Score Westernblot);
 2. Hepatiit B: a) HBV pinnaantigeen (HBsAg) - ETI-MAK-4 HBsAg; DiaSorin, ASV-Italy, b) Anti-HBc antikehad (anti-HBcore) - ETI-AB-COREK Plus (anti-HBc core), DiaSorin, ASV-Italy;
 3. Hepatiit C antikehad (anti-HCV) - ETI-AB-HCVK-3 anti-HCV, DiaSorin, ASV-Italy. Lisakatsutitais verd koguti Tervise Arengu Instituudi viroloogia labori jaoks edaspidiseks süvendatud B- ja C-viirushepatiidi ning HBV-ga molekulaarepidemioloogilisteks uuringuteks.
- 5) Teiste kaasamise ja kupongide süsteemi selgitamine koos osalemise preemia kätte andmisega.
Nädala pärast oli osalejale võimalik tulla järgi oma HIV, HCV ja HBV testi vastustele ning saada kätte lisapreemiad teiste SNide kaasamise eest uuringusse.

Uuringu eetika

Uuringus osalemine oli anonüümne ja vabatahtlik. Esmalt tutvustati uuritavale uuringu eesmärke, tingimusi ja protseduure. Osalejale anti lugeda või loeti ette informeeritud nõusoleku leht. Protseduurides osalemise nõusoleku kinnitamiseks uuritav allkirjastas või tähistas muu märgiga (mis tema jaoks anonüümsuse huvides sobiv oli) nõusoleku lehe kahes eksemplaris, millest üks jäi keskusesse ja teise sai uuritav endaga kaasa. Uuringus osalenud SNilt ei küsita isikut tuvastada võimaldavaid andmeid ning uuringus osalemist võis selle igas etapis katkestada. Uuringus osalemisega seotud ebamugavuste (nagu kohaletulek, ajakulu, vastamine isiklikku laadi küsimustele, torkevalu veenivere andmisel, tuttavatele kupongide edastamine) korvamiseks said uuritavad boonused ning uuritava otsene kasu seisnes ka selles, et ta võis saada teavet oma tervise kohta.

Andmete sisestus ja haldamine

Andmed sisestati topelt kahe erineva sisestaja poolt Exceli programmis. Kahe andmebaasi andmeid võrreldi tehtud sisestusvigade parandamiseks.

Andmete analüüs

Järgnevas raportis on andmeid analüüsitud kahe programmi abil. Esmalt, andmete üldiseks analüüsiks, kasutati andmetöötlusprogrammi – *Respondent Driven Sampling Analysis Tool* (RDSAT) 5.6. Selleks, et andmed oleksid RDSAT analüüsi tulemusena kehtivad, peavad tunnuste jaotumise proportsioonid saavutama ekviliibriumi (tasakaalu) enne uuringusse haaratud valimi „lainete“ koguarvu. Ekviliibriumi saavutamine demonstreerib, et valim on jõudnud koondumispunkti ning ei ole kallutatud. Järgnevas raportis kajastatud näitajad saavutasid üldiselt selle tingimuse, vastasel juhul on see ka ära märgitud. RDSAT-is analüüsitud andmed esitatakse koos 95%-lise usaldusvahemikuga ning kasutatakse kahte näitajat:

- 1) hinnanguline proportsioon (*Estimated Population Proportion, EPP*) – arvutamisel kasutatakse andmete kaalumist vastavalt uurimuses osalejate võrgustike suurustele ning omasuguste uurimusse värbamise mustritele. Kui kõik RDS uurimuse tingimused on täidetud, peaks EPP olema esinduslik kogu uuritava populatsiooni suhtes.
- 2) valimipõhine proportsioon (*Sample Population Proportion, SPP*) - arvutamisel ei kasutata andmete kaalumist.

Kui ei ole teisiti märgitud, siis raporti tekstiosas on kajastatud RDSAT 5.6 programmis kaalutud tulemusi (EPP) ning tabelites on näidatud nii kaalumata (SPP) kui kaalutud andmed (EPP) koos 95%-lise usaldusvahemikuga.

Järgnevalt on esile toodud riskifaktorid ja erinevused gruppide (sugu, vanus, süstamise staaž jms) vahel. Analüüs on läbi viidud andmetöötluseprogrammis SPSS 16.0, mis kasutab valimipõhiseid andmeid. Kahemõõtmelises analüüsis on andmete kirjeldamiseks kasutatud sagedusi (n; %) ja mediaane. Erinevuste hindamiseks on kasutatud peamiselt χ^2 testi, lisaks ka Fisher's Exact Testi, Mann-Whitney ja Kruskal-Wallise testi (nende kasutamise kohta on märke raporti lisas olevates tabelites).

2. UURINGU TULEMUSED

2.1. Sotsiaal-demograafilised näitajad

Sugu, vanus ja rahvus

75% Narva süstivatest narkomaanidest (SNidest) moodustavad mehed. Uuringusse kaasatute vanus varieerub vahemikus 18-60 ning mediaani alusel on vastajad keskmiselt 29-aastased. Valdav osakaal Narva SNidest kuuluvad vene rahvuse esindajate hulka (vt tabel 1).

Tabel 1: Süstivate narkomaanide sugu, vanus ja rahvus

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Sugu				
mees	265	75,4	68,4-81,8	75,7
naine	85	24,6	18,2-31,6	24,3
Vanus				
24-aastased ja nooremad	66	21,6	15,1-29,1	18,8
25-29	111	30,8	23,3-38,8	31,6
30-34	98	25,6	19,3-32,8	27,9
35-aastased ja vanemad	76	22,0	15,7-28,1	21,7
Rahvus				
venelane	324	92,7	88,5-95,9	93,2
eestlane	12	3,8	1,6-6,8	3,4
muu rahvus	12	3,6	1,3-6,3	3,4

Haridus ja sissetulek

Hariduse põhjal eristub Narva SNide populatsioonis kaks suuremat gruppi – põhi- ja kutseharidusega inimesed. Mõlemasse gruppi kuulub ligikaudu kolmandik SNidest. Kõige vähem on esindatud keskeri- ja kõrgharidusega inimesed, keda leidub vaid paari protsendi jagu (vt tabel 2).

Tabel 2: Süstivate narkomaanide haridustase

Haridustase	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
lõpetamata põhiharidus	21	5,2	2,7-9,5	6,0
põhiharidus (8 või 9 klassi lõpetatud)	138	34,1	26,5-41,6	39,3
keskharidus (11 või 12 klassi lõpetatud)	54	19,7	13,5-26,6	15,4
kutseharidus	134	39,2	31,8-46,7	38,1
keskeriharidus	2	0,6	0-1,5	0,6
kõrgharidus	2	1,1	0-2,5	0,6

Ankeedile vastajatelt küsiti andmeid viimase 6 kuu peamise sissetulekuallika kohta. Selle põhjal selgub, et vaid 9% SNidest käib korrapärase palgaga püsitööl. Kolmandik on küsitlusele eelnenud poole aasta jooksul töötanud ajutiselt (sh, juhu- ja/või mitteametlikel töödel). 38% elatub riiklikest hüvitistest. Kümnendik saab raha vanematelt. Mõne protsendi jagu on ka neid, kelle peamiseks sissetuleku allikaks küsitlusele eelnenud poole aasta jooksul oli varastamine ja/või röövimine ning narkootikumide müümine (vt tabel 3).

Tabel 3: Süstivate narkomaanide peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul

Sissetulekuallikas	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
osalise või täistööajaga korrapärase palgaga püsitöö	24	9,2	4,6-14,5	7,1
ajutine töö (sh juhutöö, mitteametlik töö)	88	33,1	24,9-39,1	25,9
füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)	1	0,05	0-1,1	0,3
riiklikud hüvitised (töötuskindlustus, hoolekanne, lastetoetus jms)	162	38,4	32,6-47,2	47,8
abikaasa/elukaaslase, sugulase või sõbra sissetulekud	4	1,4	0,1-2,8	1,2
vanemate sissetulek	26	9,8	4,1-16,7	7,7
narkootikumide müümine	3	1,0	0-2,0	0,9
vargus/röövimine	21	4,0	2,3-8,1	6,2
kerjamine	2	0,5	0-0,9	0,6
raha seksi eest	1	0,3	0-0,7	0,3
muu	7	1,8	0,3-3,4	2,0

Perekond ja eluase

Neljandik narkomaanidest elab üksinda. Umbes kolmandik elab koos abikaasa või elukaaslasega ning samasugusel hulgal on ka neid, kes elavad koos kas ühe või mõlema vanemaga. Rohkem kui pooltel ehk 55%-il (46,7-63,3%; SPP=56%; n=194) on bioloogiline laps. Keskmise laste arv mediaani alusel on 1 ning varieerub vahemikus 1-5. Koos oma või elukaaslase lapse/lastega elab kümnendik narkomaanidest (vt tabel 4).

Tabel 4: Süstivate narkomaanidega koos elavad inimesed

Peresse kuuluvad inimesed	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
elab üksinda	88	27,2	20,0-34,3	25,1
abikaasa või elukaaslane	131	37,0	29,4-44,9	37,3
oma vanem(ad)	111	32,1	24,9-40,4	31,6
enda või elukaaslase laps(ed)	41	10,6	6,8-14,9	11,7
täiskasvanud sugulased	11	2,3	0,7-4,1	3,1
sõbrad, tuttavad	7	0,3	0,1-0,6	2,0
muu	3	0,5	0-1,3	0,9

Küsitlusele eelnenud 6 kuu andmetel elab valdav enamus SNidest majas või korteris, mis kuulub kas talle endale, abikaasale/elukaaslasele, vanematele, sugulastele, sõpradele või on renditud. Mõne protsendi jagu on neid, kes elavad kas ühiselamus, hotellis-võõrastemajas või varjupaigas-sotsiaalajas (vt tabel 5).

Tabel 5: Süstivate narkomaanide peamine eluase viimase 6 kuu jooksul

Eluase	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
maja või korter	296	84,8	78,0-90,8	84,6
hotell, võõrastemaja	22	4,4	2,1-7,0	6,3
ühiselamu	13	5,9	2,2-10,5	3,7
varjupaik, sotsiaalajas	13	2,7	0,8-5,9	3,7
vangla	5	1,1	0,1-2,6	1,4
muu	1	1,1	0-2,8	0,3

2.2. Tubakatoodete ja alkoholi tarvitamine

Tubakatooted

Praktiliselt kõik SNid ehk 98% (97,2-100%; SPP = 100%; n=350) on oma elu jooksul suitsetanud sigaretti või tubakat. Mediaani alusel tehti suitsetamisega algust keskmiselt 13-aastaselt ning vanus varieerub esmakordsel suitsetamisel vahemikus 4-26. Küsitlusele eelnenud 4 nädala andmed näitavad, et hetkel suitsetab 92% SNidest. Väga valdav enamus on igapäevasuitsetajad (vt tabel 6).

Tabel 6: Suitsetamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

Sagedus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
mitte kordagi	20	7,6	3,8-11,8	5,8
mitu korda nädalas või harvem	23	9,7	5,0-14,8	6,6
iga päev	304	82,7	77,0-88,4	87,6

Alkohol

Kõik valimisse sattunud SNid on oma elu jooksul tarvitanud alkoholi. Mediaanile põhinedes prooviti alkoholi esmakordselt keskmiselt 14-aastaselt, esimese tarbimise vanus varieerub vahemikus 4-29. Küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul tarvitas alkoholi 88% SNidest. Sealhulgas suurima grupi moodustavad need, kes pruukisid alkoholi kord nädalas või harvem. Ligikaudu kümnendik narkomaanidest tarvitab alkoholi igapäevaselt (vt tabel 7).

Tabel 7: Alkoholi tarvitamise sagedus viimase 6 kuu jooksul

Sagedus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
mitte kordagi	42	11,6	6,3-18,5	12,0
üks kord nädalas või harvem	174	55,4	47,1-63,1	49,7
2-6 korda nädalas	88	23,3	17,4-30,1	25,2
iga päev	46	9,7	6,0-13,4	13,1

2.3. Narkootikumide süstimine ja sellega seotud riskikäitumine

Narkootikumide süstimisega alustamine

Enne süstimist tarvitas illegaalseid uimasteid muul viisil 69% (61,3-76,1%; SPP=72%; n=251) Narva süstivatest narkomaanidest. Enne 18-aastaseks saamist ehk alaealisena alustas narkootikumide tarvitamisega ükskõik millisel viisil 53% (45,2-61,4; SPP = 59%; n=206) SNidest. Mediaanvanus esmakordsel tarvitamisel on 17 eluaastat (varieerub vahemikus 9-49).

Ligikaudu pooled tarvitasid esmakordsel uimastite manustamisel kanepitooteid, kolmandik amfetamiini ning kümnendik heroini. Lisaks tabelis 8 nimetatule mainisid uuritavad narkomaanid veel järgmiseid aineid: morfiin (n=3), sudafed (n=2), salutan, promedol, moonisaadused, toreen, dimedrol, oopium, oopiumi toorprodukt, metamfiin.

Tabel 8: Narkootilised ja psühhotroopsed ained, mida manustati esimesel uimastite tarvitamise korral

Narkootikum	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
kanepitooted	168	46,2	38,2-53,3	48,7
amfetamiin	97	32,3	26,0-40,4	28,1
heroiin	33	10,1	5,3-15,6	9,6
MAK (moonivedelik)	23	3,5	1,7-5,8	6,7
ecstasy	4	1,6	0,1-3,8	1,1
rahustid, uinutid	2	0,3	0-0,7	0,6
kokaiin	1	0,1	0-0,2	0,3
crack	1	0,2	0-0,5	0,3
fentanüül (valge hiinlane, pärslane)	1	0,8	0-2,0	0,3
LSD	1	0,1	0-0,4	0,3
liimid, lahustid, poppers	1	0,2	0-0,6	0,3
muu	13	4,7	1,8-8,6	3,8

Enne täisealiseks saamist (ehk nooremana kui 18-aastasena) süstis esimest korda mittemeditsiinilisel otstarbel 31% (23,4-38,6; SPP = 39%, n=135) SNidest. Keskmiselt alustati süstimisega vastavalt mediaanile 18-aastaselt (varieerub vahemikus 10-49). Mediaanvanus erinevate narkootikumide esmakordsel süstimisel on näidatud tabelis 9. Kõige varem on alustatud MAKi süstimisega, mediaani alusel keskmiselt 18-aastaselt. Kõige hiljem hakati süstima aga fentanüüli, mediaanile põhinedes keskmiselt 24-aastaselt (vt tabel 9).

Tabel 9: Mediaanvanus narkootikumide esmakordsel süstimisel

Narkootikum	n	mediaanvanus	vanusvahemik
heroiin	258	20	12-50
fentanüül (valge hiinlane, pärslane)	192	24	13-42
amfetamiin	340	20	13-49
MAK (moonivedelik)	186	18	10-45
kokaiin	50	24	17-37
sudafed	54	22	15-40
efedriin	35	20	14-32
ecstasy	113	20	14-33

Üldiselt võib öelda, et Narva narkomaanid on pika süstimise staažiga, mediaani alusel on nad keskmiselt süstinud 11 aastat (varieerub vahemikus 0-35). Suurima grupi (40%) moodustavad SNid, kes on tegelema sellega kauem kui 10 aastat (vt tabel 10), sh üle 15 aasta süstinuid on 18% (12,0-24,6%; SPP = 17,5; n=61).

Tabel 10: Narkootikumide süstimise staaž

Aasta	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
0-2	38	18,9	12,0-27,3	10,9
3-5	42	13,5	9,3-18,1	12,0
6-10	92	27,2	21,0-33,3	26,4
11 ja kauem	177	40,4	32,4-48,3	50,7

Narkootikumide tarvitamine viimase 4 nädala jooksul

Narkootikumide süstimine

Narva SNid tarvitavad kõige enam amfetamiini – küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul süstis seda 3/4 neist ning samaväärsel hulgal SNe nimetas amfetamiini ka peamiseks süstitavaks aineks. Võrdväärsele hulgal, umbes viiendik, on neid, kes süstisid heroini kui ka neid, kes tarvitasid fentanüüli. Kümnendiku jaoks olid need ained ka peamiseks süstitavaks narkootikumiks (vt tabel 11).

Tabel 11: Narkootikumid, mida süstiti viimase 4 nädala jooksul

Narkootikum	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Viimase 4 nädala jooksul süstitud narkootikumid				
heroiin	82	19,4	14,4-25,3	23,7
fentanüül (valge hiinlane, pärslane)	93	20,3	14,8-27,5	27,0
amfetamiin	261	76,6	67,8-83,5	75,9
MAK (moonivedelik)	40	6,2	3,2-9,9	11,7
kokaiin	3	2,1	0-6,1	0,9
sudafed	1	0,4	0-1,2	0,3
efedriin	-	-	-	-
ecstasy	4	0,4	0-0,9	1,2
muu	9	3,1	0,6-6,2	4,6
Peamine süstitav narkootikum				
heroiin	39	10,6	6,2-14,9	11,1
fentanüül (valge hiinlane, pärslane)	67	13,0	8,9-19,5	19,1
amfetamiin	225	70,5	62,7-77,9	64,3
MAK (moonivedelik)	13	2,8	1,0-4,7	3,7
kokaiin	1	2,1	0-5,3	0,3
sudafed	-	-	-	-
efedriin	-	-	-	-
ecstasy	-	-	-	-
muu	5	1,0	0,1-2,3	1,4

Küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul süstis rohkem kui ühte narkootilist ainet 21% (15,8-27,2; SPP = 30%; n=105) SNidest. Mitut narkootikumi süstinute seas kõige enam levinud kombinatsioonid olid järgmised:

- 1) fentanüül ja MAK – 25% (8,0-44,7%; SPP=6%, n=6);
- 2) fentanüül ja amfetamiin – 19% (8,6-50,7%; SPP=23%, n=24);
- 3) heroiin ja amfetamiin – 12% (0,7-14,8%; SPP=15%; n=16);
- 4) heroiin ja MAK – 11% (2,2-17,8%, SPP=7%; n=7);
- 5) heroiin ja fentanüül – 10% (0,8-24,1%; SPP=9,5%; n=10).

Küsitlusele eelnenud 4 nädala andmete põhjal võib öelda, et Narva SNide hulgas moodustavad suurima grupi (67%) need, kes süstivad umbes kord nädalas või harvem. Kümnendik narkomaanidest tarvitab uimasteid süstimise teel vähemalt üks kord päevas. Kui vaadelda viimast süstimise päeva, siis jagunevad SNid enam-vähem pooleks – need, kes süstisid sel päeval üks kord ning need, kes tegid seda rohkem kui ühel korral. (vt tabel 12). Mediaani põhjal süstiti viimasel süstimise päeval keskmiselt kahel korral (kordade arv varieerub vahemikus 1-10).

Tabel 12: Narkootikumide süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul

Sagedus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul				
umbes 1 kord nädalas või harvem	178	67,0	60,3-73,7	52,5
2-6 korda nädalas	85	20,7	15,2-26,3	25,1
umbes 1 kord päevas või sagedamini	76	12,3	8,4-16,6	22,4
Süstimise sagedus viimasel süstimise päeval				
1 kord päevas	163	54,7	47,4-61,9	46,4
rohkem kui 1 kord päevas	188	45,3	38,1-52,6	53,6

Narkootikumide tarvitamine muul viisil

Küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul tarvitas uimasteid lisaks süstimisele muul viisil 21% (15,1-28,4%; SPP=23%; n=82) SNidest. Neist 26,5% (1,6-42,9%; SPP=13%, n=11) pruukis mitut narkootilist ainet. Kõige sagedamini tarvitati kanepitooteid (vt tabel 13).

Tabel 13: Narkootilised ja psühhotroopsed ained, mida tarvitati viimase 4 nädala jooksul muul viisil peale süstimise (% nendest, kes tarvitasid uimasteid muul viisil peale süstimist)

Narkootikum	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
kanepitooted	62	83,7	58,4-100,0	74,7
amfetamiin	13	25,1	5,0-52,5	15,7
heroiin	4	12,7	0-24,6	4,8
korgijook	1	9,5	0-17,4	1,2
ecstasy	5	7,1	0-19,8	6,0
rahustid, uinutid	5	1,5	0-2,0	6,0
seened	1	0	ei saa arvutada	1,2
crack	1	0,5	0-2,0	1,2
fentanüül (valge hiinlane, pärslane)	6	2,4	ei saa arvutada	7,2

Riskikäitumine narkootikumide süstimisel

Riskeerivaks loetakse käitumist, kui narkootikumide manustamiseks kasutatakse süstlaid/nõelu, millega on eelnevalt keegi teine juba süstinud, või muid süstimistarvikuid, mida on keegi juba tarvitanud.

Esimesel narkootikumide süstimise korral tegi seda süstla või nõelaga, mida eelnevalt oli keegi juba kasutanud, 11% (6,4-15,9%; SPP=13%; n=44) Narva SNidest. 44% (37,5-52,1%; SPP=52%; n=182) narkomaanidest on oma elu jooksul vähemalt ühel korral süstinud kellegi teise poolt kasutatud süstla või nõelaga. Enam kui pooled neist süstisid viimati selliselt rohkem kui aasta tagasi (vt tabel 14). Endale teadaolevalt on elu jooksul ühist süstalt või nõela jaganud HIV-kandjaga 42% (30,0-55,4%; SPP=44%; n=80) ja hepatiiti nakatunuga 40% (30,1-53,6%; SPP=43%; n=78) riskeerivalt süstinud SNidest.

Tabel 14: Aeg, millal süstiti viimast korda süstla/nõelaga, mida keegi oli enne kasutanud (% nendest, kes on elu jooksul kasutanud teistega ühist süstalt)

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
viimase kuu jooksul	39	20,3	8,6-36,2	21,7
2-12 kuud tagasi	30	19,6	12,8-34,5	16,6
rohkem kui 12 kuud tagasi	111	60,1	42,5-68,4	61,7

Uuringusse kaasatutelt küsiti täpsemaid andmeid süstimisvarustuse jagamise kohta viimasel 4 nädalal. Sel perioodil süstis vähemalt ühe kellegi teise poolt varem kasutatud süstimisvarustusega 24% (16,9-30,9; SPP=26%; n=90) Narva SNidest. Iga süstimistarviku kohta eraldi on andmed näidatud tabelis 15. Narkootikumide süstimisel käitus turvaliselt ehk ei jaganud ühtegi süstimisvarustust teistega 74% (67,2-81,5%, SPP=71%; n=247) SNidest.

Tabel 15: Süstivad narkomaanid, kes on viimase 4 nädala jooksul süstinud kellegi teise poolt kasutatud süstimisvarustusega

Süstimisvarustus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
süstal/nõel	39	9,0	4,7-14,6	11,1
süstla eest/tagant täitmine	38	9,3	5,2-14,8	10,9
kuumutus- või muu nõu	44	12,3	7,0-17,7	12,6
filter/vatt	32	9,1	5,3-13,1	9,2
segamisanum	47	9,4	5,9-13,3	13,5

Viimasel süstimise korral kasutas teistega vähemalt ühte ühist süstimistarvikut 6% (2,4-11,0%; SPP=6%; n=21) SNidest. Eraldi süstalde/nõelte ja muu süstimisvarustuse kohta on andmed esitatud tabelis 16.

Tabel 16: Süstivad narkomaanid, kes viimasel süstimise korral süstisid kellegi teise poolt kasutatud süstimisvarustusega

Süstimisvarustus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
süstal/nõel	18	5,7	1,8-10,3	5,2
muu süstimisvarustus	14	2,3	0,9-4,2	4,0

9% SNidest kasutas küsitlusele eelnenud kuu jooksul süstalt/nõela, millega keegi oli enne teda juba süstinud (vt tabel 15). Mediaani alusel saadi keskmiselt süstlaid või nõelu ühelt inimeselt (varieerudes vahemikus 1-5). Samal perioodil andis 11% (6,8-14,7%; SPP=14,5%; n=51) SNidest ise enda poolt kasutatud süstla või nõela kellelegi teisele süstimiseks. Seda tehti mediaani põhjal keskmiselt 2,5 korral (vahemikus 1-20).

Kui vaadelda ainult süstalde/nõelte jagamist, siis selle põhjal on kogu oma elu jooksul süstimisel riskivabalt käitunud ehk ei ole kunagi teistega ühist süstalt/nõela kasutanud 55% (47,4-62,0%; SPP=47%; n=164) SNidest. Konkreetsete ajaliste näitajate puhul on valdavaks käitumiseks süstalde/nõelte mitte jagamine (vt tabel 17).

Tabel 17: Süstivad narkomaanid, kes ei ole süstinud teiste poolt kasutatud süstalde/nõeltega

Periood	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
esimene süstimine	300	86,8	81,5-91,7	86,0
viimane 4 nädalat	310	90,8	85,5-95,2	89,6
viimane süstimine	330	94,1	89,5-98,0	94,6

Süstalde/nõelte ühise kasutamise põhjused

Ankeedile vastanutelt uuriti, millisel põhjusel nad viimati süstisid süstla või nõelaga, mida keegi oli enne teda kasutanud. Kõige sagedamini toodi esile, et ei olnud oma süstalt või nõela – nii leidis 84,5% SNidest, kes on oma elu jooksul süstinud vähemasti ühel korral süstlaga/nõelaga, mida keegi enne teda oli juba kasutanud. Umbes kolmandik süstis kasutatud süstlaga, sest oli selle eelnevalt puhastanud ning kümnendik arvas, et inimestel, kellega süstalt/nõela jagati, ei ole mõnda nakkust (vt tabel 18). Lisaks tabelis nimetatule tõid SNid esile veel järgmisi põhjuseid: anti täidetud süstal; ei mõelnud sellel ajal, et see võiks olla ohtlik; olime kaugel kohast, kust oleks saanud süstlaid hankida; narkootikum oli jagamata; raske oli; rumalus; inimene, kellega ma süstalt jagan, on minu mees; tean HIV-staatust.

Tabel 18: Süstalde ja nõelte jagamise põhjused (% nendest, kes on elu jooksul kasutanud teistega ühist süstalt)

Põhjus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
mul ei olnud oma süstalt või nõela	148	84,5	71,2-92,0	81,3
ma puhastasin eelnevalt süstalt või nõela	70	36,3	24,1-51,0	38,5
arvasin, et nendel, kellega ma süstalt või nõela jagasin, ei ole nakkust	22	9,8	5,9-23,2	12,1
viibisin vanglas, kus ei olnud puhtaid süstlaid	7	1,6	0-2,5	3,8
süstlaid ja nõelu on raske saada	6	3,2	0-6,0	3,3
süstlad ja nõelad on kallid	1	6,5	0-14,4	0,5
olin alkoholi joores	4	0,7	0-1,1	2,2
aeg oli hiline, süstalde/nõelte saamise kohad olid kinni	4	2,3	0,2-7,1	2,2
muud põhjused	8	2,4	0,5-10,7	4,4

Süstalde/nõelte puhastamine

Ligi kümnendik SNidest on puhastanud süstalt või nõela, mida eelnevalt oli kasutanud keegi teine. Viiendik aga on teinud seda süstla või nõelaga, mida ta ise on eelnevalt kasutanud. Kõige sagedamini puhastati süstlaid keeva veega (vt tabel 19).

Tabel 19: Süstivad narkomaanid, kes puhastasid viimase 4 nädala jooksul süstlaid või nõelu

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Teistelt saadud süstalde puhastamine	28	6,6	2,8-12,1	8,1
Neist:				
veega	7*			
keeva veega	20			
alkoholiga	1			
Enda poolt kasutatud süstalde puhastamine	89	20,8	15,3-27,2	25,4
Neist:				
veega	23	22,0	2,3-40,7	25,8
keeva veega	62	62,7	37,8-87,3	69,7
alkoholiga	4	15,3	0-47,2	4,5

* ekviliibrium saabub 34. laineks, käesolevas uuringus 13 lainet

Puhaste süstalde/nõelte hankimine

Uuringusse kaasatutel paluti loetleda kõik puhaste süstalde või nõelte saamise kohad küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul ning tuua esile peamine koht sel perioodil. Sellele infole põhinevalt hangitakse kõige sagedamini puhtaid süstlaid/nõelu apteegist või saadakse süstlavahetusteenuse (statsionaarsest punktist ja/või väljatöötajalt) kaudu. Sarnane olukord väljendub ka andmetes, mis kajastavad peamist süstalde/nõelte saamise kohta (vt tabel 20). Kui süstlavahetuse puhul vaadelda eraldi statsionaarse ja väljatöö andmeid, siis selgub, et puhaste süstalde või nõelte saamiseks külastavad narkomaanid enam statsionaarseid punkte. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul külastas statsionaarseid punkte 43% (35,2-51,2; SPP=53%; n=187) SNidest ja peamiseks süstalde/nõelte saamise kohaks pidas neid 28% (21,0-34,3%; SPP=34%; n=113). Väljatöötajalt

sai puhtaid süstlaid/nõelu 16% (10,9-21,1%; SPP=17%; n=61) SNidest ja peamiselt hankis neilt süstlaid/nõelu 9,5% (4,9-14,7%; SPP=8%; n=28).

Tabel 20: Kohad, kust süstivad narkomaanid said viimase 4 nädala jooksul puhtaid süstlaid/nõelu

Koht/inimene	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Puhaste süstalde/nõelte saamise kohad				
apteek	221	63,9	56,0-71,6	63,1
süstlavahetusteenus (statsioonarne või väljatöö)	205	49,1	41,9-57,6	58,6
sõber	116	27,5	21,1-34,8	33,1
pereliikmed	18	4,1	1,8-7,0	5,1
teine süstiv narkomaan	83	16,8	11,9-22,1	23,7
diiler	13	3,1	1,2-5,6	3,7
süstimise koht	5	1,3	0-3,2	1,4
tänav	2	0,1	0-0,2	0,6
muu (kodu)	6	2,6	0,6-5,1	1,7
Peamine puhaste süstalde/nõelte saamise koht				
apteek	156	50,2	42,2-58,2	45,7
süstlavahetusteenus (statsioonarne või väljatöö)	146	38,2	30,1-45,9	42,8
sõber	23	6,5	3,5-11,0	6,7
pereliikmed	4	1,2	0-2,9	1,2
teine süstiv narkomaan	5	0,9	0-2,3	1,5
diiler	1	0,2	0-0,8	0,3
süstimise koht	-	-	-	-
tänav	-	-	-	-
muu (kodu)	6	2,6	0,6-5,1	1,8

Narkootikumide üledoseerimine

Üle poole ehk 59% (51,2-67,1%; SPP=73%; n=256) Narva SNidest on olnud olukorras, kus keegi nende juuresolekul kaotab teadvuse narkootikumide üledoseerimise tõttu. Kõige sagedamini võeti sellises olukorra ette kannatanu elustamine: viimase juuresoldud üledoseerimise puhul 71% tegi seda ise või tegi mõni kaaslastest (vt tabel 21). Vaid veerandil sellistel juhtudel kutsuti lisaks ka kiirabi ehk täpsemalt 24% (11,2-34,3%; SPP=25%; n=45) SNidest, kes elustasid või kelle kaaslased elustasid kannatanut, kutsusid kohale ka kiirabi.

Tabel 21: Tegevused narkootikumide üledoseerimise korral
(% nendest, kes on olnud narkootikumide üledoseerimise juures)

Tegevused	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
ei teinud midagi	4	2,4	ei saa arvutada	1,6
kutsusin/kutsuti kiirabi	108	40,9	30,0-50,1	42,2
tegin/tegime ise elustamist	180	70,8	65,3-81,7	70,3
kutsusin/kutsuti tuttavad abi osutama	14	3,1	0,7-5,8	5,5
muu	7	2,4	0,2-4,1	2,7

Väga valdav enamus Narva narkomaanidest on tundnud inimesi, kes surid narkootikumide üledoseerimise tagajärjel. Vaid 15% SNidest ei ole kokku puutunud ühegi sellise inimesega.

Kõige rohkem ehk umbes kolmandik on neid, kelle tutvusringkonnas on uimastite üledoseerimise tagajärjel surnud rohkem kui 5 inimest (vt tabel 22).

Tabel 22: Süstivad narkomaanid, kes on tundnud narkootikumide üledoseerimise tagajärjel surnud inimesi

Inimeste arv	N	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
mitte ühtegi	32	15,0	9,6-21,5	9,2
1 inimene	23	12,0	6,2-17,7	6,6
2 inimest	37	13,3	8,1-19,2	10,6
3-5 inimest	75	20,6	15,0-26,8	21,5
rohkem kui 5 inimest	180	38,0	31,3-45,6	51,6
ei mäleta	2	1,1	0-3,3	0,6

32% (25,8-39,4%; SPP=42%; n=147) SNidest on olnud ise olukorras, kus nad on narkootikumide üledoseerimise tagajärjel kaotanud teadvuse. Neist 19%-l (8,4-32,8; SPP=21%; n=31) on juhtunud seda viimase 12 kuu jooksul, seejuures rohkem kui pooli neist (n=21) on aidanud kiirabi.

Umbes neljandik narkootikume üledoseerinud SNidest on seetõttu kaotanud teadvuse ühel ning kümnendik rohkem kui kümnel korral (vt tabel 23).

Tabel 23: Kordade arv, millal on narkootikumide üledoseerimise tagajärjel kaotatud teadvus (% nendest, kes on kaotanud narkootikumide üledoseerimise tõttu teadvuse)

Kordade arv	N	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
1 kord	40	26,1	10,7-37,9	27,4
2 korda	33	23,8	12,3-41,9	22,6
3-5 korda	42	23,8	11,6-30,1	28,8
6-10 korda	19	15,7	3,8-40,3	13,0
rohkem kui 10 korda	12	10,5	2,6-22,8	8,2

2.4. Seksuaalsuhted ja sellega seotud riskikäitumine

Seksuaalvahekorra kogemus ja seksuaalpartnerid

Kõik ankeedile vastanud Narva süstivad narkomaanid on olnud seksuaalvahekorras. HIV-i nakatunud inimesega on elu jooksul olnud seksuaalvahekorras 29% (22,3-35,8%; SPP=38%; n=133) SNidest. Võrdväärset hulgal ehk 23% (17,9-30,3%; SPP=30%; n=106) on olnud endale teadaolevalt seksuaalvahekorras hepatiiti põhjustava inimesega. Siinjuures tuleb lisada, et antud juhul ei täpsustatud, millist tüüpi partneritega (nt abikaasad/elukaaslased, juhupartnerid) oli tegemist ning kas nakatunud inimesega vahekorras olles kasutati kondoomi.

Seksuaalvahekord viimase 12 kuu jooksul

Uuringusse kaasatutelt küsiti seksuaalpartnerite arvu viimase 12 kuu jooksul ning mitu nendest partneritest olid püsipartnerid. Seetõttu on järgnevalt võimalik liigitada partnerid püsi- ja mitte-püsipartneriteks.

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul oli seksuaalvahekorras 93% (89,7-96,6%; SPP=94%; n=330) SNidest. Neist 40%-l oli sel perioodil rohkem kui üks seksuaalpartner (vt tabel 24).

Keskmiselt olid SNid aasta jooksul seksuaalvahekorras 2,9 partneriga (vahemikus 1-70). Partnerite arvus esines üksikuid suuri näitajaid. Kui eemaldada 2,5% nii kõrgematest kui madalamatest näitajatest, siis on partnerite keskmiseks arvuks 2,1. Partnerite arvu mediaan on 1.

Küsitlusele eelnenud aasta jooksul oli püsipartneriga vahekorras 87% (82,8-93,3%; SPP=94%; n=281). Neist umbes kümnendikul oli sel perioodil üle ühe püsipartneri (vt tabel 24). Keskmine püsipartnerite arv oli 1,3 ning mediaan 1 (vahemikus 1-7).

38%-l (29,5-45,6%; SPP=43%; n=142) viimase aasta jooksul seksuaalvahekorras olnutel oli partnerite hulgas mitte-püsipartnereid ning 71% olid vahekorras rohkem kui ühe seda tüüpi partneriga (vt tabel 24). Keskmiselt oldi vahekorras 4,2 mitte-püsipartneriga (vahemikus 1-63). Kui eemaldada kõrgemate ja madalamate väärtuste hulgast 2,5%, siis on keskmiseks partnerite arvuks 3,1. Mitte-püsipartnerite arvu mediaan on 3.

Tabel 24: Seksuaalpartnerite arv viimase 12 kuu jooksul (% vastavas vahekorras olnutest)

Partnerite arv	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Partnerid kokku				
1 partner	177	59,6	52,5-68,3	53,8
2 ja rohkem partnerit	152	40,4	31,7-47,5	46,3
Püsipartner				
1 partner	231	87,2	80,7-91,4	82,2
2 ja rohkem partnerit	50	12,8	8,6-19,3	17,8
Mitte-püsipartner				
1 partner	36	29,3	15,7-58,0	25,5
2 ja rohkem partnerit	105	70,7	42,0-84,3	74,5

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul seksuaalvahekorras olnutelt küsiti andmeid partnerite soo kohta. Samast soost partneriga on oma elu jooksul vahekorras olnud 4% (1,7-6,6%; SPP=5%; n=16). Neist 16-st 12 SNi olid küsitlusele eelnenud aasta jooksul seksuaalvahekorras vaid vastassoost ning 2 mõlemast soost partneriga. Üks respondent keeldus küsimusele vastamast ning ühe kohta andmed puuduvad.

Seksuaalvahekord viimase 4 nädala jooksul

Ligikaudu 2/3 SNidest on olnud küsitlusele eelnenud kuu jooksul seksuaalvahekorras püsipartneriga, neist 28% on lisaks vaginaalsele vahekorrale olnud ka anaalvahekorras. Kümnendik SNidest olid sel perioodil vahekorras juhupartneriga ning neist ligi pooled olid lisaks vaginaalsele vahekorrale ka seksuaalvahekorras anaalsel teel (vt tabel 25).

Tabel 25: Seksuaalvahekorra kogemus erinevat tüüpi partneritega viimase 4 nädala jooksul (% vastavas vahekorras olnutest)

Partnerite arv	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Seksuaalvahekord püsipartneriga				
vaginaalne vahekord	227	61,8	54,2-68,9	64,9
anaalne vahekord	226	99,9	99,6-100,0	99,6
Seksuaalvahekord juhupartneriga				
vaginaalne vahekord	66	28,1	19,9-40,3	29,1
vaginaalne vahekord	48	100,0	-	100,0
anaalne vahekord	48	42,9	2,4-44,3	45,8

Riskikäitumine seksuaalsuhetes

Konoomi kasutamiseiga seotud andmeid küsiti uuringule eelnenud 4 nädala kohta eraldi püsi- ja juhupartneriga ning mõlemal juhul erinevate seksimisviiside kohta. Lisaks uuriti ka konoomi kasutamist viimase seksuaalvahekorra ajal.

Neljandik püsipartneriga vahekorras olnutest kasutab konoomi igal korral ehk käitub püsiuhetes riskivabalt. Anaalvahekorras on konoom aga oluliselt vähem kasutuses, 4% püsipartneriga taolises vahekorras olnud SNidest kasutab konoomi igal korral (vt tabel 26).

Tabel 26: Konoomi kasutamise sagedus viimase 4 nädala jooksul püsipartneriga vahekorras olles (% vastavas vahekorras olnutest)

Sagedus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Vaginaalne vahekord				
mitte kordagi	126	50,3	37,7-62,0	55,7
vahetevahel	32	14,4	7,1-30,3	14,2
umbes pooltel kordadel	10	7,0	0,5-9,1	4,4
enamasti	9	2,3	0,2-8,0	4,0
iga kord	49	26,0	14,8-38,1	21,7
Anaalne vahekord				
mitte kordagi	50	79,3	52,9-100,0	75,8
vahetevahel	5	4,4	0-12,3	7,6
umbes pooltel kordadel	2	6,6	0-12,3	3,0
enamasti	1	5,8	ei saa arvutada	1,5
iga kord	8	4,0	0-29,5	12,1

45% 48-st juhupartneriga seksinud SNist kasutas konoomi igal korral, kui oli vahekorras vaginaalsel teel. 22-st juhupartneriga anaalvahekorras olnud SNist 9 kasutas konoomi igal korral (vt tabel 27).

Tabel 27: Konoomi kasutamise sagedus viimase 4 nädala jooksul juhupartneriga vahekorras olles (% vastavas vahekorras olnutest)

Sagedus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Vaginaalne vahekord				
mitte kordagi	15	17,6	ei saa arvutada	31,3
vahetevahel	7	19,1	ei saa arvutada	14,6
umbes pooltel kordadel	2	17,6	ei saa arvutada	4,2
enamasti	2	0,9	ei saa arvutada	4,2
iga kord	22	44,7	ei saa arvutada	45,8
Anaalne vahekord				
mitte kordagi	9*			
vahetevahel	2			
umbes pooltel kordadel	1			
enamasti	1			
iga kord	9			

* ekviliibrium saabub 89. laineks, käesolevas uuringus on 13 lainet

Viimase seksuaalvahekorra ajal kasutas konoomi 38% (30,8-45,4; SPP=36%; n=126) SNidest.

Seotus prostitutsiooniga

4% (1,7-6,3%; SPP=6%; n=22) SNidest on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras raha, asjade või narkootikumide saamiseks. Küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul oli taolises vahekorras 2% (0,5-3,2%; SPP=3%; n=9) Narva süstivatest sõtlastest. 9-st SNist pooled ehk 4 olid küsitlusele eelnenud kuu jooksul vahekorras ühe partneriga, kes tasus talle seksi eest. Partnerite arv kõikus vahemikus 1-15 ning üks anketeeritu seda täpselt ei mäletanud. 9-st tasu eest seksinust 5 olid viimase 4 nädala jooksul vahekorras kohalike elanikega, 3 piiri ääres ootavate pikamaa autojuhtidega, 2 teiste narkomaanidega, 2 tuttavatega, 1 turistiga ning 1 abikaasaga. 9-st 5 kasutasid taolises vahekorras alati kondoomi.

13% (7,5-19,4%; SPP=13%; n=47) SNidest on ise maksnud raha, narkootikume või midagi muud seksuaalvahekorra eest. Enamus neist (EPP=100%; SPP= 57%; n=27) oli sellises vahekorras üle 3 aasta tagasi ning 73% (12,6-100; SPP=70%; n=33) kasutas viimasel korral kondoomi.

Kondoomide hankimine

42% SNidest ei saanud küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul kondoomi kuskilt. Kõige sagedamini aga hangiti neid süstlavahetusest, kioskist või poest ning apteegist. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul sai igast nimetatud kohast kondoomi umbes neljandik SNidest. Peamise kondoomi saamise kohana nimetati kõige sagedamini süstlavahetust (kas statsionaarset või väljatööd) ning siis poodi või kioskit ja apteeki (vt tabel 28). Kui vaadelda süstlavahetusteenust eraldi statsionaarsete punktide ja väljatöö lõikes, siis on olulisemateks kondoomide hankimise kohtadeks statsionaarsed punktid. Viimase 4 nädala jooksul sai endale kondoomi sealt 29% (22,1-36,0%; SPP=31%; n=107) SNidest ja peamise kohana mainis punkte 24% (16,3-28,3%; SPP=24%; n=83). Seevastu väljatöötajatelt sai kondoomi 8%(4,4-11,7%; SPP=8%; n=29) SNidest ja peamiselt neilt hankis kondoomi 3% (0,9-6,7%; SPP=3%; n=11).

Tabel 28: Kohad või inimesed, kust/kellelt süstivad narkomaanid said viimase 4 nädala jooksul kondoomi

Koht/inimene	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Kondoomide saamise kohad				
apteek	71	21,7	15,2-28,1	20,3
pood või kiosk	78	27,8	21,0-34,7	22,3
süstlavahetusteenus (statsionaarne või väljatöö)	113	30,1	23,0-37,4	32,3
seksuaalpartner	45	11,2	6,8-16,3	12,9
teine süstiv narkomaan	13	3,8	1,1-7,8	3,7
muu	12	3,4	0,8-7,4	3,4
Peamine kondoomide saamise koht				
ei ole kondoomi saanud	145	41,9	35,5-50,4	42,6
apteek	34	10,9	6,3-17,0	10,0
pood või kiosk	44	15,2	10,6-20,9	12,9
süstlavahetusteenus (statsionaarne või väljatöö)	94	26,7	18,6-31,6	27,6
seksuaalpartner	10	1,7	0,4-3,9	2,9
teine süstiv narkomaan	4	0,5	0,1-1,2	1,2
muu	9	3,0	0,5-7,4	2,6

Lisaks uuriti respondentidelt, millal nad said tasuta kondoomi süstlavahetusest (kas statsionaarsest või väljatööst) või mõne muu teenusega seoses (nt testimiskabinetist, narkomaaniaravi keskusest). Umbes pooled süstivatest narkomaanidest ei ole kunagi oma elu jooksul tasuta kondoomi saanud. Kolmandik SNidest aga hankis neid tasuta küsitlusele eelnenud kuu jooksul. Mõne protsendi jagu on ka neid, kes said ilma rahata kondoomi rohkem kui aasta tagasi (vt tabel 29).

Tabel 29: Aeg, millal viimati saadi tasuta kondoomi

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
ei ole tasuta kondoomi saanud	167	54,3	46,1-62,2	48,1
viimase kuu jooksul	120	33,3	26,4-41,2	34,6
2-12 kuud tagasi	34	7,4	4,2-10,6	9,8
rohkem kui 12 kuud tagasi	26	5,0	2,6-7,6	7,5

2.5. Teadmised HIV-nakkuse levikuteedest

Saamaks ülevaadet SNide HIV-nakkuse levikuga seotud teadmistest esitati viis küsimust (vt tabel 30) neile, kes olid kuulnud HIVist või AIDSist. Käesolevasse valimisse sattus vaid üks selline inimene, kes ei olnud oma elu jooksul kordagi kuulnud HIVist või AIDSist. Kaks respondenti ei vastanud antud teemaga seotud küsimustele, seetõttu põhineb järgnev analüüs 348 uuritava andmetele.

Üldiselt võib öelda, et SNide teadmised HIV-nakkuse levikuteedest on head. Igale küsimusele eraldi oskab õigesti vastata umbes 90%. Mõnevõrra madalamad on teadmised viiruse levimisest olmekontaktide kaudu. Selle kajastamiseks esitatud küsimusele, mis oli seotud HIV-i nakatunud inimesega samadest toidunõudest söömisega, oskas õigesti vastata 80% Narva narkomaanidest. 66% Narva SNidest omab korrektseid teadmisi antud teemal (ehk oskasid õigesti vastata kõigile viiele küsimusele korraga) (vt tabel 30).

Tabel 30: Süstivad narkomaanid, kes omavad korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest

Küsimused	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Kas inimene, kes näeb terve välja, võib olla nakatunud HIV-i? (jaatav vastus)	331	95,6	92,7-98,3	95,4
Kas HIV-i nakatumise riski on võimalik vähendada kasutades iga seksuaalvahekorra ajal kondoomi? (jaatav vastus)	312	88,9	82,2-93,6	91,2
Kas HIV-i nakatumise riski on võimalik vähendada, olles seksuaalvahekorras vaid ühe HIV-i nakatunuta ja sulle truu partneriga? (jaatav vastus)	319	91,9	86,9-95,7	91,7
Kas inimene võib nakatuda HIV-i, kui ta süstib süstlaga, mida keegi enne teda on kasutanud? (jaatav vastus)	338	95,6	92,5-99,4	97,7
Kas süües samadest toidunõudest HIV-i nakatunud inimesega võib ka ise nakatuda HIV-i? (eitav vastus)	291	80,1	73,4-86,4	83,6
Vastas kõigile viiele küsimusele õigesti	234	66,0	58,1-72,2	67,2

Kohti, kuhu minna ennast testima HIV-nakkuse suhtes, teab 97% (94,4-99,0%; SPP=98%; n=340) SNidest. Samasugusel hulgal – 97% (94,9-98,6%; SPP=96%; n=334) – on neid, kes teavad, kuhu minna ennast testima hepatiidi suhtes.

Väga valdav enamus SNidest on teadlikud, et HIVi nakatumise korral on olemas ravi, mis aitab nakkust kontrolli all hoida. Kümnendik SNidest ei tea, kas selline ravi on olemas või mitte (vt tabel 31).

Tabel 31: Süstivate narkomaanide teadmised ravist, mis aitab HIV-nakkust kontrolli alla hoida

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
ei ole sellist ravi	5	1,0	0,1-2,2	1,4
selline ravi on olemas	309	89,0	84,4-93,3	89,1
ei tea	33	10,0	6,0-14,4	9,5

2.6. Kokkupuuted HIV-ennetuse, kahjude vähendamise ja muude teenustega

Süstlavahetusteenus

60% (53,3-68,9%; SPP=71%; n=246) SNidest on oma elu jooksul vähemalt ühel korral saanud tasuta süstlaid või nõelu süstlavahetusteenuse kaudu, kas statsionaarsest punktist või väljatöötajalt. Süstlavahetusega kokkupuutunud narkomaanid jagunevad enam-vähem kaheks võrdseks grupiks: SNid, kes said tasuta süstlaid süstlavahetusest aasta ja vähem aega tagasi ning SNid, kes on teenuse pikema ajalised kliendid puutudes sellega esmakordselt kokku rohkem kui aasta tagasi (vt tabel 32).

Tabel 32: Süstlavahetusteenuse esmakordse kokkupuute aeg (% teenusega kokkupuutunutest)

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
12 kuud ja vähem aega tagasi	84	45,9	36,3-58,9	34,4
rohkem kui 12 kuud tagasi	160	54,1	41,1-63,7	65,6

2/3 süstlavahetusega kokkupuutunud narkomaanidest said viimast korda tasuta süstlaid sealt küsitlusele eelnenud kuu jooksul (vt tabel 33). Seejuures enamasti külastati statsionaarseid punkte, sealt sai tasuta süstlaid viimase kuu jooksul 94% (92,2-99,3%; SPP=91,9%; n=148) teenusega seotud SNidest. Mediaani alusel külastati süstlavahetuspunkte keskmiselt kahel korral kuus (kordade arv varieerub vahemikus 1-20). Küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul kohtus väljatöötajaga 41% (21,1-44,7%; SPP=32%; n=51) sel perioodil süstlavahetuse teenusega kokkupuutunud SNidest. Vastavalt mediaanile kohtuti ka väljatöötajaga kuu jooksul keskmiselt kahel korral (varieerub vahemikus 1-40).

Tabel 33: Aeg, millal viimati saadi tasuta süstlaid süstlavahetusteenuse kaudu (% teenusega kokkupuutunutest)

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
viimase kuu jooksul	166	67,3	53,3-75,7	67,5
2-12 kuud tagasi	59	26,8	19,6-41,7	24,0
rohkem kui 12 kuud tagasi	20	5,8	1,8-8,5	8,1
ei mäleta	1	0,1	0-0,3	0,4

Uuringusse kaasatud narkomaanidelt küsiti saadud süstalde/nõelte arvu viimasel korral, kui nad külastasid süstlavahetuspunkti või kohtusid väljatöötajaga. Mediaani alusel saadi keskmiselt 15 süstalt/nõela (arv varieerub vahemikus 0-700). Kõige enam jagati süstlaid/nõelu narkomaanidele, kelle viimane kokkupuude teenusega toimus 2-12 kuud tagasi (saadud süstalde mediaanarv 30, varieerub vahemikus 1-700). SNid, kes külastasid süstlavahetust kas otse enne uuringusse sattumist (ehk viimase 4 nädala jooksul) või rohkem kui aasta tagasi, said keskmiselt poole vähem süstlaid, vastavalt mediaanile 15 süstalt/nõela. Küsitlusele eelnenud kuu jooksul viimast korda teenusega seotud SNidele antud süstalde/nõelte arv varieerub vahemikus 1-600 ning rohkem kui aasta tagasi süstlavahetuses osalenutele antud süstalde arv varieerub vahemikus 0-200.

Narkomaaniaravi ja rehabilitatsioon

22% Narva narkomaanidest on oma elu jooksul saanud narkomaaniaravi. Kõige enam on neid, kes on saanud võõrutusravi: 67% metadooni/buprenorfiiniga ning 70% rahustite ja muude ravimite baasil. Umbes pooled on saanud asendusravi ning ligi pooled on osalenud rehabilitatsiooniprogrammis statsionaarse patsiendina. Küsitluse toimumise hetkel sai narkomaaniaravi kümnendik SNidest ning kõige suurem osahulk neist oli seotud asendusraviga (vt tabel 34).

Tabel 34: Süstivad narkomaanid, kes on kokku puutunud narkomaaniaravi ja rehabilitatsiooniga (erinevate raviliikide korral on % arvatud vastavalt kas elu jooksul või hetkel ravi saanutest/saavatest)

Ravi/rehabilitatsiooni liik	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Elu jooksul narkomaaniaraviga kokku puutunud	107	22,0	17,1-28,1	30,7
ravimivaba ravi (ambulatoorne nõustamine/psühhoteraapia)	49	27,6	5,5-53,1	46,1
võõrutusravi ehk detoksifikatsioon (metadooni/buprenorfiiniga)	61	67,4	37,0-91,7	58,1
võõrutusravi rahustite ja muude ravimite baasil (va metadoon/buprenorfiin)	62	70,0	48,2-92,0	59,0
asendusravi (metadooni/buprenorfiiniga)	51	55,1	35,2-86,6	48,6
rehabilitatsiooniprogramm statsionaarse patsiendina	40	42,0	14,1-60,3	37,7
tugirühm	32	27,7	11,7-47,2	29,9
muu	5	2,8	ei saa arvutada	4,7
Küsitluse toimumise hetkel narkomaaniaraviga seotud	41	9,9	6,3-14,7	11,7
ravimivaba ravi (ambulatoorne nõustamine/psühhoteraapia)	-	-	-	-
võõrutusravi ehk detoksifikatsioon (metadooni/buprenorfiiniga)	20	19,2	0-69,8	48,8
võõrutusravi rahustite ja muude ravimite baasil (va metadoon/buprenorfiin)	2*			4,9
asendusravi (metadooni/buprenorfiiniga)	20	69,0	35,2-99,0	48,8
rehabilitatsiooniprogramm statsionaarse patsiendina	1	2,6	0-11,6	2,4
tugirühm	2	7,2	ei saa arvutada	4,9
muu	1*			2,4

* ekviliibrium saabub 25. laineks, käesolevas uuringus on 13 lainet

SNidelt, kes hetkel narkomaaniaravi ei saanud, uuriti nende ravisaamise soovi kohta. 19% (12,4-24,4%; SPP=22%; n=67) neist sooviks saada ravi ning 9% (4,9-13,5%; SPP=10%; n=31) ei oska öelda, kas nad soovivad narkomaaniaravi või mitte. Ravi soovivatelt SNidelt küsiti põhjuseid, miks nad praegu ei saa ravi.

Kolm kõige sagedamini nimetatud põhjust oli:

- 1) ei tea, kuhu minna – 30% (6,2-62,0%; SPP=27%; n=18);
- 2) ravi on liiga kallis – 25% (95% tõenäosus vahemikku ei saa arvutada; SPP=6%; n=4);
- 3) ei usu saadaval oleva ravi tõhususse – 16% (3,6-41,6%; SPP=19%; n=13).

Üldine arstiabi

Endale teadaolevalt omab tervisekindlustust 69% (61,3-76,3%; SPP=70%; n=245) Narva süstivatest narkomaanidest.

Umbes kümnendik ei ole kunagi arsti poole pöördunud. Ligi pooled SNidest aga vajasis viimati arstiabi rohkem kui aasta tagasi ning kolmandik 2-12 kuud tagasi (vt tabel 35).

Tabel 35: Aeg, millal viimati vajati arsti juurde pöördumist ja ravi

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
ei ole kunagi arsti poole pöördunud	24	6,4	2,8-11,1	6,8
viimase kuu jooksul	42	10,3	6,1-14,6	12,0
2-12 kuud tagasi	128	34,1	27,7-41,4	36,6
rohkem kui 12 kuud tagasi	147	47,0	39,3-54,4	42,0
ei mäleta	9	2,2	0,4-4,5	2,6

7%-l (3,9-11,7%; SPP=10%; n=33) arsti poole pöördunud on olnud probleeme abi saamisega. Kõige sagedamini toodi esile, et ravi on liiga kallis (n=7), puudub tervisekindlustus (n=6); läheduses ei ole teenust (n=4) ning arsti juures suhtuti halvasti ja seetõttu loobuti edasisest ravist (n=4).

Testimine HIVi suhtes

72% (64,2-79,7%; SPP=81%; n=284) Narva SNidest on elu jooksul vähemalt ühel korral käinud ennast HIVi suhtes testimas, 36% (28,8-43,8%; SPP=41%; n=144) testis viimati küsitlusele eelnenu 12 kuu jooksul.

Kõige sagedamini käidi ennast testimas AIDSi nõustamiskabinetis, seal tegi 51% SNidest oma viimase HIV-testi. Umbes neljandik testis viimati haiglas või polikliinikus, kümnendik vanglas ning samasugusel hulgal ka narkomaania ravikeskuses (vt tabel 36).

Tabel 36: Viimase HIV-testi tegemise koht (% testitutest)

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
narkomaania ravikeskus	18	7,4	3,5-12,7	6,3
AIDSi Nõustamiskabinet	135	50,8	44,3-61,3	47,5
haigla või polikliinik	73	26,1	16,9-31,3	25,7
vangla	49	12,2	7,7-18,1	17,3
süstlavahetuspunkt	4	1,2	0-2,2	1,4
muu	5	2,3	0,6-4,7	1,8

Uuringusse kaasatutelt küsiti, kas neile selgitati viimasel HIV-testimisel enne vere võtmist HIVi ja AIDSi olemust ning nakatumise viise, testi tulemuste teatamisel aga HIVi ja AIDSi olemust ning ennetamise viise. Nimetatud teemade käsitlemist loeti andmete analüüsil nõustamise läbiviimiseks. Selgus, et 60% testimas käinud SNidest läbis viimasel testimisel nii eelse kui järgse nõustamise. 29%-le SNidele aga nõustamist ei toimunud (vt tabel 37).

Tabel 37: Süstivad narkomaanid, keda nõustati viimasel HIV-testimisel (% testitustest)

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
testieelne nõustamine	15	6,9	2,3-13,3	5,3
testijärgne nõustamine	16	2,7	0,5-5,1	5,7
testieelne ja -järgne nõustamine	172	60,4	52,2-72,2	61,0
ei toimunud nõustamist	76	29,4	18,4-36,4	26,9
ei saanud testi vastust teada	3	0,9	0-3,1	1,1

Testimine hepatiidide suhtes

Nii hepatiit B kui C suhtes on ennast elu jooksul testinud veidi üle poole ning küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul umbes kolmandik Narva SNidest (vt tabel 38). B-hepatiidi vastu on endale teadaolevalt vaktsineeritud 20% (14,7-27,0%; SPP=18%; n=59) SNidest.

Tabel 38: Süstivad narkomaanid, kes on ennast testinud hepatiidide suhtes

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
Hepatiit B				
kogu elu jooksul	232	57,3	49,8-65,5	66,5
viimase 12 kuu jooksul	134	32,9	26,7-39,8	38,4
Hepatiit C				
kogu elu jooksul	228	54,9	47,3-62,8	65,1
viimase 12 kuu jooksul	135	34,7	27,7-41,6	38,6

Ravi HIVi ja C-hepatiidi korral

35% (28,9-42,6%; SPP=42,5%; n=149) SNidest peab ennast viimase testi tulemuse põhjal HIVi nakatunuks. Väga valdav enamus ehk kokkuvõttes 82% neist on käinud nakkushaiguste arsti juures, et HIVi nakatumisega seoses kontrollida oma tervisenäitajaid. Sealhulgas 2/3 käib ka küsitluse toimumise ajal regulaarselt arsti juures. 18% ei ole aga kunagi pöördunud infektsionisti poole (vt tabel 39). Neist rohkem kui pooled (n=16) teavad, kuhu pöörduda HIVi nakatumisega seotud tervisenäitajate kontrollimiseks.

Tabel 39: Süstivad narkomaanid, kes on pöördunud nakkushaiguste arsti poole kontrollimaks tervisenäitajaid seoses HIVi nakatumisega (% nendest, kes peavad ennast HIVi nakatunuks)

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
ei ole kunagi käinud	21	18,4	4,0-27,1	14,1
olen käinud, aga enam ei käi	36	18,0	7,7-31,2	24,2
käin praegu regulaarselt	92	63,6	51,6-82,4	61,7

Endale teadaolevalt HIVi nakatunud SNidest 56% (41,7-73,9%; SPP=57%; n=85) on võtnud elu jooksul antiretroviirusravimeid ning 47,5% (33,6-66,0%; SPP=44%; n=66) tarvitab neid ka küsitluse toimumise ajal.

29% (22,4-35,6%; SPP=38%; n=133) SNidest peab ennast viimase testi tulemusena C-hepatiiti nakatunuks. Praktiliselt kõik neist ehk 97% (95,6-100,0; SPP=87%; n=116) teavad, kuhu pöörduda C-hepatiidi ravi saamiseks ning 48% (21,3-53,3%; SPP=45%; n=60) on oma elu jooksul saanud C-hepatiidi ravi.

2.7. Vanglas viibimine

Umbes kolmandik ehk 38% (30,4-45,2%; SPP=53%; n=185) Narva SNidest on viibinud oma elu jooksul vanglas. Neist ligi 2/3 rohkem kui ühel korral (vt tabel 40). Mediaani alusel on keskmiselt vanglas viibitud kahel korral ning kõige enam on seal oldud 12 korral (n=1).

Tabel 40: Vanglas viibitud kordade arv (% vanglas viibinutest)

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
1 korral	59	38,6	26,6-55,1	31,9
2 ja rohkem korda	126	61,4	44,9-73,4	68,1

Viimase vanglakaristuse pikkuseks oli mediaani alusel 365 päeva ehk üks aasta. Vanglas viibitud aeg päevades varieerub vahemikus 1-4015 ehk maksimaalne karistusaeg viimasel korral oli 11 aastat (n=1). Ligi 3/4 vanglas viibinud SNidest vabanes viimati rohkem kui aasta tagasi (vt tabel 41).

Tabel 41: Aeg, millal viimane kord vanglast vabaneti (% vanglas viibinutest)

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
1 aasta ja vähem aega tagasi	46	28,5	17,6-42,7	25,1
rohkem kui 1 aasta tagasi	137	71,5	57,3-82,5	74,9

34,5% (21,2-45,8%; SPP=45%; n=83) vanglas viibinud Narva SNidest on seal olles narkootikume süstinud, väga valdav enamuse ehk 89% (73,2-99,4%; SPP=77%; n=64) neist tegi seda ka viimasel korral. Viimasel vanglas viibimise korral narkootikume süstinutest 75,5% (41,4-87,8%; SPP=56%; n=36) kasutas selleks süstlaid või nõelu, mida keegi teine oli juba eelnevalt kasutanud, ning viimasel vanglas toimunud süstimise korral jagati neid mediaani alusel keskmiselt 4 inimesega (vahemikus 2-100). Kui arvestada kõikide vanglas viibinud SNidega, siis süstis neist viimasel vanglas olemise ajal 25% (12,0-36,4%; SPP=35%; n=64) ning jagas teistega süstlaid/nõelu ehk käitus narkootikumide süstimisel mitteturvaliselt 17% (6,4-27,0%; SPP=19,5%; n=36).

2.8. Tuberkuloos

31% (26,6-40,3%; SPP=33%; n=115) SNidest on kunagi elanud, õppinud või töötanud koos inimesega, kellel on teadaolevalt tuberkuloos.

82%-le (76,3-87,0%; SPP=81%; n=284) SNidele on elu jooksul tehtud kopsuröntgen ning 25%-le (18,8-32,1%; SPP=27%; n=94) tehti see viimati küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul. 1%-le (0,1-1,3%; SPP=2%; n=7) Narva SNidest on arst või õde ütelnud elu jooksul vähemalt korra, et tal on tuberkuloos. 7-st tuberkuloosi põdenud süstivast narkomaanist 5-l lõppes ravi rohkem kui aasta tagasi ning 2-l küsitlusele eelnenud aasta jooksul. 7-st 5 olid endale teadaolevalt kokkupuutunud tuberkuloosi põdeva inimesega.

Kõikidelt küsitluses osalenutelt uuriti, milliseid terviseiga seotud kaebuseid on neil eelneva 4 nädala jooksul esinenud. Tuberkuloosiga on enam seostatavad ette antud loetelust (vt tabel 42) verine köhimine, üle kahe nädala kestnud köha ning sellega kaasnev öine higistamine. Andmete analüüsil selgus, et mõne protsendi jagu on küsitlusele eelnenud kuu jooksul köhinud verd, kümnendikul on köha kestnud üle kahe nädala ning ligi pooled on öösiti higistanud. Ülejäänud

kaebustest (mis võivad esineda ka seoses narkootikumide tarvitamisega ja muude haigustega) on enam levinud väsimus – 75% SNidest on seda tundnud eelneva 4 nädala jooksul. Ligi pooltel on kaal langenud, umbes kolmandik kaebas isukaotuse üle ning veerandil on esinenud palavikku (vt tabel 42).

Tabel 42: Viimase 4 nädala jooksul esinenud terviseiga seotud kaebused

Kaebus	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
vere kõhimine	11	2,5	0,9-4,6	3,1
üle 2 nädala kestnud köha	54	13,6	9,1-19,2	15,4
öine higistamine	185	46,2	39,5-53,6	52,9
väsimus	256	75,4	69,4-81,3	73,1
palavik	112	26,1	20,0-32,9	32,0
kehakaalu langus	173	46,4	39,3-54,0	49,4
isukaotus	165	37,0	30,3-44,1	47,1
valud rindkeres	45	14,0	8,6-20,4	12,9

Narva SNid on üsna teadlikud tuberkuloosiga seonduvast. Üle 80% teab, kuhu pöörduda tuberkuloosi kahtluse korral ning, et HIVi nakatunud inimene võib kergemini haigestuda tuberkuloosi. Pooled SNidest on teadlikud, et tuberkuloosi põdevat inimest saab terveks ravida. Kõige vähem (44% SNidest) ollakse kursis sellega, et tuberkuloosi diagnoosimine ja ravi on Eestis kõigile inimestele tasuta (vt tabel 43).

Tabel 43: Süstivad narkomaanid, kes teavad tuberkuloosiga seonduvaid asjaolusid

	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
kohta, kuhu pöörduda tuberkuloosi haigestumise kahtluse korral	287	86,7	82,1-90,7	83,4
tuberkuloosi põdevat inimest on võimalik terveks ravida	177	54,6	46,9-61,8	50,6
HIVi nakatunud inimene võib kergemini tuberkuloosi haigestuda	297	88,2	84,3-92,1	84,9
Eestis on tuberkuloosi diagnoosimine ja ravi kõigile inimestel tasuta	146	44,2	36,0-52,7	41,7

2.9. HIVi, B- ja C- viirushepatiidi levimus

Uuritavate poolt raporteeritud levimus

Uuritavate poolt raporteeritud levimust vaadatakse viimaste testide tulemuste põhjal. HIVi puhul küsiti ka respondentidelt, millal nad said teada oma nakatumisest.

Kolmandik SNidest teab viimase testi tulemuste põhjal, et on nakatunud HIVi. Neist kõige suurema grupi, ehk umbes poole, moodustavad SNid, kes said oma nakatumisest esmakordselt teada 5-9 aastat tagasi (vt tabel 44 ja 45). Mediaani alusel saadi oma HIV-i nakatumisest teada keskmiselt 7 aastat tagasi (vahemikus 0-15).

Oma teadmiste kohaselt on C-hepatiiti nakatunud sarnasel tasemel HIV-kandjatega – viimase testi tulemus oli positiivne 29%-l SNidest. Viiendik SNidest teab, et nende viimane B-hepatiidi test oli positiivne ning neid on oluliselt vähem kui oma teada HIV-i nakatunuid (vt tabel 44).

Tabel 44: Süstivad narkomaanid, kelle viimane test oli nende hinnangul positiivne

Infektsioon	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
HIV	149	35,3	28,9-42,6	42,5
hepatiit B	96	20,2	15,1-26,0	27,4
hepatiit C	133	28,8	22,4-35,6	37,9

Tabel 45: Aeg, millal saadi teada oma nakatumisest HIVi
(% nendest, kelle viimase testi tulemus neile teadaolevalt oli positiivne)

Aeg	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
4 ja vähem aastat tagasi	45	29,4	13,6-40,2	30,6
5-9 aastat tagasi	70	51,1	33,8-69,4	47,6
10 ja rohkem aastat tagasi	32	19,5	7,7-39,8	21,8

Uuringu käigus teostatud analüüside tulemused

Uuringu käigus kogutud vereproovide analüüsi alusel on Narva süstivate narkomaanide seas kõige enam levinud C-hepatiit, millesse on nakatunud ligi 2/3 neist. Veidi vähem kui pooled SNides on HI-viiruse kandjad ning vähem kui kümnendik põeb ägedat B-hepatiiti (vt tabel 46).

Tabel 46: HIVi, B-ja C- viirushepatiidi testi tulemused

Infektsioon	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
HIV	184	43,9	36,5-51,3	52,4
HCV	266	63,5	54,5-71,6	75,8
HBV antigeen	20	5,0	1,8-9,3	5,7

Kui vaadelda kahte enamlevinud nakkust (HIV ja HCV) koos, siis kolmandiku ehk 35%-i jagu on neid, kelle mõlemad testid osutusid negatiivseks. Sealhulgas oli üks inimene, kes põdes ka B-hepatiiti. 43% SNidest on nakatunud nii HIVi kui C-hepatiiti, nende hulgas oli 16 narkomaani (ehk 9% sellest grupist) nakatunud B-hepatiiti (vt tabel 47).

Tabel 47: HIV-i ja hepatiit C levimus süstivate narkomaanide hulgas

Infektsioon	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
mõlemad testid negatiivsed	82	35,2	27,2-44,2	23,4
HIV ja HCV	181	42,8	35,2-50,1	51,6
HIV	3	1,1	0-2,7	0,8
HCV	84	20,8	14,4-27,6	23,9
HIV selgusetu ja HCV	1	1,0	0-0,3	0,3

Järgnevalt on koos analüüsitud uuringu käigus võetud analüüside tulemusi (HIV ja HCV) ning uuritavatele varasemalt teada oleva testi tulemust. Enne uuringusse kaasamist tehtud viimase testi tulemuse põhjal pidas ennast HIVi suhtes negatiivseks, kuid uuringu käigus tehtud analüüsid osutusid positiivseks 6%-l SNidest. Hepatiit C puhul on vastav näitaja veidi kõrgem – 13%. Ennast pidas HIVi nakatunuks, kuid uuringus teostatud testi tulemus oli negatiivne paaril protsendil. Samal tasemel on selliste inimeste hulka ka C-hepatiidi puhul (vt tabel 48).

Tabel 48: Süstivate narkomaanide teadlikkus uuringu käigus kogutud analüüside tulemustest

Koht/inimene	n	EPP		SPP
		%	95% usaldusvahemik	%
HIV				
ei ole varem testimas käinud/ei mäleta seda	66	27,9	20,4-36,0	19,0
test negatiivne, ise peab ennast negatiivseks	103	30,7	24,4-38,8	29,6
test negatiivne, ise peab ennast positiivseks	9	2,7	0,5-6,7	2,6
test negatiivne, ise ei tea oma HIV-staatust*	3	0,4	0-1,2	0,9
test positiivne, ise peab ennast negatiivseks	22	5,6	2,4-8,1	6,3
test positiivne, ise peab ennast positiivseks	140	31,4	24,9-38,6	40,2
test positiivne, ise ei tea oma HIV-staatust*	5	1,2	0-2,0	1,4
HCV				
ei ole varem testimas käinud/ei mäleta seda	111	42,3	33,9-49,8	31,9
test negatiivne, ise peab ennast negatiivseks	26	9,6	5,7-14,3	7,5
test negatiivne, ise peab ennast positiivseks	4	1,3	0-3,5	1,1
test negatiivne, ise ei tea oma HCV-staatust*	1	0,4	0-1,3	0,3
test positiivne, ise peab ennast negatiivseks	57	13,4	8,9-19,1	16,4
test positiivne, ise peab ennast positiivseks	129	27,8	21,2-34,2	37,1
test positiivne, ise ei tea oma HCV-staatust*	20	5,2	2,6-8,3	5,8

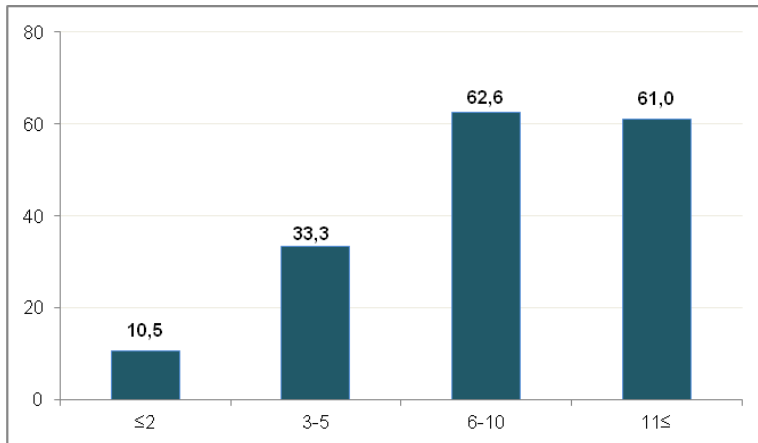
* respondent on käinud varem testimas, kuid ei läinud vastust kätte saama, ei saanud varasema testi vastust teada või ei mäleta testi tulemust

Tegurid, mis on seotud HIV-vastaste antikehade levimusega

Järgnevasse analüüsi ei ole kaasatud ühte vastajat, kelle HIV-antikehade testi tulemus jäi selgusetuks. Kahemõõtmelise analüüsi (testi tulemusi analüüsiti eraldi iga teguriga) tulemusena saab välja tuua, et HIV-vastaste antikehade levimus on kõrgem Narva süstivate narkomaanide hulgas, kes on (vt Lisa 1):

- 25-29 või 30-34-aastased;
- põhiharidusega või alla selle tasemega;
- küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul elatunud riiklikest hüvitistest;
- alustanud narkootikumide tarvitamisega (ükskõik millisel viisil) ning nende süstimisega enne täisikka jõudmist ehk 17-aastasena või nooremana;
- tarvitanud narkootikumide esmakordsel pruukimisel süstides;
- süstinud narkootikume 6-10 aastat või 11aastat ja kauem (suurim on erinevus 0-2 aastat süstinutega; vt joonis 1);
- süstinud küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul rohkem kui ühte narkootilist ainet;
- süstinud küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul peamiselt heroini ja fentanüüli (erinevus on oluline võrreldes amfetamiini tarvitajatega);
- süstinud oma elu jooksul vähemalt ühel korral kellegi teise poolt kasutatud süstla või nõelaga;

- süstinud narkootikumide süstla ja/või nõelaga, mida eelnevalt on kasutanud HIVi või hepatiiti nakatunud inimene;
- olnud seksuaalvahekorras inimesega, kes on nakatunud HIVi või hepatiiti;
- puutunud elu jooksul vähemalt ühel korral kokku süstlavahetusteenusega;
- viibinud narkomaaniaravil;
- viibinud vanglas;
- saanud elu jooksul narkootikumide üledoosi teadvuse kaotuseni.

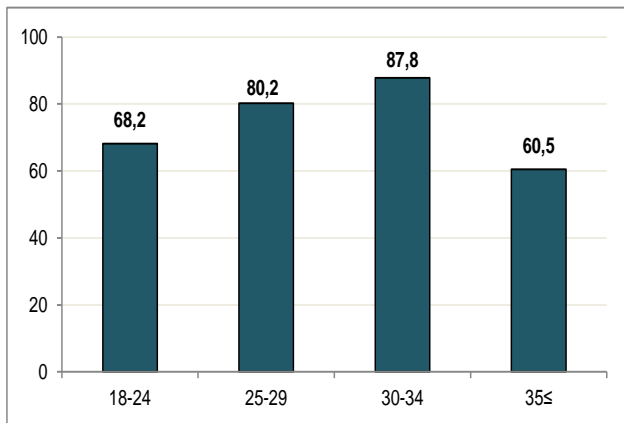


Joonis 1: HIV-vastaste antikehade levimus narkootikumide süstimisstaazi alusel (%)

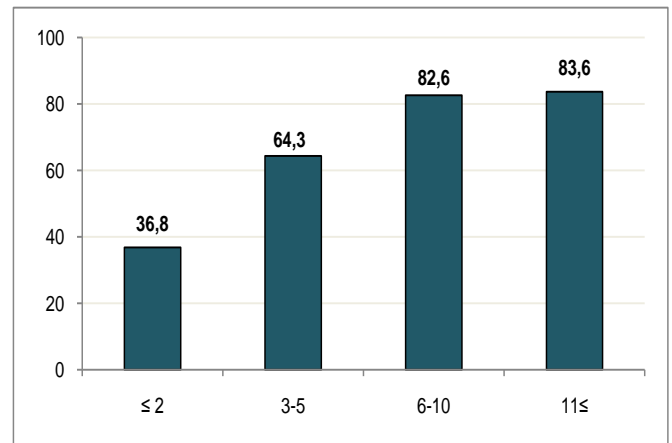
Tegurid, mis on seotud HCV-vastaste antikehade levimusega

Vastavalt kahemõtmelise analüüsi tulemusele saab esile tuua, et HCV-vastaste antikehade levimus on suurem Narva süstivate narkomaanide hulgas, kes on (vt Lisa 2):

- meessoost;
- 25-29- või 30-34-aastased (25-29-aastased erinevad olulisel määral vaid 35-aastastest ja vanematest; vt joonis 2);
- põhiharidusega või alla selle tasemega;
- küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul elatunud riiklikest hüvitistest;
- alustanud narkootikumide süstimisega 17-aastaselt või nooremana;
- süstinud narkootikumide 6-10 aastat või 11 aastat ja kauem (esimene grupp erineb olulisel määral vaid 2 aastat ja vähem süstinutest, vt joonis 3);
- süstinud küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul rohkem kui ühte narkootilist ainet;
- süstinud küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul peamiselt fentanüüli (erinevus on oluline võrreldes amfetamiini tarvitajatega);
- süstinud oma elu jooksul vähemalt ühel korral kellegi teise poolt kasutatud süstla või nõelaga;
- süstinud narkootikumide süstla ja/või nõelaga, mida eelnevalt on kasutanud HIVi või hepatiiti nakatunud inimene;
- olnud seksuaalvahekorras inimesega, kes on nakatunud HIVi või hepatiiti;
- puutunud elu jooksul vähemalt ühel korral kokku süstlavahetusteenusega;
- viibinud narkomaaniaravil;
- viibinud vanglas;
- saanud elu jooksul narkootikumide üledoosi teadvuse kaotuseni.



Joonis 2: HCV-vastaste antikehade levimus vanusrühmade lõikes (%)



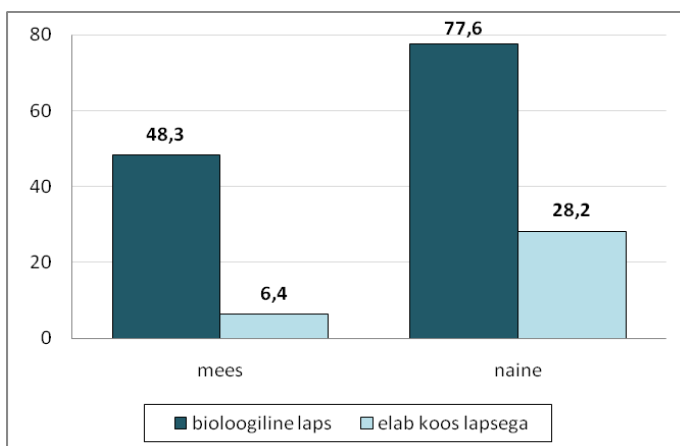
Joonis 3: HCV-vastaste antikehade levimus narkootikumide süstimisstaaril alusel (%)

2.10. Gruppide vahelised erinevused

Järgnevalt on lühidalt esitatud erinevused sugude, vanusrühmade ja süstimisstaaril alusel. Viidi läbi ühemõõtmeline analüüs, mille tulemused on esitatud Lisades 3-5.

Erinevused meeste ja naiste vahel (Lisa 3)

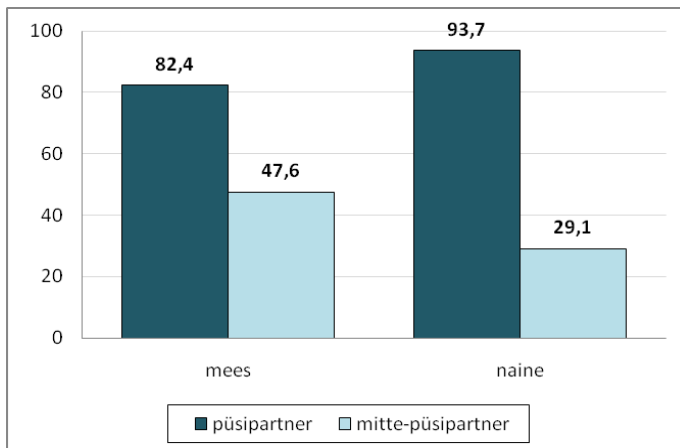
- Võrreldes naissoost SNidega on meeste hulgas rohkem töötavaid inimesi (17% vs 38%) ja vähem neid, kes elatusid küsitlusele eelnenud poole aasta jooksul riiklikest hüvitistest (67% vs 42%).
- Naiste hulgas on rohkem neid, kellel on bioloogilisi lapsi ja nad elavad ka enam lastega koos (vt joonis 4).



Joonis 4: Süstivad narkomaanid, kellel on lapsed, sugude lõikes (%)

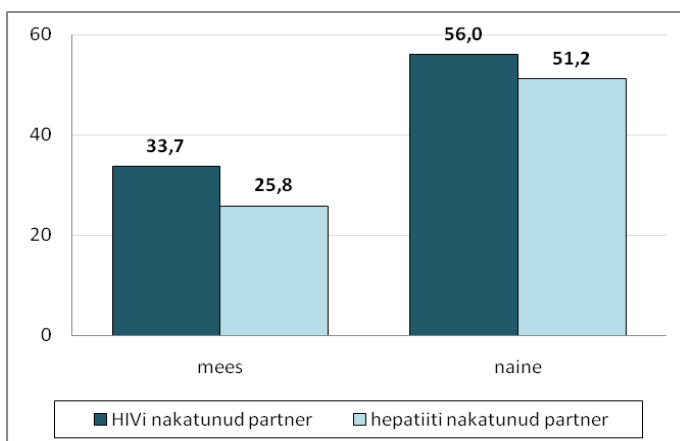
- Naiste hulgas on rohkem neid, kes alustasid narkootikumide tarvitamist süstides (45% vs 23%).
- Võrreldes naistega on mehed pikema aja jooksul tarvitanud narkootikume süstimise teel. Mediaani alusel on mehed keskmiselt süstinud 11 aastat (varieerub vahemikus 0-35) ja naised 9,5 aastat (varieerub vahemikus 0-29). Kui vaadelda süstimisstaaril gruppidesse jaotatuna, siis ilmneb sugudevaheline erinevus 3-5 aastat narkootikume süstinute osas. Meestest kuulub sellesse gruppi 9% ning naistest 21%.

- Naistega võrreldes on suurem osakaal mehi küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul tarvitanud narkootikumide lisaks süstimisele ka muul viisil (11% vs 27%).
- Võrreldes naistega on mehed narkootikumide süstimisel käitunud riskeerivamalt. Kui naistest on elu jooksul vähemalt ühel korral süstinud kellegi teise poolt varem kasutatud süstla ja/või nõelaga 41%, siis meeste puhul on antud näitaja 56%.
- Naised on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud enam vahekorras püsipartneri(te)ga, mehed seevastu mitte-püsipartneri(te)ga (vt joonis 5). Püsipartneri puhul tuleb sama trend esile ka küsitlusele eelnenud 4 nädala andmetes. Kondoomi kasutamises olulisi erinevusi ei ilmnenud.



Joonis 5: Seksuaalvahekorra kogemus erinevat tüüpi partneritega küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul sugude lõikes (%)

- Naiste seas on enam neid, kes oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras raha, asjade või narkootikumide eest. Naistest on prostitutsiooniga seotud olnud 18%, meestest 3%.
- Suurem osahulk naisi on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras HIVi või hepatiiti nakatunud inimesega (vt joonis 6).

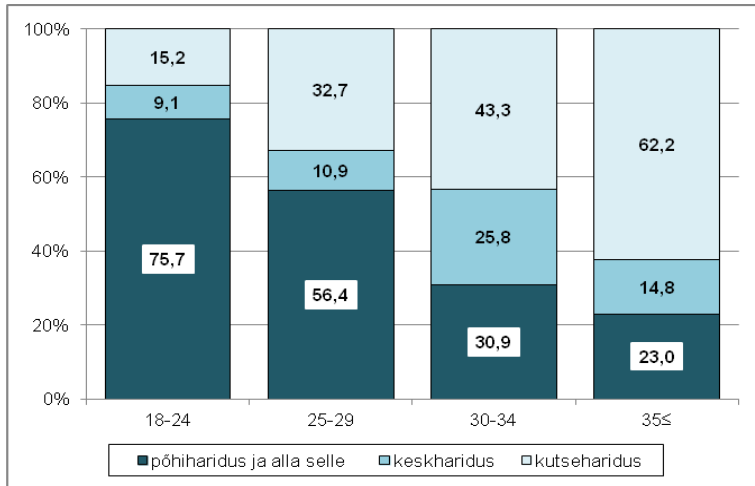


Joonis 6: Seksuaalvahekorra kogemus HIVi või hepatiiti nakatunud partenriga (%)

- Vanglas on oma elu jooksul viibinud 62% meestest, samas naiste hulgas on see näitaja 25%. Vanglas viibinud meestest pooled on seal ka narkootikumide süstinud, naiste hulgas on selliselt käitunud kümnendik.
- Võrreldes naistega on meeste hulgas kõrgem HCV-antikehade levimus, vastavalt 66% ja 79%.

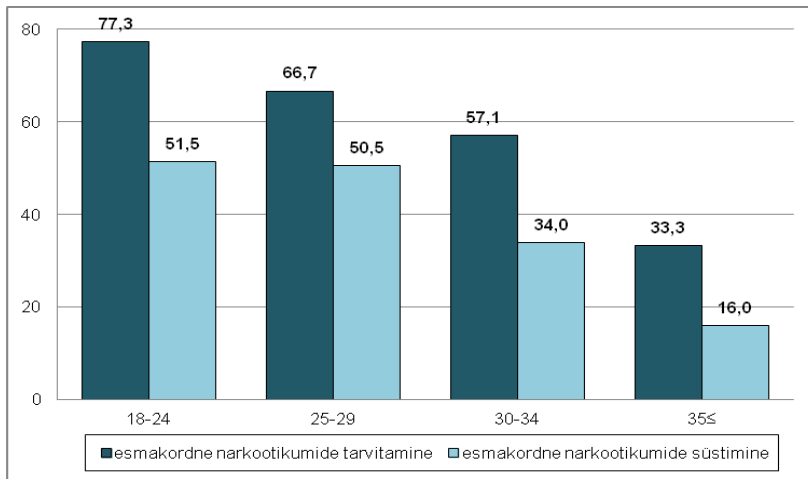
Erinevused vanusgruppide vahel (Lisa 4)

- Põhihariduse ja alla selle tasemega SNide osakaal on suurim 24-aastaste ning nooremate hulgas. Vanuse kasvades antud haridustasemega SNide hulk väheneb. Keskharidusega SNide osakaal on suurim 30-34-aastaste hulgas ning statistiliselt oluline erinevus ilmneb võrreldes kahe noorema vanusgrupiga. Kutseharidusega inimeste esindatus on suurim 35-aastaste ning vanemate SNide hulgas. Vanuse vähenedes väheneb ka kutseharidusega SNide osakaal (vt joonis 7).



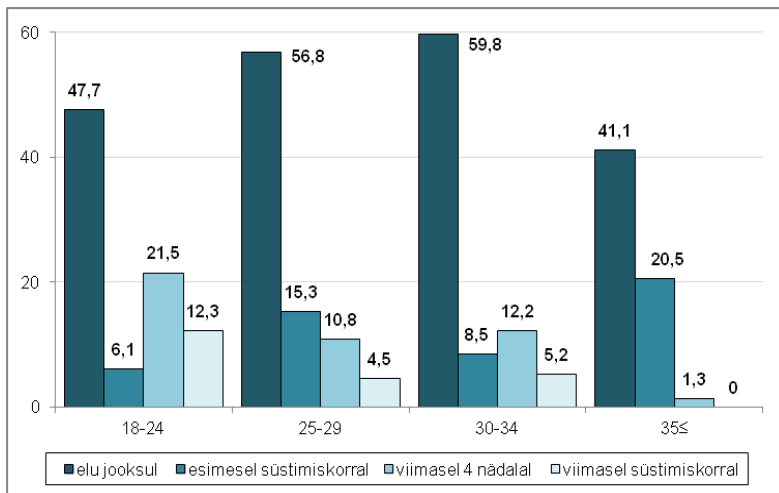
Joonis 7: Süstivate narkomaanide haridustase vanusgruppides (%)

- Ligi pooled 35-aastastest ja vanematest SNidest töötavad püsivalt või teevad ajutist tööd. Oluliselt vähem, veidi üle neljandiku, on selliseid inimesi 25-29- ning 30-34-aastaste seas.
- Kolmandikul 24-aastastest ja noorematest on bioloogilised lapsed. Kõrgem on see näitaja 25-29- ning 35-aastaste ja vanemate SNide hulgas, neist rohkem kui pooled omavad bioloogilist last. Sealjuures lastega kooselamises vanusgrupiti olulisi erinevusi esile ei tule.
- Veidi rohkem kui kolmandik 24-aastastest ja noorematest alustas narkootikumide tarvitamist süstides, olulisel määral erinevad nad selle poolest 30-34-aastastest, kelle hulgas süstis esmakordsel tarvitamisel vähem kui viiendik SNidest.
- Korrelatsioonanalüüsi järgi vanuse kasvades süstimisestaaž kasvab ($N=349$, $\rho=0,646$; $p=0,000$). Mediaani alusel on 24-aastased ja nooremad keskmiselt süstinud 5 aastast (0-11), 25-29-aastased 10-aastat (0-15), 30-34-aastased 13 aastat (0-22) ja 35-aastased ning vanemad 16 aastat (0-35).
- 3/4 24-aastastest ja noorematest on narkootikumide tarvitamist (ükskõik millisel viisil) alustanud enne täisikka jõudmist. Oluliselt vähem on sellises vanuses narkootikumide tarvitamisega alustanud kahes vanemas vanusrühmas. Pooled 24-aastastest ja noorematest ning 25-29-aastastest alustasid narkootikumide süstimisega enne täisikka jõudmist. Vanuse kasvades selliste SNide osakaal väheneb (vt joonis 8).



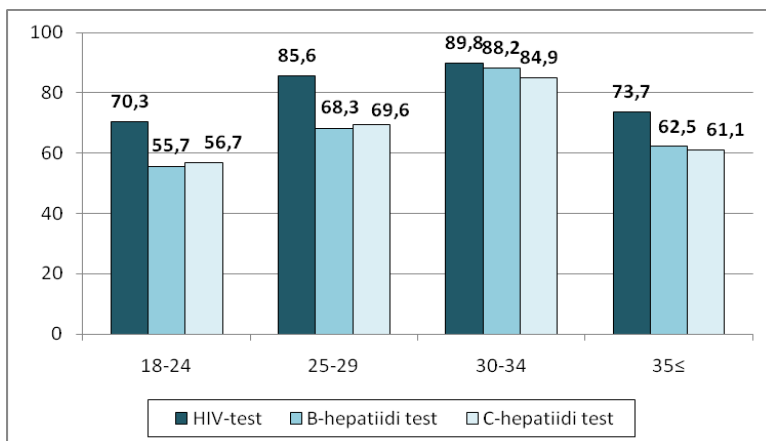
Joonis 8: Süstivad narkomaanid, kes alustasid narkootikumide tarvitamist alaealisena (17-aastaselt ja nooremana), vanusgruppides (%)

- Kõikides vanusrühmades on enam levinud narkootikumiks amfetamiin. Kõrgeim on amfetamiini tarvitajate osakaal 24-aastaste ja nooremate hulgas, kellest 82% süstis seda peamise ainaena küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul. Vähem tarvitasid amfetamiini 25-29- ja 30-34-aastased (vastavalt 55% ja 58%). Järgnevalt tarvitatakse fentanüüli, selle aine süstijate osakaal on suurim 25-29-aastaste hulgas (25%). Oluliselt erinevad nad noorimast vanusrühmast, kellest küsitlusele eelnenud kuu jooksul tarvitas fentanüüli peamise narkootikumina 11%.
- Lisaks süstimisele tarvitas kolmandik 24-aastastest ja noorematest narkootikume ka muul viisil küsitlusele eelnenud kuul. Erinevus on oluline võrreldes 35-aastaste ja vanematega, kellest tarvitas uimasteid muul viisil peale süstimise veidi rohkem kui kümnendik.
- Süstimise sageduses tuleb oluline erinevus esile viimase süstimispäeva andmetes. Viimasel süstimise päeval süstis 2/3 24-aastastest ja noorematest rohkem kui ühel korral. Mitmel korral süstijate osakaal on väiksem kahes vanemas vanusrühmas jäädes alla 50%.
- Kui vaadelda narkootikumide süstimisega seotud riskikäitumist, siis kogu elu puudutava näitaja osas vanusgruppide vahel erinevusi esile ei tule. Esimese narkootikumide süstimisega seotuna selgub, et võrreldes vanimate SNidega on 24-aastaste ja nooremate seas kasutatud süstlaga/nõelaga süstinuid oluliselt vähem – 20,5% vs 6%. Küsitlusele eelnenud 4 nädala andmeid analüüsides ilmneb, et riskikäitujate osakaal on vähenenud 35-aastaste ja vanemate SNide hulgas, tõusnud aga noorimas grupis. Kasutatud nõelaga/süstlaga süstis ennast sel perioodil 1% 35-aastastest ja vanematest SNidest, samas 24-aastaste ning nooremate hulgas oli sel perioodil riskeerivalt käituvaid SNe 21,5%. Viimase süstimiskorra puhul ei sattunud vanimate SNide hulka kedagi, kes käitus sel korral narkootikumide süstimisel riskeerivalt, noorimate SNide hulgas aga süstis ennast kasutatud süstlaga/nõelaga kümnendik. Vanimate SNide andmed erinevad ka kahest keskmisest vanusgrupist. (vt joonis 9). Lisaks, kui vaadata koos kogu süstimisvarustust (süstla/nõela, filtri/vati, segamisanuma, kuumutusnõu jms kasutamist), siis viimase 4 nädala jooksul käitusid riskeerivalt ligi pooled 24-aastased ja nooremad SNid, 35-aastastest ning vanimatest aga veidi rohkem kui kümnendik.



Joonis 9: Süstivad narkomaanid, kes süstisid narkootikume kasutatud süstla ja/või nõelaga, vanusgruppides (%)

- Kümnendik 35-aastastest ja vanematest SNidest on endale teadaolevalt süstinud süstalde ja/või nõeltega, mida eelnevalt on kasutanud HIVi või hepatiiti nakatunud inimene. Oluliselt kõrgem on see näitaja 25-29- ja 30-34-aastaste hulgas, kellest neljandik on oma elu jooksul süstinud ühise süstla ja/või nõelaga kas HIVi või hepatiiti nakatunuga.
- Ka HIVi või hepatiiti nakatunud inimesega seksuaalvahekorras olnuid on kõige vähem vanimas vanusrühmas – 24% neist on seksinud endale teadaolevalt HIVi ja 20,5% hepatiiti nakatunud inimesega. Kahes keskmises vanusrühmas on umbes pooled HI-viiruse kandjaga ning veidi üle kolmandiku hepatiiti nakatunud inimesega olnud seksuaalvahekorras.
- Kõige enam on käinud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes 30-34-aastased SNid. HIVi puhul tuleb erinevus esile võrreldes noorima ja vanima grupi SNidega, hepatiitide osas on erinevus oluline kõigi ülejäänud kolme vanusrühmaga (vt joonis 10).



Joonis 10: Süstivad narkomaanid, kes on elu jooksul käinud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes, vanusgruppides (%)

- Kõige enam on narkomaaniaraviga kokku puutunud 30-34-aastased SNid – 41% neist on oma elu jooksul vähemalt korra viibinud ravil. Oluliselt väiksem on narkomaaniaravi saanute osakaal 24-aastaste ja nooremate (18,5%) ning 35-aastaste ja vanemate hulgas (24%).
- Kolmandik 30-34-aastastest on võtnud antiretroviirusravimeid, vanimas vanusrühmas on neid ravimeid võtnuid vähem – veidi rohkem kui kümnendik.
- Kolmandik 24-aastastest ja noorematest SNidest on viibinud oma elu jooksul vanglas. Kolmes vanemas vanusrühmas on vanglakogemusega SNe rohkem – üle poolte neist on viibinud

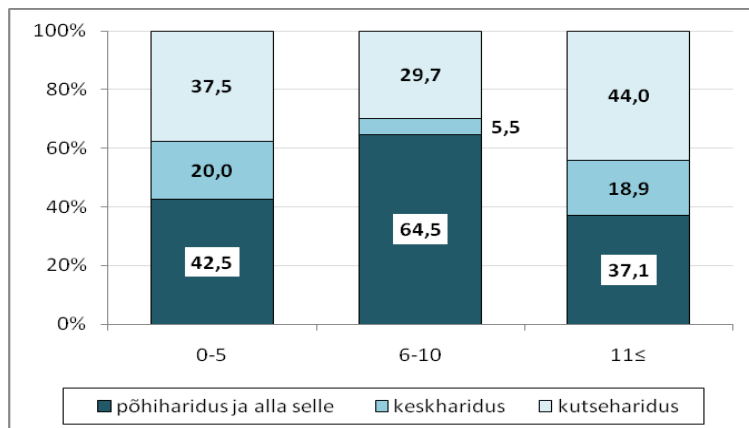
vähemalt korra vanglas. Vanglas narkootikumide süstimise osas olulisi erinevusi vanusgruppide vahel esile ei tule.

- 57% 30-34-aastastest on narkootikume üledoseerinud teadvuse kaotuseni, oluliselt vähem on selliseid SNe noorimas (20%) ja vanimas grupis (34%).
- HIV-antikehade levimus on kõrgem 25-29- ja 30-34-aastaste SNide hulgas – mõlemas grupis 65%. 24-aastaste ja nooremate hulgas on viirusekandjaid 36% ning vanimas grupis 33%.
- HCV-antikehade levimus on suurim 30-34-aastaste hulgas – 88%. Sellele grupile järgnevad 25-29-aastased, kellest kannab viirust 80% ning sellega erinevad nad olulisel määral vaid 35-aastastest ja vanematest SNidest (60,5%). 24-aastaste ja nooremate hulgas on HCV antikehade levimus 68%.

Erinevused narkootikumide süstimisstaaži alusel (Lisa 5)

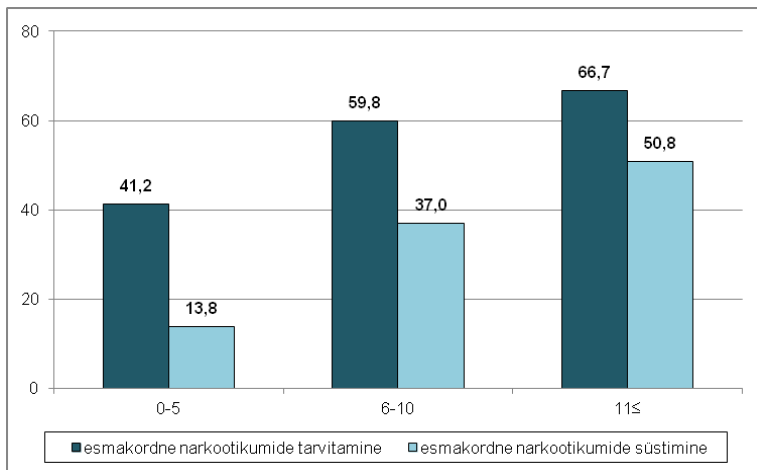
Erinevuste esile toomiseks on valim jagatud süstimise kogemuse alusel kolme gruppi: 1) 0-5 aastat, 2) 6-10 aastat ja 3) 11 aastat ja kauem süstinud narkomaanid.

- Narkootikumide süstimise staaž on keskmise tugevusega seoses vanusega (vt eelmist lõiku). 0-5 aastat narkootikume süstinud narkomaanide mediaanvanus on 24,5 aastat (vanus varieerub vahemikus 18-49), 6-10-aastase staažiga SNide mediaanvanus on 27 aastat (varieerub vahemikus 21-38) ning 11 aastat ja kauem süstinutel 32 aastat (varieerub vahemikus 23-60).
- Haridustaseme poolest eristuvad kahest ülejäänud grupist SNid, kes on narkootikume süstinud 6-10 aastat. Võrreldes teistega on nende hulgas kõige rohkem põhihariduse ja alla selle tasemega SNe, väikseim osakaal keskharidusega ning samuti kutseharidusega SNe (vt joonis 11).



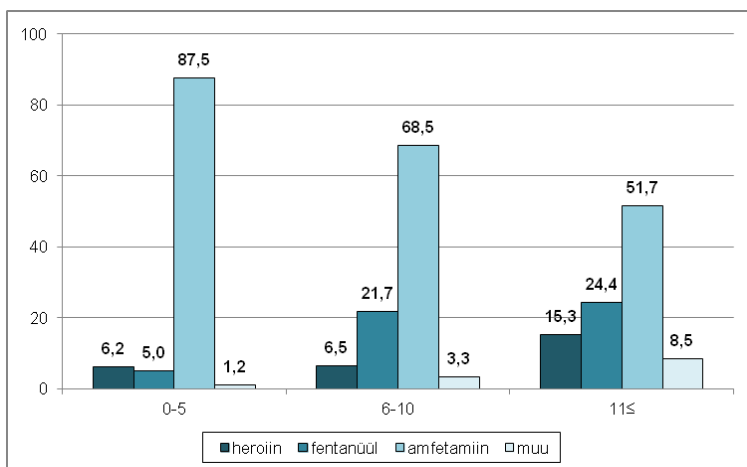
Joonis 11: Süstivate narkomaanide haridustase süstimisstaaži alusel (%)

- 2/3 üle 10 aasta süstinud narkomaanidest omavad lapsi. Oluliselt vähem on lastega narkomaane 6-10 aastat uimasteid süstinute hulgas, vähem kui pooled neist omavad bioloogilist last.
- 41% 5 aastat ja vähem uimasteid süstinud SNidest alustasid narkootikumide tarvitamisega (ükskõik millisel viisil) enne täisealiseks saamist. Kahes pikema süstimisstaažiga grupis on selliseid narkomaane tugevalt üle poole. 0-5 aastat süstinud narkomaanidest kümnendik alustas sellega 17-aastaselt või nooremana. Igas järgnevas pikema staažiga grupis alaealisena süstimist alustanud SNide osakaal kasvab: 6-10 aastat süstinute hulgas on neid kolmandik, üle 10 aasta süstinute seas pooled (vt joonis 12).



Joonis 12: Süstivad narkomaanid, kes alustasid narkootikumide tarvitamist alaealisena (17-aastaselt ja nooremana), süstimisstaaži alusel (%)

- Kümnendik 0-5 aastat uimasteid süstinud SNidest pruukis küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul süstimise teel rohkem kui ühte narkootilist ainet. Kahes pikema staažiga grupis on selliseid SNe umbes kolmandik.
- Kõigis kolmes grupis on suurima osakaaluga amfetamiini süstijad, kuid süstimisstaaži pikenedes nende osakaal grupis väheneb – kui 0-5 aastat narkootikume süstinud SNide seas pruukis amfetamiini küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul peamisena ainenä 87,5%, siis 6-10 aastat süstinutest 68,5% ja rohkem kui 10-aastase staažiga grupis 52%. Fentanüüli süstijad moodustavad kahes pikem staažiga grupis neljandiku, 0-5 aastat uimasteid süstinute seas vaid mõne protsendi. Heroiini süstijaid on kõige enam 11 aastat ja kauem narkootikume süstinud SNide hulgas moodustades sellest grupist rohkem kui kümnendiku. Kahes lühema staažiga grupis on heroini pruukinuid alla kümnendiku (vt joonis 13).

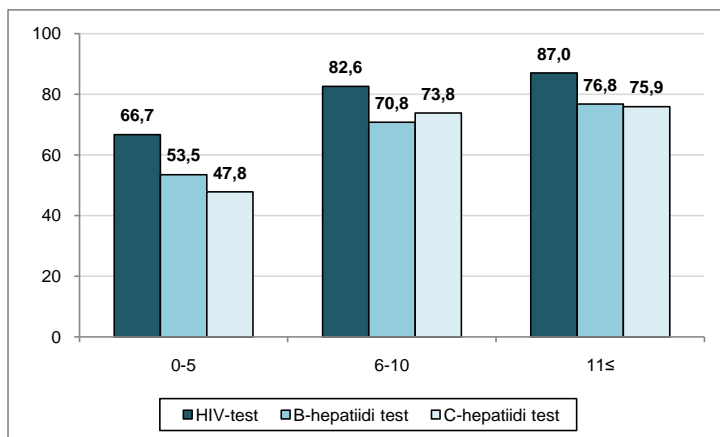


Joonis 13: Viimase 4 nädala jooksul peamine süstitav narkootiline aine süstimisstaaži alusel (%)

- Kümnendik 6-10 aastat uimasteid süstinud SNidest tarvitas küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul lisaks süstimisele narkootikume ka muul viisil. Kahes ülejäänud grupis on see näitaja oluliselt kõrgem – 0-5 aastat süstinud SNidest kolmandik ning 11 aastat ja kauem süstinutest neljandik tarvitas uimasteid lisaks süstimisele muul viisil.
- Narkootikumide süstimisega seotud riskikäitumist analüüsidest paistavad silma lühima süstimise kogemusega SNid. 35% 0-5 aastat narkootikume süstinud SNidest on oma elu jooksul kasutanud selleks kellegi teise poolt pruugitud süstlaid ja/või nõelu, samas kahes pikema staažiga grupis on elu jooksul riskeerivalt käitunud narkomaane rohkem kui pooled.

Esimesel narkootikumide süstimisel tegi seda kasutatud süstla ja/või nõelaga 4% 0-5 aastat uimasteid süstinud SNidest. Kahes ülejäänud grupis on esimesel süstimiskorral riskeerivalt käitunute osakaal üle 10%. Kui vaadata ainult süstalde ja nõelte kasutamist, siis küsitlusele eelnenud 4 nädala andmetes statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmne. Kogu süstimisvarustuse puhul aga selgub, et suurim riskikäitujate osakaal on 5 aastat ja vähem süstinud SNide hulgas – 39%, oluliselt väiksem on see üle 10 aasta süstinute seas – 22%.

- 9% 0-5 aastat uimasteid süstinutest on oma elu jooksul kasutanud ühist süstalt ja/või nõela koos HI-viiruse kandjaga ning 11% koos hepatiiti nakatunud inimesega. Kahes pikema staažiga grupis on selliste SNide osahulk suurem, neist rohkem kui neljandik on endale teadaolevalt süstinud kas HIVi või hepatiiti nakatunud inimesega.
- 26% 0-5 aastat süstinud narkomaanidest on elu jooksul olnud seksuaalvahekorras HIVi nakatunud inimesega ning 17% on seksinud hepatiiti nakatunuga. Oluliselt erinevad nad selle poolest üle 10 aasta uimasteid süstinud SNidest, kelle hulgas on need näitajad kõrgemad: HIVi nakatunuga on seksuaalvahekorras olnud 47% ja hepatiiti nakatunuga 39%.
- Pooled narkomaanidest, kes uimasteid süstinud 5 aastat ja vähem, on oma elu jooksul puutunud kokku süstlavahetusteenusega. Kahes pikema staažiga gruppides on see näitaja üle 20% kõrgem.
- Nakkuste suhtes testinud SNide osakaal on väikseim 0-5 aastat narkootikume süstinute hulgas – 2/3 neist on testinud ennast HIVi, ning umbes pooled B- ja C-hepatiidi suhtes. Oluliselt kõrgemad on testimisega seotud näitajad kahes pikema staažiga grupis (vt joonis 14).



Joonis 14: Süstivad narkomaanid, kes on elu jooksul käinud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes, süstimisstaazi alusel (%)

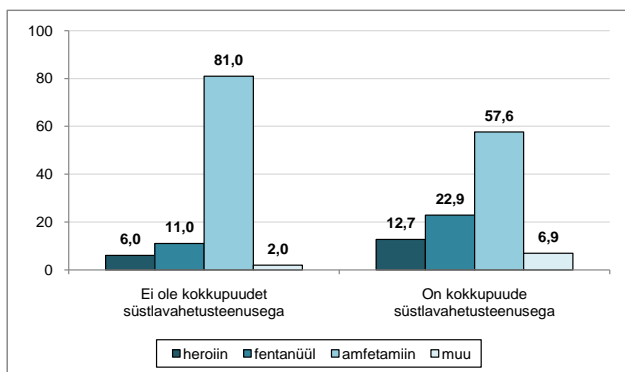
- 5 aastat ja vähem süstinud SNide hulgas on narkomaaniaraviga kokkupuutunud 5%, oluliselt rohkem on ravil käinud SNe kahes pikema staažiga grupis (6-10 aastat süstinutest 31,5% ja üle 10 aasta süstinud SNidest 41,5%).
- 0-5 aastat uimasteid süstinud SNidest on antiretroviirusravimeid võtnud 8%, 6-10 aastat ja üle 10 aasta süstinute hulgas on ravimeid võtnute osakaal oluliselt suurem – vastavalt 24% ja 32%.
- Kui 0-5 aastat narkootikume süstinud SNidest on kümnendik oma elu jooksul saanud üledoosi teadvuse kaotuseni, siis kahes pikema süstimisstaaziga grupis on pooled narkomaanidest uimasteid üledoseerinud nii, et sellega on kaasnenud teadvuse kaotus.
- Neljandik 0-5 aastat süstinud SNidest on viibinud oma elu jooksul vanglas, ülejäänud gruppides on vanglas olnud rohkem kui pooled. Üle 10 aasta narkootikume süstinud ja vähemalt korra vanglas viibinud SNidest rohkem kui pooled on süstinud ka vanglasoleku ajal. Selle poolest erinevad nad kahest lühema süstimisperioodiga grupist, kus vanglas süstimist jätkanud on olulisel määral vähem.

- Süstimise kogemuse alusel tulevad esile erinevused HIVi ja C-hepatiidi levimuses. Kõige vähem on need nakkused levinud 0-5 aastat uimasteid süstinute hulgas (HIV – 22,5% ja C-hepatiit – 51%). Kahes pikema süstimisstaaziga grupis on HIV levinud üle 60% ning C-hepatiit üle 80% SNide hulgas.

Erinevused süstlavahetusteenusega kokkupuute alusel (Lisa 6)

Andmete analüüsiks on ankeedile vastanud jagatud kaheks grupiks: 1) SNid, kes on saanud süstlaid ja/või nõelu süstlavahetuspunktist või väljatöötajalt vähemalt ühel korral oma elu jooksul; 2) SNid, kes ei ole kunagi süstlaid ja/või nõelu saanud süstlavahetuspunktist või väljatöötajalt.

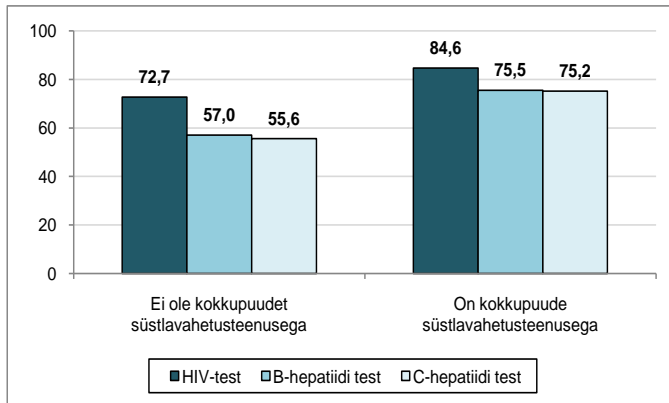
- Sotsiaal-demograafiliste andmete lõikes erinevusi nende kahe grupi vahel ei ilmne.
- Süstlavahetusega kokkupuutes olnud SNide hulgas on rohkem neid, kes on alustanud uimastite süstimisega alaealisena (43% vs 30%).
- Mediaani alusel on süstlavahetusega kokkupuutunud SNid keskmiselt süstinud narkootikume 11,5 aastat (varieerub vahemikus 1-35) ja SNid, kes ei ole kunagi süstlaid ja/või nõelu süstlavahetusest saanud, on keskmiselt süstinud 7 aastat (varieerub vahemikus 0-30). Süstimisstaazi grupeerituna vaadates selgub, et võrreldes teenusega kokkupuutunud SNidega on ülejäänute seas rohkem 0-2 ja 3-5 aastat narkootikume süstinuid ning vähem 11 aastat ja kauem süstinuid.
- Küsitlusele eelnenud 4 nädala süstimisega seotud andmeid vaadates selgub, et süstlavahetusega seotud SNide hulgas on suurem osakaal neid, kes on pruukinud rohkem kui ühte narkootikumi (35% vs 19%). Süstlavahetusega kokkupuutunud SNide hulgas on võrreldes teise grupiga rohkem heroini ja fentanüüli süstijaid ning vähem amfetamiini süstinuid (vt joonis 15).



Joonis 15: Viimase 4 nädala jooksul peamine süstitav narkootiline aine süstlavahetusteenusega kokkupuute alusel (%)

- Süstimisega seotud riskikäitumine on suurem SNide hulgas, kes on kokku puutunud süstlavahetusteenusega : 58% neist on elu jooksul süstinud süstla ja/või nõelaga, mida keegi on varem kasutanud ning 15% pruukis narkootikumide esmakordsel süstimisel varem kasutatud süstalt ja/või nõela ning 27% on süstinud ühise süstla ja/või nõelaga koos HIVi või hepatiiti nakatunud inimesega. Samas süstlavahetusega mitte seotud SNide hulgas on need näitajad vastavalt 39%, 6% ja 16%. Viimase 4 nädala andmetes olulisi erinevusi esile ei tule.
- Süstlavahetusest süstlaid ja/või nõelu saanud SNidest 45% on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras HIVi ning 37% hepatiiti nakatunud inimesega. Süstlavahetusega mitte kokku puutunud SNidest on sellises vahekorras olnud neljandik.
- 73,5% süstlavahetusega seotud SNidest omab korrektseid teadmisi HIV-nakkuse levikuteedest, ülejäänute puhul on see näitaja oluliselt madalam – 56%.

- Süstlavahetusega seotud SNide hulgas on rohkem neid, kes käinud ennast nakkuste suhtes testimas (vt joonis 16).



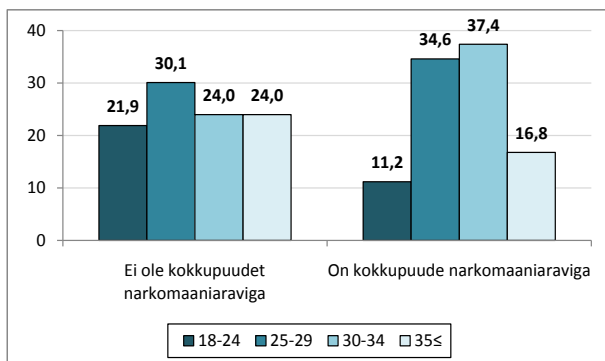
Joonis 16: Süstivad narkomaanid, kes on elu jooksul käinud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes, süstlavahetusteenusega kokkupuute alusel (%)

- Süstlavahetusega seotud SNid on enam käinud narkomaaniaravil (38% vs 15%) ning võtnud antiretroviirusravimeid (29% vs 12%).
- Vanglas viibimise osas statistiliselt olulisi erinevusi kahe grupi vahel ei ilmne, kuid süstlavahetusega kokkupuutunud SNide hulgas on rohkem vanglas uimasteid süstinuid (50% vs 28%).
- Ligi pooled süstlavahetusega seotud SNidest on oma elu jooksul saanud narkootikumidest üledoosi teadvuse kaotuseni, teenusega mitte kokkupuutunute grupis on selliseid inimesi veidi üle kolmandiku.
- Süstlavahetusteenusega kokku puutunud SNide hulgas on kõrgem HIV-antikehade (59% vs 36%) ning C-hepatiidi levimus (82% vs 62%).

Erinevused narkomaaniaraviga kokkupuute alusel (Lisa 7)

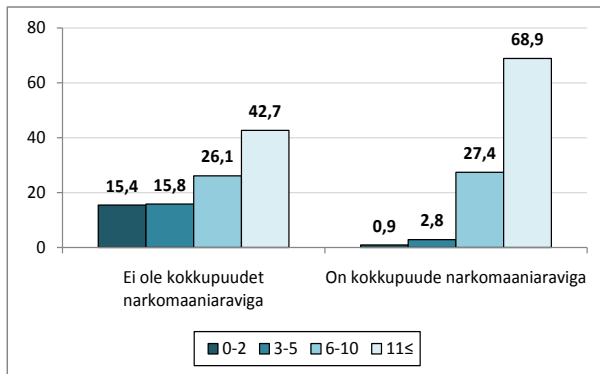
Analüüsiks on uuringusse kaasatud narkomaanid jagatud kaheks grupiks: 1) SNid, kes on oma elu jooksul saanud narkomaaniaravi ja 2) SNid, kellel puudub kokkupuude selle raviga.

- Kui vaadata SNide mediaanvanust, siis olulist erinevust esile ei tule. Kui käsitleda vanust grupeerituna, siis ilmneb, et narkomaaniaraviga elu jooksul seotud SNide hulgas on väiksem osakaal 24-aastaseid ja nooremaid ning suurem hulk 30-34-aastaseid (vt joonis 17).



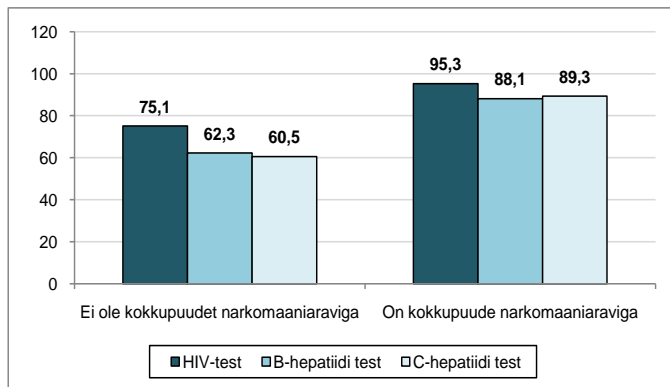
Joonis 17: Süstivate narkomaanide jagunemine vanusgruppidesse narkomaaniaraviga kokkupuute alusel (%)

- Narkomaaniaravi saanud SNide hulgas on rohkem riiklikest hüvitistest elatuvaid inimesi (56% vs 44%) ning vähem püsi-või ajutisel tööl olijaid (24% vs 37%).
- Vähem kui viiendik narkomaaniaraviga seotutest alustas uimastite tarvitamist süstides, ravi mittesaanud SNidest kolmandik.
- Pooled ravil viibinutest alustasid süstimisega enne täisealiseks saamist ehk 17-aastaselt või nooremalt. Narkomaaniaraviga mitteseotud SNidest alustas sellises vanuses kolmandik.
- Narkomaaniaravi saanud SNide uimastite süstimisestaaž on pikem, mediaani alusel on nad keskmiselt süstinud 12 aastat (varieerub vahemikus 2-32). SNid, kes ei oma kokkupuudet narkomaaniaraviga, on keskmiselt süstinud 10 aastat (varieerub vahemikus 0-35).



Joonis 18: Uimastite süstimise staaž narkomaaniaraviga kokkupuute alusel (%)

- Küsitlusele eelnenud 4 nädala süstimise andmeid vaadates tulevad erinevused esile süstitavate narkootikumide osas. Narkomaaniaraviga kokkupuutunud hulgas on rohkem SNe, kes sel perioodil süstisid mitut ainet (42,5% vs 25%). Ravil käinute hulgas on rohkem levinud fentanüül (31% vs 14%) ning vähem amfetamiin (42% vs 74%).
- Uimastite süstimisega seotud riskikäitumises ilmneb erinevus vaid kogu elu kajastavate näitajate osas. Selle alusel on narkomaaniaravil viibinute hulgas enam riskeerivalt käitunud – 64% on süstinud süstla ja/või nõelaga, mida keegi teine on eelnevalt kasutanud (ravi mittesaanutest 47%). Rohkem kui kolmandik ravil olnutest on oma elu jooksul süstinud HIVi või hepatiiti nakatunud inimese poolt kasutatud süstla ja/või nõelaga, narkomaaniaraviga mitte kokkupuutunud SNide hulgas on neid vähem kui viiendik.
- 61% narkomaaniaraviga kokkupuutunud SNidest on elu jooksul olnud endale teadaolevalt seksuaalvahekorras HI-viiruse kandjaga ning 49% hepatiiti nakatunud inimesega. Ravil mitteviibinute puhul on need näitajad oluliselt madalamad, vastavalt 29% ja 25%.
- Narkomaaniaraviga kokkupuutunud SNide hulgas on enam neid, kes on lasknud ennast testida nakkuste suhtes. Suurim erinevus võrreldes ravi mittesaanutega tuleb esile seoses C-hepatiidi testimisega (vt joonis 19).



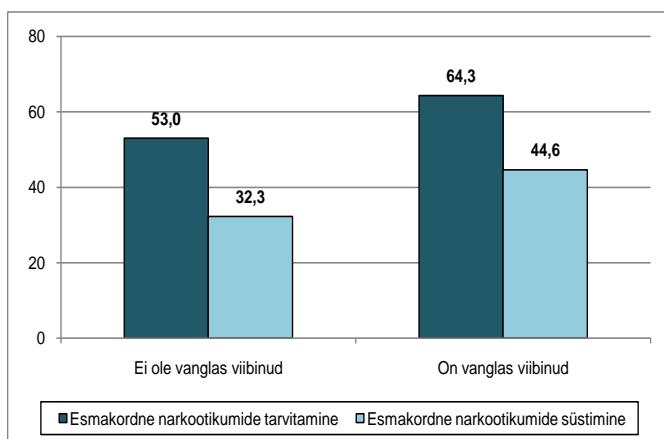
Joonis 19: Süstivad narkomaanid, kes on elu jooksul käinud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes, narkomaaniraviga kokkupuute alusel (%)

- Narkomaaniravi saanud SNide seas on rohkem antiretroviirusravimeid võtnud inimesi (42% vs 16%).
- 2/3 narkomaaniravil viibinutest on olnud oma elu jooksul vanglas, raviga mitte kokkupuutunud SNidest on vanglas viibinud vähem kui pooled. Ravi saanud SNide hulgas on rohkem neid, kes on vanglas viibides uimastite süstimist jätkanud (54% vs 39%).
- Ravil käinud SNide hulgas on rohkem narkootikumide üledoseerinud inimesi (69% vs 30%).
- Narkomaaniravil viibinud SNide hulgas on HIV-i (68% vs 46%) ja C-hepatiiti nakatunuid (93,5% vs 68%) rohkem.

Erinevused vanglas viibimise kogemuse alusel (Lisa 8)

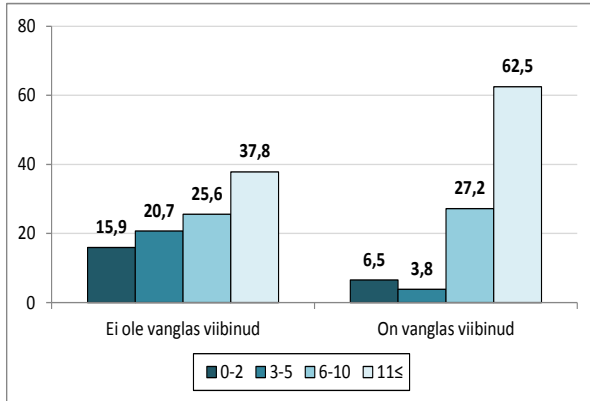
Järgnevalt võrreldakse uuringu tulemusi kahes grupis: 1) SNid, kes on oma elu jooksul vähemalt ühel korral viibinud vanglas ja 2) SNid, kellel puudub vanglakogemus.

- Vanglas viibinud SNide hulgas on naisi vähem (11% vs 39%).
- Vanglas viibinud narkomaanid on vanemad (mediaanvanus 30, varieerub vahemikus 19-60) kui need, kes vanglas ei ole olnud (mediaanvanus 28, varieerub vahemikus 18-55). Kui SNide vanus grupeerida, siis ilmneb, et oluline erinevus tuleb esile noorima vanusrühmaga seoses. Nimelt vanglas viibinute hulgas on 24-aastaseid ja nooremaid oluliselt vähem (11% vs 27%).
- Vanglas viibinud SNide hulgas on rohkem neid, kes alustanud narkootikumide tarvitamisega (ükskõik millisel viisil) ja uimastite süstimisega alaealisena ehk 17-aastase või nooremana (vt joonis 20).



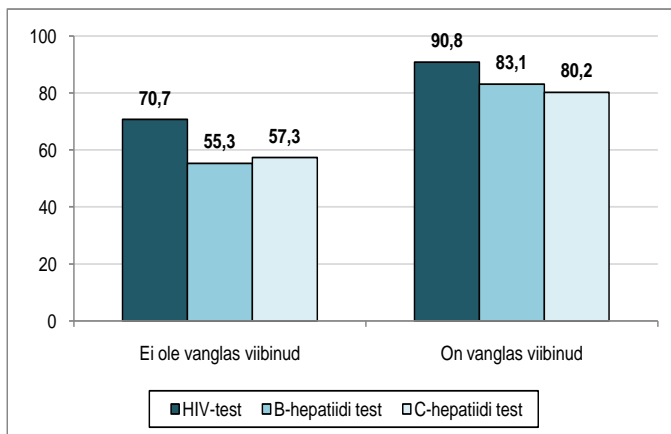
Joonis 20: Süstivad narkomaanid, kes alustasid narkootikumide tarvitamist alaealisena (17-aastaselt ja nooremana), vanglas viibimise kogemuse alusel (%)

- Vangla kogemusega SNid on susterinud uimasteid kauem – mediaani alusel keskmiselt 12 aastat (varieerub vahemikus 0-30). SNid, kes ei ole vanglas viibinud, on narkootikumide susterinud keskmiselt 8 aastat (varieerub vahemikus 0-35). Susterinise staaži grupeerituna vaadates ilmneb, et vanglas viibinud SNide hulgas v6rreldes 6lej6aanutega on v6hem 0-2 ja 3-5 aastat uimasteid susterinud inimesi, rohkem aga 6le 10 aasta narkootikumide susterinise teel pruukinuid (vt joonis 21).



Joonis 21: Narkootikumide susterinise staaž vanglas viibimise kogemuse alusel (%)

- Vanglas olnud SNid susterinud k6sitlesele eelnenud 4 n6dala jooksul peamise narkootikumina rohkem fentan66ili (23% vs 15%) ja v6hem amfetamiini (58% vs 71%).
- Susterinise sageduses tuleb m6ningane erinevus esile viimase susterinisp6eva andmetes. Vanglas viibinute hulgas on suurem osakaal neid, kes sel p6eval susterinud rohkem kui 6hel korral (59% vs 48%).
- Kuigi k6sitlesele eelnenud 4 n6dala jooksul kahe grupi riskik6itumine uimastite susterinisel ei erine, ilmneb kogu elu kajastavatest andmetest, et vanglas viibinute hulgas on rohkem riskeerivalt k6itunuid (60% vs 44,5%). Ka esmakordsel narkootikumide susterinisel riskeerisid vanglas olnud SNid rohkem – 17% susterinud sel korral kellegi teise poolt kasutatud susterinise v6i n6elaga (vangla kogemust mitte omavatest SNidest 8%).
- 46% vanglas viibinud SNidest on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras HIVi nakatunud inimesega. Vangla kogemust mitteomavate SNide seas on sellises vahekorras olnud 31,5%.
- Vanglas olnud SNid on rohkem nakkuste suhtes testitud, suurim erinevus kajastub seoses B-hepatiidi testimisega (vt joonis 22).



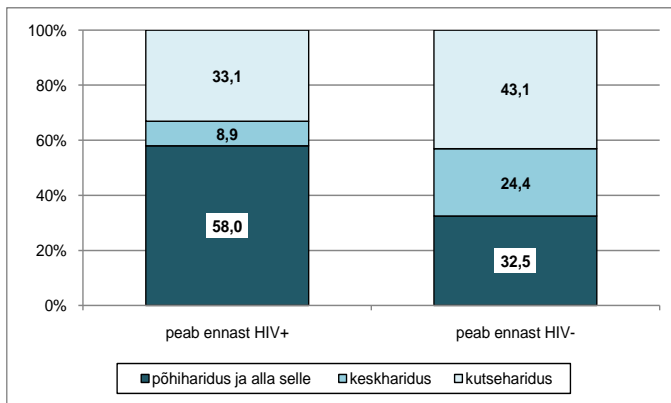
Joonis 22: Susterinivad narkomaanid, kes on elu jooksul k6inud ennast testimas HIVi, B- ja C-hepatiidi suhtes, vanglas viibimise kogemuse alusel (%)

- Vanglas viibinud SNide hulgas on rohkem narkomaaniaravil käinud inimesi (38% vs 23%).
- Pooled vangla kogemusega SNid on saanud narkootikumide üledoosi teadvuse kaotuseni, ülejäänud SNide hulgas on neid kolmandik.
- Oma elu jooksul vähemalt ühel korral vanglas viibinud SNide seas on HIV (62% vs 42%) ja C-hepatiit (89% vs 61%) enam levinud.

Erinevused vastavalt teadlikkusele oma HIV-staatusest (Lisa 9)

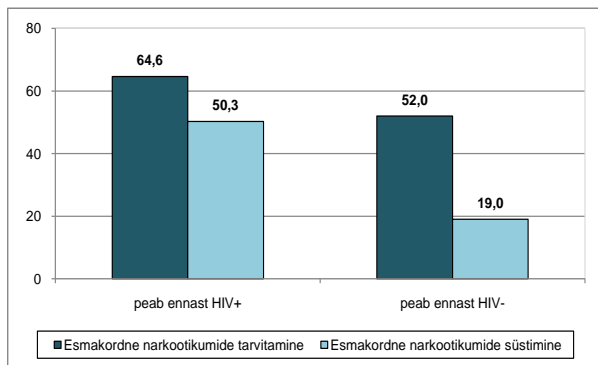
Järgnevalt on analüüsitud SNe, kes olid ennast HIVi suhtes testinud enne uuringus osalemist ning on jagatud kaheks: 1) SNid, kes peavad ennast HIVi nakatunuks ehk kelle viimase testi tulemus oli positiivne ja 2) SNid, kes peavad ennast HIVi mittenakatunuks ehk kelle viimase testi tulemus oli negatiivne. Analüüsist on välja jäänud SNid, kes enne uuringusse sattumist ei ole enda teada HIVi suhtes testitud.

- Mediaani järgi nimetatud kaks gruppi omavahel ei erine. Kui grupeerida vanus rühmadeks, siis selgub, et ennast HIVi nakatunuks pidavate SNide seas on rohkem 25-29-aastaseid (39% vs 26%) ning vähem 35-aastaseid ja vanemaid (15% vs 25%).
- Võrreldes HIV-negatiivsetega on ennast HIV-positiivseks pidavate SNide seas rohkem põhihariduse ja alla selle tasemega inimesi ning vähem keskhariduse omajaid (vt joonis 23).



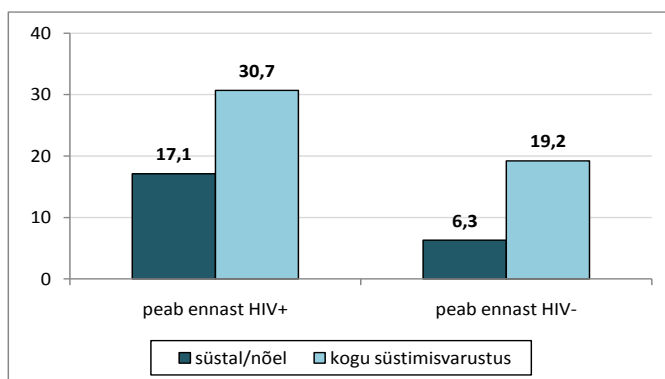
Joonis 23: Süstivate narkomaanide haridustase vastavalt teadlikkusele oma HIV-staatusest (%)

- Viimase testi tulemusena ennast HIVi nakatunuks pidavate SNide hulgas on rohkem riiklikest hüvitistest elatuvaid (61% vs 43%) ning vähem töötavaid inimesi (23% vs 36%).
- Ennast HIV-positiivseks pidavatest inimestest 2/3 alustas ükskõik millisel viisil narkootikumide tarvitamisega ning pooled uimastite süstimisega enne täisealiseks saamist. Viimase testi alusel HIV-negatiivsete hulgas on need näitajad oluliselt madalama, eriti suur on erinevus süstimisega seoses (vt joonis 24). Ligikaudu kolmandik ennast HIV-positiivseks pidavatest SNidest alustaski uimastite tarvitamist süstides, HIV-negatiivsetest süstis esmakordsel uimastite pruukimisel viiendik.



Joonis 24: Süstivad narkomaanid, kes on alustanud narkootikumide tarvitamist alaealisena (17-aastaselt ja nooremana), vastavalt teadlikkusele oma HIV-staatusest (%)

- Ennast HIVi nakatunuks pidavad SNid on mediaani alusel süstinud kauem, keskmiselt 12 aastat (varieerub vahemikus 1-35). HIVi mittenakatunud narkomaanid on süstinud keskmiselt 10 aastat (varieerub vahemikus 0-27). HIV-positiivsete hulgas on võrreldes ülejäänutega vähem 0-2 aastat süstinud SNe (2% vs 18%) ning rohkem üle 10 aasta uimasteid süstimise teel manustanud narkomaane (60,5% vs 47%).
- Küsitlusele eelnenud 4 nädala jooksul süstis mitut narkootilist ainet üle kolmandiku ennast HIV-positiivseks pidavatest SNidest, HIVi mittenakatunute hulgas on neid neljandik. Lisaks süstimisele muul viisil uimasteid pruukinuid on vähem esimeses grupis – ligi viiendik, teisest grupist (ehk ennast HIV-negatiivseks pidavatest SNidest) moodustavad nad enam kui neljandiku.
- Ennast HIVi nakatunuks pidavad SNid on uimastite süstimisel käitunud riskeerivamalt. Neist 71% on oma elu jooksul süstinud süstla ja/või nõelaga, mida keegi on enne teda kasutanud (ennast HIV-negatiivseks pidavate SNide puhul on see näitaja 41,5%). Ligi pooled neist on ühiselt süstinud koos HIVi või hepatiiti nakatunud inimesega (teises grupis on selliseid SNe umbes kümnendik).
- Väga valdav enamus (ehk 96%) ennast HIV-positiivseks pidavatest SNidest on oma viimase testi tulemuse teada saanud rohkem kui aasta tagasi. Siiski küsitlusele eelnenud 4 nädala andmed näitavad, et riskikäitumise tase on nende hulgas kõrgem võrreldes SNidega, kelle viimane HIV test oli negatiivne (vt joonis 25).



Joonis 25: Süstivad narkomaanid, kes viimase 4 nädala jooksul süstisid kasutatud süstimisvarustusega, vastavalt teadlikkusele oma HIV-staatusest (%)

- Ennast HIV-positiivseks pidavatest SNidest ligi 2/3 on oma elu jooksul olnud seksuaalvahekorras HIVi nakatunuga ning umbes pooled C-hepatiiti põdeva inimesega.

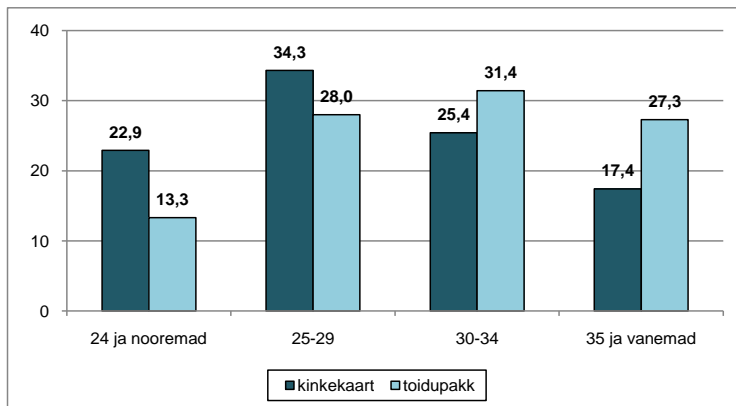
Viimase testi järgi HIVi mitte kandvatest SNidest on sellistes vahekordades olnud ligikaudu viiendik.

- Viimase testi järgi HIV-positiivsete SNide hulgas on rohkem süstlavahetusteenuse (83% vs 64%) ning narkomaaniraviga kokkupuutunuid (43% vs 27%).
- Ennast HIVi nakatunuks pidavate SNide seas on rohkem neid, kes saanud narkootikumide süstimisel üledoosi teadvuse kaotuseni (56% vs 41%).
- 8% SNidest, kes ennast HIVi nakatunuks arvasid, osutusid käesoleva uuringu raames läbiviidud testimise tulemusena negatiivseks. 18% ennast HIV-negatiivseks pidanud SNidest osutusid antud uuringu raames läbiviidud testi tulemusena positiivseks.

2.11. Boonuse muutmise mõju uuringu tulemustele

Andmete kogumise perioodil kasutati kahte erinevat boonust uuringus osalejatele. Perioodil 26.08-5.09.2010 oli boonuseks kinkekaart (N=201), perioodil 6.09-.30.09.2010 aga toidupakk (N=150). Järgnevalt on esitatud andmed vaid selles osas, mille puhul on tulnud esile statistiliselt olulised erinevused kahe grupi vahel.

Võrreldes kinkekaardi saajatega on toidupaki saamise ajal uuringuga liitunute hulgas rohkem naisi – vastavalt 20% ja 29,5% ($p=0,049$). Kinkekaarte saanud vastajad on oluliselt nooremad kui toidupaki saanud (mediaanvanus vastavalt 28 ja 30, $p=0,001$). Vanuseline erinevus tuleneb 24-aastaste ja nooremate ning 35-aastaste ja vanemate uuritavate erinevast osakaalust ($p=0,017$) (vt joonis 26).



Joonis 26: Süstivate narkomaanide vanuseline struktuur saadud boonuste lõikes (%)

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

2010. aastal Narvas läbiviidud uuring süstivate narkomaanide hulgas annab meile esimest korda võimaluse saada informatsiooni selle piirkonna SNidest, nende riskikäitumisest, infektsioonhaiguste levimusest ja kokkupuutest kahjude vähendamise teenustega.

Uuringu tulemustest selgub, et Narva SNid on keskmiselt 29-aastased venekeelt kõnelevad mehed. 39% süstivatest sõltlastest on kutseharidusega ning 34% omab põhiharidust. 38% elatab ennast riiklikest hüvitistest. Võrreldes teiste Eestis läbiviidud SNide uuringutega on Narva SNide hulgas suurem hulk naissoost inimesi (25%). Rohkem kui pooltel (55%) Narva SNidest on bioloogiline laps ja 11% elab ühes leibkonnas lapsega. Selline naiste suur osakaal SNide hulgas viitab vajadusele luua enam sotsiaalseid ja muid tugiteenuseid just lastega SNide peredele.

Narvas on süstitavatest narkootikumidest kõige levinumateks amfetamiin (peamise narkootikumina süstib seda 71% SNidest), millele järgneb fentanüül (peamise narkootikumina 13%) ja Tallinna narkoturul marginaalset rolli omav heroiin (peamise narkootikumina 11%). 21% Narva SNidest on ka mitme narkootikumi segatarbijad. Kõige levinumaks kombinatsiooniks segatarbimisel on fentanüüli ja mooniproduktide ning fentanüüli ja amfetamiini segatarbimine. Lühikese staažiga süstijaid on Narva SNide seas suhteliselt vähe (19%), suurima grupi (40%) moodustavad üle 10 aasta süstinud narkomaanid. Keskmiselt on Narva SNide süstimise staaž 11 aastat. Kui vaadelda süstimise sagedust siis, enamuse moodustavad Narva SNidest need, kes ei ole igapäevased süstijad. Küsitlusele eelnenud nelja nädala andmete põhjal võib öelda, et Narva SNide hulgas moodustavad suurima grupi (67%) need, kes süstivad umbes kord nädalas või harvem. Narva SNide süstimisstaaži, amfetamiini tarvitamist ja süstimise sagedust vaadates on amfetamiinitarvitajatele vaja sellesse piirkonda luua ravi ja rehabilitatsioonivõimalusi. Hetkel on Narvas võimalik saada ainult opiaatsõltuvuse ravi.

Enne süstimist tarvitas illegaalseid uimasteid muul viisil 69% Narva süstivatest narkomaanidest. Kokku 53% Narva SNidest tarvitas narkootikume ükskõik millisel viisil enne 18-aastaseks saamist. Süstimisega alustasid Narva SNid keskmiselt 18-aastaselt (mediaan). Enne täisealiseks saamist süstis esimest korda mittemeditsiinilisel otstarbel 31% SNidest. Varajane narkootikumide tarvitamisega alustamine ja süstimine osutab veelkord, et lähitulevikus on äärmiselt oluline narkoennetuse integreerimine riiklikkusse haridussüsteemi ja rõhu asetamine just noortele suunatud esmasele ennetustegevusele (Sloboda 2003; Ballard 2002). Lisaks ennetusele on vajalik narkosõltlaste varajane väljaselgitamine ja sõltuvuse diagnoosimine läbi koolitervishoiusüsteemi ning neile varajase sekkumise programmide rakendamine (Broadhead 2002). Oluline on tähelepanu pöörata ka riskeeriva käitumisega laste turvavõrgustiku loomisele ja koolist väljakukkumise ennetamisele (Fuller 2002; Eggert 1994), kuna uuritavatest on 34% haridustee lõpetanud põhikoolis ja 5% veelgi varem.

Uuringust selgub, et üle poole Narva SNidest (59%) on olnud olukorras, kus keegi nende juuresolekul kaotab teadvuse narkootikumide üledoseerimise tõttu. 71% neist olid sellises olukorras kaaslast enda jõududega elustada püüdnud. Vaid veerandil (24%) sellistel juhtudel kutsuti lisaks ka kiirabi. Tuleks hakata tõhusalt tegelema üledooside ennetamisega SNide seas. Oluline on nii ohutu süstimise kui ka kaaslaste üledoosi korral tegutsemise nõuannete levitamine. Vajalik on luua koolitussüsteem SNidele, kus lõpptulemusena oleks koolitatud SNidele tagatud ka naloksooni kättesaadavus kaaslaste aitamiseks. On leitud, et naloksooni (opiaadi antagonist) kaasaandime SNidele on oluline meetod vähendamaks nende üledoseerimisest tingitud surmajuhtumeid (Enteen et al., 2010; Piper et al., 2008, Wagner et al., 2010). Samuti on uuringud

näidanud, et SNid on huvitatud õppima üledoosi ennetamise meetodeid ja nõus kaaslase üledoosi korral talle naloksooni doseerima (Enteen et al., 2010).

Antud uuringule tuginedes on ainult 22% Narva SNidest saanud mingisugust narkomaaniravi. Narkomaaniravi saanutest oli enamus kokku puutunud opiaatvõõrutusraviga, umbes pooled on saanud asendusravi ning ligi pooled on osalenud rehabilitatsiooniprogrammis statsionaarse patsiendina. Küsitluse toimumise hetkel sai narkomaaniravi kümnendik. Selline vähene ravil viibijate protsent võib viidata sobilike raviteenuste puudumisele piirkonnas. Puudujääke ravi kvaliteedis näitab aga tõsiasi, et ravil viibivad süstivad narkomaanid süstivad endiselt aktiivselt narkootikume. Ka 2008. aastal tehtud Eesti metadoonasendusravi kvaliteedi ja teenuste vajaduste hindamise uuring näitas, et enamus ravil viibivaid patsiente süstib teatud määral narkootikume edasi (Abel-Ollo et al., 2008).

Rääkides SNide riskeerivast käitumisest infektsioonhaiguste suhtes, siis 44% Narva SNidest oli vähemalt korra elu jooksul süstinud kellegi teise poolt kasutatud süstla või nõelaga. Viimase 4 nädala jooksul oli varem kellegi teise poolt kasutuses olnud süstal tarvitusel 20% Narva SNidest. Põhjuseks süstalde jagamisele tõi enamus Narva SNidest enda süstla/nõela puudumise sellel hetkel. Murettekitav on asjaolu, et peale süstla/nõela ühise kasutamise tarvitavad narkomaanid ka muud süstimisvarustust ühiselt (vatid, filtrid, segamisanumad jne). Viimase nelja nädala jooksul kasutas eelnevalt kellegi teise poolt tarvitatud süstimistarvikuid kokku 24% Narva SNidest. Puhaste süstalde/nõelte saamise kohana mainis 64% SNidest apteekke ja 49% süstlavahetusteenust. Peamiseks puhaste nõelte saamise kohaks nimetasid pooled (50%) SNid apteeki ja 38% süstlavahetusteenust. Vaadates statsionaarset ja väljatöö süstlavahetuse teenust eraldi on statsionaarsed süstlavahetuspunktid enam kasutatavamad kui väljatööl põhinevad. Riskeeriva süstimiskäitumise vähendamiseks on oluline siduda enam SNe süstlavahetusteenusega, kus nad saaksid vajalikku riskikäitumise vähendamise seotud nõustamist ja informatsiooni ravivõimaluste kohta. Kuna paljudele Narva SNidele on peamine süstalde saamise koht apteek, siis peaks suuremat rõhku panema vajaliku informatsiooni levitamisele ka apteekides. 2009. aastal tehtud uuring “Süstivatele narkomaanidele suunatud apteegi põhiste riskikäitumist vähendavate teenuste võimalikkuse kaardistamine” näitas meile, et klassikalises mõttes süstlavahetusteenust ei ole kommertspõhimõttel töötavad apteegid hetkel veel valmis tegema. Küll aga oli enamus apteekreid nõus müüma süstlaid ja infovoldikute olemasolu korral vajalikku infot presenteerima. Üheks uuringu järelduseks oli apteekrite koolitusvajadused SNide valdkonnas, selleks, et neid tulevikus paremini rahvatervise aspektist olulisse SNide kahjude vähendamise süsteemi hõlmata (Vorobjov et al., 2009).

Ligi kolmandik Narva SNidest on elanud, õppinud või töötanud koos inimesega, kellel on teadaolevalt tuberkuloos. 82% SNidele on tehtud elu jooksul vähemalt korra kopsuröntgen, neljandikule tehti see küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Vaid pooled SNidest teavad, et tuberkuloos on ravitav ning vähem kui pooled (44%) on kursis sellega, et tuberkuloosi diagnoosimine ja ravi on tasuta. Lähtudes nendest andmetest, oleks SNe vajalik teavitada tuberkuloosi diagnoosimise ja ravi kohtadest ning et see on tasuta. Hea võimalus teabe levitamiseks on süstlavahetusteenuse pakkujad, tugirühmade ja muu rehabilitatsiooniga tegelevad organisatsioonid.

Endale teadaolevalt on elu jooksul ühist süstalt või nõela jaganud HIV-kandjaga 42% ja hepatiiti nakatunuga 40% riskeerivalt süstinud SNidest. Toetudes uuringu käigus kogutud vereproovide analüüsidele oli Narva SNide seas kõige levinum C-hepatiit, millesse on nakatunud ligi 2/3 neist (64%). Vähem kui pooled SNidest Narvas on HI-viiruse kandjad (44%) ning vähem kui kümnendik põeb ägedat B-hepatiiti (5%). Kui vaadata koos HIV-i ja C-hepatiidi levikut, siis 43% Narva SNidest on nakatunud mõlemasse infektsiooni. 28% Narva SNidest ei ole ennast

kunagi HIVi suhtes testida lasknud ja ligi 6% on selliseid, kes peavad ennast HIV-negatiivseks olles ise HIV-positiivsed. Vaadates infektsioonhaiguste levimust Narva SNide seas, on vaja sinna piirkonda luua rohkem narkomaanidele kättesaadavat ARV ravi ja nõustamise võimalusi. Suur osakaal Narva SNidest on nakatunud nii HIVi kui C-hepatiiti, see mõjutab ARV ravi tulemust. Üheaegselt nii C-hepatiiti kui ka HIVi nakatunud isikute antiretroviirusravi on vähem tulemuslik kui ainult HIVi nakatunute ravi (Lincoln et al., 2003). Tegeleda tuleks hepatiit C ennetusega ning raviga. Kuna rohkem kui neljandik SNidest ei ole kordagi elus käinud HIV-testimas, tuleks SNide sihtgrupile oskuslikult selgitada testimise vajadust ja võimalusi.

Umbes kolmandik (38%) Narva SNidest on viibinud ka oma elu jooksul vanglas. Neist ligi 2/3 rohkem kui ühel korral. Kokku 34,5% vanglas viibinud Narva SNidest on seal olles narkootikume süstinud, väga valdav enamus ehk 89% neist tegi seda ka viimasel korral. Viimasel vanglas viibimise korral narkootikume süstinutest 75,5% kasutas selleks süstlaid või nõelu, mida keegi teine oli juba eelnevalt kasutanud, ning viimasel vanglas toimunud süstimise korral jagati neid mediaani alusel keskmiselt nelja inimesega. Uuringutulemustele tuginedes tuleb vanglas endiselt tähelepanu pöörata riskikäitumise kontrollimisele ja SNidele süstimiseks vajalike steriilsete vahendite kättesaadavuse tõstmisele. Teiste riikide kogemus on näidanud, et vanglas olevad kahjude vähendamise teenused (k. a süstlavahetuse teenus) on ennast igati õigustanud ja vähendanud vangide riskikäitumist, infektsioonhaiguste (HIV, hepatiit B ja C) levimust ja vangla turvalisust. Parimad näited vanglas toimivast süstlavahetuse programmist on Šveitsist, Saksamaalt ja Hispaaniast (Chu 2009; Lines et al., 2006; Arroyo-Cobo 2010).

KASUTATUD KIRJANDUS

Abel-Ollo K, Vals K, Talu A, Trautmann F, Kools JP, Vorobjov S, Subata E, Rotberga. Eesti metadoonasendusravi kvaliteedi ja teenuste vajaduste hindamise uuring. Tervise Arengu Instituut. Eesti Uimastiseire Keskus. 2008.

Arroyo-Cobo JM. Public health gains from health in prisons in Spain. *Public Health*. 2010 Nov;124(11):629-31.

Ballard R. A Literature Review School-based Drug Abuse Prevention (2002).

Broadhead R S, Heckathorn D D, Altice F L, van Hulst Y, Carbone M, Friedland R, C'Connor P, Selwyn P A. Increasing drug users' adherence to HIV treatment; results of a peer-driven intervention feasibility study. *Soc Sci Med* 2002;55:235–246.

Eggert LL, Thompson EA, Herting JR, Nicholas LJ, Dicker BG. Preventing adolescent drug abuse and high school dropout through and intensive school-based social network development program. *Am J Health Promot* 1994;8:202–215.

Enteen L, Bauer J, McLean R, Wheeler E, Hurliaux E, Kral AH, Bamberger JD. Overdose prevention and naloxone prescription for opioid users in San Francisco. *J Urban Health*. 2010 Dec;87(6):931-41.

Fuller CM, Vlahov D, Ompad DC, Shah N, Arria A, Strathdee SA. High-risk behaviors associated with transition from illicit non-injection to injection drug use among adolescent and young adult drug users: a case-control study. *Drug Alcohol Depend* 2002;66:189–198.

Heckathorn D D. Respondent-driven sampling II: valid population estimates from chain-referral samples of hidden populations". *Social Problems* 2002; 1:11-34.

Lincoln D, Petoumenos K, Dorre GJ. HIV/HBV and HIV/HCV co-infection, and outcomes following highly active antiretroviral therapy. *HIV Med* 2003;4:241–249.

Lines R, Jürgens R, Betteridge G, Stöver H, Laticevski D, Nelles J. Prison needle Exchange: Lesson from a comprehensive review of International evidence and experience. Canadian HIV/AIDS Legal Network. 2006. Available at: <http://www.aidslaw.ca/publications/interfaces/downloadFile.php?ref=1173>

Piper TM, Stancliff S, Rudenstine S, Sherman S, Nandi V, Clear A, Galea S. Evaluation of a naloxone distribution and administration program in New York City. *Subst Use Misuse*. 2008;43(7):858-70.

Sloboda Z, Bukoski WJ. Handbook of Drug Abuse Prevention. Theory, Science, and Practice.2003. Kluwer Academic. New York.

Vorobjov S, Uusküla A, Abel-Ollo K, Talu A, Jarlais DD. Should pharmacists have a role in harm reduction services for IDUs? A qualitative study in Tallinn, Estonia. *J Urban Health*. 2009 Nov;86(6):918-28. Epub 2009 Nov 18.

Wagner KD, Valente TW, Casanova M, Partovi SM, Mendenhall BM, Hundley JH, Gonzalez M, Unger JB. Evaluation of an overdose prevention and response training programme for injection drug users in the Skid Row area of Los Angeles, CA. *Int J Drug Policy*. 2010 May;21(3):186-93. Epub 2009 Mar 5.

LISA 1: Faktorid, mis on seotud HIV-vastaste antikehade levimusega

(ühemõõtmeline analüüs) * Fisher's Exact Test

	HIV-levimus		P
	n	%	
Sugu			
mees	138	52,3	0,803*
naine	46	54,1	
Vanus			
24 ja nooremad	24	36,4	0,000
25-29	72	64,9	
30-34	63	64,9	
35 ja vanemad	25	32,9	
Rahvus			
venelane	168	52,0	0,599
eestlane	8/12		
muu rahvus	6/12		
Haridustase			
põhiharidus ja alla selle	101	63,5	0,000
keskharidus	19	35,8	
kutseharidus	62	46,3	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul			
püsi- või ajutine töö	48	42,5	0,001
riiklikud hüvitised	103	63,6	
muu sissetulek	28	44,4	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel			
17-aastased ja nooremad	122	59,2	0,005*
18-aastased ja vanemad	62	43,4	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel			
süstides	62	62,6	0,018*
muul viisil	250	48,4	
Vanus esmakordsel süstimisel			
17-aastased ja nooremad	93	68,9	0,000*
18-aastased ja vanemad	90	42,3	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)			
0-2	4	10,5	0,000
3-5	14	33,3	
6-10	57	62,6	
11 ja kauem	108	61,0	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul			
1 narkootikum	116	48,1	0,010*
mitu narkootikumi	66	63,5	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul			
heroiin	25	64,1	0,003
fentanüül	46	68,7	
amfetamiin	102	45,5	
muu	11/19		
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul			
1 kord nädalas või harvem	88	49,4	0,624
2-6 korda nädalas	46	54,1	
1 kord päevas või sagedamini	42	55,3	
Süstimise sagedus viimasel süstimise päeval			
1 kord päevas	85	52,1	0,915*
rohkem kui 1 kord päevas	99	52,9	

Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine			
ei	58	35,6	0,000*
jah	125	68,7	
Esimesel narkootikumide süstimisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine			
ei	152	50,8	0,145*
jah	28	63,6	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega			
ei	108	41,7	0,000*
jah	71	88,8	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega			
ei	111	43,0	0,000*
jah	66	84,6	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi			
ei	76	36,5	0,000*
jah	103	76,9	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti			
ei	86	38,4	0,000*
jah	83	78,3	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsionaarne punkt või väljatöötaja)			
ei	36	36,0	0,000*
jah	145	59,2	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga			
ei	110	45,6	0,000*
jah	73	68,2	
Narkomaaniaravil viibimine küsitluse toimumise hetkel			
ei	153	49,8	0,007*
jah	30	73,2	
Elu jooksul vanglas viibimine			
ei	69	42,1	0,000*
jah	115	62,2	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)			
ei	59	57,8	0,223*
jah	56	67,5	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni			
ei	81	39,9	0,000*
jah	103	70,5	

LISA 2: Faktorid, mis on seotud HCV-vastaste antikehade levimusega

(ühemõõtmeline analüüs) * Fisher's Exact Test

	HCV-levimus		P
	n	%	
Sugu			
mees	210	79,2	0,019*
naine	56	65,9	
Vanus			
24 ja nooremad	45	68,2	0,000
25-29	89	80,2	
30-34	86	87,8	
35 ja vanemad	46	60,5	
Rahvus			
venelane	247	76,2	0,747
eestlane	8/12		
muu rahvus	9/12		
Haridustase			
põhiharidus ja alla selle	132	83,0	0,006
keskharidus	34	63,0	
kutseharidus	97	72,4	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul			
püsi- või ajutine töö	78	69,0	0,002
riiklikud hüvitised	136	84,0	
muu sissetulek	42	65,6	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel			
17-aastased ja nooremad	163	79,1	0,127*
18-aastased ja vanemad	103	71,5	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel			
süstides	80	80,8	0,170*
muul viisil	185	73,7	
Vanus esmakordsel süstimisel			
17-aastased ja nooremad	114	84,4	0,003*
18-aastased ja vanemad	151	70,6	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)			
0-2	14	36,8	0,000
3-5	27	64,3	
6-10	76	82,6	
11 ja kauem	148	83,6	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul			
1 narkootikum	174	72,2	0,013*
mitu narkootikumi	89	84,8	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul			
heroiin	30	76,9	0,006
fentanüül	61	91,0	
amfetamiin	159	70,7	
muu	16/19		
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul			
1 kord nädalas või harvem	129	72,5	0,204
2-6 korda nädalas	63	74,1	
1 kord päevas või sagedamini	63	82,9	
Süstimise sagedus viimasel süstimise päeval			
1 kord päevas	117	71,8	0,106*
rohkem kui 1 kord päevas	149	79,3	

Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine			
ei	106	64,6	0,000*
jah	158	86,8	
Esimesel narkootikumide süstimisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine			
ei	227	75,7	0,449*
jah	36	81,8	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega			
ei	185	71,2	0,000*
jah	74	92,5	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega			
ei	183	70,7	0,000*
jah	73	93,6	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi			
ei	137	65,6	0,000*
jah	123	91,8	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti			
ei	154	68,4	0,000*
jah	95	89,6	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsioonarne punkt või väljatöötaja)			
ei	62	62,0	0,000*
jah	201	81,7	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga			
ei	165	68,2	0,000*
jah	100	93,5	
Narkomaaniaravil viibimine küsitluse toimumise hetkel			
ei	224	72,7	0,000*
jah	41	100,0	
Elu jooksul vanglas viibimine			
ei	101	61,2	0,000*
jah	165	89,2	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)			
ei	88	86,3	0,234*
jah	77	92,8	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni			
ei	127	62,6	0,000*
jah	139	94,6	

LISA 3: Uuringu tulemused sugude lõikes

(kahemõõtmeline analüüs) 1 – Fisher's Exact Test; 2 – Mann-Whitney Test

	Mees (N=265)		Naine (N=85)		P
	n	%	n	%	
Vanus					
24 ja nooremad	48	18,1	18	21,2	0,785
25-29	82	30,9	29	34,1	
30-34	77	29,1	21	24,7	
35 ja vanemad	58	21,9	17	20,0	
Rahvus					
venelane	245	93,2	78	92,8	0,996
eestlane	9	3,4	3	3,6	
muu rahvus	9	3,4	3	3,6	
Haridustase					
põhiharidus ja alla selle	120	45,6	39	47,0	0,450
keskharidus	38	14,5	16	19,3	
kutseharidus	105	39,9	28	33,7	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul					
püsi- või ajutine töö	98	38,1	14	17,3	0,000
riiklikud hüvitised	108	42,0	54	66,7	
muu sissetulek	51	19,9	13	16,0	
Bioloogiline laps					
ei	136	51,7	19	22,4	0,000 ¹
jah	127	48,3	66	77,6	
Lapsega koos elamine					
ei	248	93,6	61	71,8	0,000 ¹
jah	17	6,4	24	28,2	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel					
17-aastased ja nooremad	161	60,8	45	53,6	0,254 ¹
18-aastased ja vanemad	104	39,2	39	46,4	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel					
süstides	61	23,1	38	44,7	0,000 ¹
muul viisil	203	76,9	47	55,3	
Vanus esmakordsel süstimisel					
17-aastased ja nooremad	101	38,3	34	40,5	0,797 ¹
18-aastased ja vanemad	163	61,7	50	59,5	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)					
0-2	30	11,4	8	9,5	0,026
3-5	24	9,1	18	21,4	
6-10	71	26,9	21	25,0	
11 ja kauem	139	52,6	37	44,1	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul					
1 narkootikum	180	68,4	61	74,4	0,337 ¹
mitu narkootikumi	83	31,6	21	25,6	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul					
heroiin	24	9,0	14	16,7	0,255
fentanüül	53	20,0	14	16,7	
amfetamiin	174	65,7	51	60,7	
muu	14	5,3	5	5,9	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul					
1 kord nädalas või harvem	135	52,7	42	51,2	0,922
2-6 korda nädalas	63	24,6	22	26,8	
1 kord päevas või sagedamini	58	22,7	18	22,0	

	Mees (N=265)		Naine (N=85)		P
	n	%	n	%	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval					
1 kord päevas	120	45,3	42	49,4	0,533 ¹
rohkem kui 1 kord päevas	145	54,7	43	50,6	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul					
ei	193	72,8	76	89,4	0,001 ¹
jah	72	27,2	9	10,6	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine					
ei	114	43,7	50	59,5	0,012 ¹
jah	147	56,3	34	40,5	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine					
ei	225	86,5	75	90,4	0,448 ¹
jah	35	13,5	8	9,6	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul					
ei	233	88,3	76	90,5	0,693 ¹
jah	31	11,7	8	9,5	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul					
ei	182	71,7	64	78,0	0,316 ¹
jah	72	28,3	18	22,0	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega					
ei	198	78,0	61	71,8	0,242 ¹
jah	56	22,0	24	28,2	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega					
ei	194	76,4	64	78,0	0,881 ¹
jah	60	23,6	18	22,0	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	44	17,6	5	6,3	0,017 ¹
jah	206	82,4	74	93,7	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	131	52,4	56	70,9	0,004 ¹
jah	119	47,6	23	29,1	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)					
partnerid kokku	1 (1-17)		1 (1-70)		0,012 ²
püsipartnerid	1 (1-5)		1 (1-7)		0,633 ²
mitte-püsipartnerid	3 (1-14)		2 (1-63)		0,227 ²
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	101	38,3	22	25,9	0,05 ¹
jah	163	61,7	63	74,1	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	124	76,1	52	83,9	0,278 ¹
jah	39	23,9	10	16,1	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	223	84,8	77	90,6	0,208 ¹
jah	40	15,2	8	9,4	

	Mees (N=265)		Naine (N=85)		P
	n	%	n	%	
Konoomi kasutamine juhu-partneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	22	55,0	4		1,000 ¹
jah	18	45,0	4		
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest					
ei	257	97,3	70	82,4	0,000 ¹
jah	7	2,7	15	17,6	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi					
ei	171	66,3	37	44,0	0,000 ¹
jah	87	33,7	47	56,0	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti					
ei	184	74,2	40	48,8	0,000 ¹
jah	64	25,8	42	51,2	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsioonarne punkt või väljatöötaja)					
ei	73	28,0	27	32,1	0,491 ¹
jah	188	72,0	57	67,9	
Elu jooksul HIV-testi tegemine					
ei	48	18,2	17	20,2	0,748 ¹
jah	216	81,8	67	79,8	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine					
ei	72	28,9	25	31,2	0,675 ¹
jah	177	71,1	55	68,8	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine					
ei	77	31,2	22	27,8	0,674 ¹
jah	170	68,8	57	72,2	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga					
ei	182	69,2	60	70,6	0,892 ¹
jah	81	30,8	25	29,4	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine					
ei	203	76,9	60	71,4	0,311 ¹
jah	61	23,1	24	28,6	
Elu jooksul vanglas viibimine					
ei	100	37,9	64	75,3	0,000 ¹
jah	164	62,1	21	24,7	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)					
ei	84	51,2	18	85,7	0,002 ¹
jah	80	48,8	3	14,3	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni					
ei	150	56,8	52	61,2	0,529 ¹
jah	114	43,2	33	38,8	
HIV-levimus					
negatiivne	126	47,7	39	45,9	0,803 ¹
positiivne	138	52,3	46	54,1	
HCV-levimus					
negatiivne	55	20,8	29	34,1	0,019 ¹
positiivne	210	79,2	56	65,9	
HBV-antigeenide levimus					
negatiivne	247	93,2	83	97,6	0,179 ¹
positiivne	18	6,8	2	2,4	

LISA 4: Uuringu tulemused vanusgruppide lõikes

(kahemõõtmeline analüüs) * – Kruskal Wallis Test

	24 ja nooremad (N=66)		25-29 (N=111)		30-34 (N=98)		35 ja vanemad (N=76)		P
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Sugu									
mees	48	72,7	82	73,9	77	78,6	58	77,3	0,785
naine	18	27,3	29	26,1	21	21,4	17	22,7	
Rahvus									
venelane	59	89,4	108	97,3	85	88,5	72	96,0	0,023
eestlane	5	7,6	2	1,8	3	3,1	2	2,7	
muu rahvus	2	3,0	1	0,9	8	8,3	1	1,3	
Haridustase									
põhiharidus ja alla selle	50	75,7	62	56,4	30	30,9	17	23,0	0,000
keskharidus	6	9,1	12	10,9	25	25,8	11	14,8	
kutseharidus	10	15,2	36	32,7	42	43,3	46	62,2	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul									
püsi- või ajutine töö	23	35,9	29	26,9	26	27,7	35	47,9	0,020
riiklikud hüvitised	24	37,5	58	53,7	52	55,3	28	38,4	
muu sissetulek	17	26,6	21	19,4	16	17,0	10	13,7	
Bioloogiline laps									
ei	41	63,1	47	42,3	44	45,4	23	30,3	0,001
jah	24	36,9	64	57,7	53	54,6	53	69,7	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel									
17-aastased ja nooremad	51	77,3	74	66,7	56	57,1	25	33,3	0,000
18-aastased ja vanemad	15	22,7	37	33,3	42	42,9	50	66,7	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel									
süstides	25	37,9	35	31,5	17	17,5	22	28,9	0,028
muul viisil	41	62,1	76	68,5	80	82,5	54	71,1	
Vanus esmakordsel süstimisel									
17-aastased ja nooremad	34	51,5	56	50,5	33	34,0	12	16,0	0,000
18-aastased ja vanemad	32	48,5	55	49,5	64	66,0	63	84,0	

	24 ja nooremad (N=66)		25-29 (N=111)		30-34 (N=98)		35 ja vanemad (N=76)		P
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)									
0-2	19	28,8	12	10,8	2	2,1	5	6,7	0,000
3-5	21	31,8	10	9,0	6	6,2	5	6,7	
6-10	22	33,3	43	38,7	16	16,5	11	14,6	
11 ja kauem	4	6,1	46	41,5	73	75,2	54	72,0	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul									
1 narkootikum	47	71,2	74	66,7	61	64,2	59	79,7	0,143
mitu narkootikumi	19	28,8	37	33,3	34	35,8	15	20,3	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul									
heroiin	4	6,1	14	12,6	15	15,3	6	8,0	0,043
fentanüül	7	10,6	28	25,2	20	20,4	12	16,0	
amfetamiin	54	81,8	61	55,0	57	58,2	53	70,7	
muu	1	1,5	8	7,2	6	6,1	4	5,3	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul									
1 kord nädalas või harvem	29	46,0	53	49,1	47	50,5	49	65,3	0,043
2-6 korda nädalas	23	36,5	23	21,3	25	26,9	14	18,7	
1 kord päevas või sagedamini	11	17,5	32	29,6	21	22,6	12	16,0	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval									
1 kord päevas	21	31,8	48	43,2	54	55,1	40	52,6	0,017
rohkem kui 1 kord päevas	45	68,2	63	56,8	44	44,9	36	47,4	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul									
ei	43	65,2	88	79,2	73	74,5	65	85,5	0,031
jah	23	34,8	23	20,7	25	25,5	11	14,5	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine									
ei	34	52,3	48	43,2	39	40,2	43	58,9	0,063
jah	31	47,7	63	56,8	58	59,8	30	41,1	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine									
ei	62	93,9	94	84,7	86	91,5	58	79,5	0,032
jah	4	6,1	17	15,3	8	8,5	15	20,5	

	24 ja nooremad (N=66)		25-29 (N=111)		30-34 (N=98)		35 ja vanemad (N=76)		P
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul									
ei	51	78,5	99	89,2	86	87,8	74	98,7	0,002
jah	14	21,5	12	10,8	12	12,2	1	1,3	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul									
ei	34	54,0	78	72,9	73	76,8	62	86,1	0,000
jah	29	46,0	29	27,1	22	23,2	10	13,9	
Kasutatud süstaldegaga/nõeltega süstimine viimasel süstimise korral									
ei	57	87,7	106	95,5	91	94,8	76	100,0	0,012
jah	8	12,3	5	4,5	5	5,2	0		
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega									
ei	49	75,4	76	70,4	69	74,2	66	89,2	0,027
jah	16	24,6	32	29,6	24	25,8	8	10,8	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega									
ei	46	74,2	79	73,1	68	73,1	66	89,2	0,043
jah	16	25,8	29	26,9	25	26,9	8	10,8	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)									
ei	10	15,9	14	13,5	14	15,1	11	15,7	0,968
jah	53	84,1	90	86,5	79	84,9	59	84,3	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)									
ei	29	46,0	61	58,7	51	54,8	47	67,1	0,097
jah	34	54,0	43	41,3	42	45,2	23	32,9	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)									
partnerid kokku	2 (1-30)		1 (1-10)		1 (1-12)		1 (1-70)		0,313*
püsipartnerid	1 (1-3)		1 (1-3)		1 (1-4)		1 (1-7)		0,153*
mitte-püsipartnerid	3 (1-30)		2 (1-8)		3 (1-9)		3 (1-63)		0,357*
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul									
ei	26	40,0	37	33,3	31	31,6	29	38,2	0,645
jah	39	60,0	74	66,7	67	68,4	47	61,8	

	24 ja nooremad (N=66)		25-29 (N=111)		30-34 (N=98)		35 ja vanemad (N=76)		P
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Konoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)									
ei	32	82,1	58	78,4	49	74,2	38	80,9	0,767
jah	7	17,9	16	21,6	17	25,8	9	19,1	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul									
ei	55	84,6	96	86,5	83	84,7	67	89,3	0,813
jah	10	15,4	15	13,5	15	15,3	8	10,7	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest									
ei	63	96,9	107	96,4	88	89,8	70	92,1	0,149
jah	2	3,1	4	3,6	10	10,2	6	7,9	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi									
ei	42	66,7	61	56,0	50	51,5	56	75,7	0,006
jah	21	33,3	48	44,0	47	48,5	18	24,3	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti									
ei	45	73,8	65	61,9	57	62,0	58	79,5	0,034
jah	16	26,2	40	38,1	35	38,0	15	20,5	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsioonarne punkt või väljatöötaja)									
ei	23	35,4	37	33,6	22	22,9	18	24,0	0,166
jah	42	64,6	73	66,4	74	77,1	57	76,0	
Elu jooksul HIV-testi tegemine									
ei	19	29,7	16	14,4	10	10,2	20	26,3	0,003
jah	45	70,3	95	85,6	88	89,8	56	73,7	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine									
ei	27	44,3	33	31,7	11	11,8	27	37,5	0,000
jah	34	55,7	71	68,3	82	88,2	45	62,5	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine									
ei	26	43,3	31	30,4	14	15,1	28	38,9	0,001
jah	34	56,7	71	69,6	79	84,9	44	61,1	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga									
ei	53	81,5	73	66,4	58	59,2	58	76,3	0,009
jah	12	18,5	37	33,6	40	40,8	18	23,7	

	24 ja nooremad (N=66)		25-29 (N=111)		30-34 (N=98)		35 ja vanemad (N=76)		P
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine									
ei	51	79,7	83	74,8	65	66,3	65	85,5	0,026
jah	13	20,3	28	25,2	33	33,7	11	14,5	
Elu jooksul vanglas viibimine									
ei	44	67,7	49	44,1	41	41,8	31	40,8	0,003
jah	21	32,3	62	55,9	57	58,2	45	59,2	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)									
ei	14		37	59,7	27	47,4	24	53,3	0,337
jah	7		25	40,3	30	52,6	21	46,7	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni									
ei	52	80,0	59	53,2	42	42,9	50	65,8	0,000
jah	13	20,0	52	46,8	56	57,1	26	34,2	
HIV-levimus									
negatiivne	42	63,6	39	35,1	34	35,1	51	67,1	0,000
positiivne	24	36,4	72	64,9	63	64,9	25	32,9	
HCV-levimus									
negatiivne	21	31,8	22	19,8	12	12,2	30	39,5	0,000
positiivne	45	68,2	89	80,2	86	87,8	46	60,5	
HBV-antigeenide levimus									
negatiivne	63	95,5	101	91,0	93	94,9	74	97,4	0,281
positiivne	3	4,5	10	9,0	5	5,1	2	2,6	

LISA 5: Uuringu tulemused süstimisstaaziga seoses

(kahemõõtmeline analüüs) * – Kruskal Wallis Test

	0-5 (N=80)		6-10 (N=92)		11 ≤ (N=177)		P
	n	%	n	%	n	%	
Sugu							
mees	54	67,5	71	77,2	139	79,0	0,130
naine	26	32,5	21	22,8	37	21,0	
Vanus							
24 ja nooremad	40	50,0	22	23,9	4	2,3	0,000
25-29	22	27,5	43	46,7	46	26,0	
30-34	8	10,0	16	17,4	73	41,2	
35 ja vanemad	10	12,5	11	12,0	54	30,5	
Rahvus							
venelane	73	91,2	89	96,7	160	92,0	0,558
eestlane	3	3,8	2	2,2	7	4,0	
muu rahvus	4	5,0	1	1,1	7	4,0	
Haridustase							
põhiharidus ja alla selle	34	42,5	59	64,8	65	37,1	0,000
keskharidus	16	20,0	5	5,5	33	18,9	
kutseharidus	30	37,5	27	29,7	77	44,0	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul							
püsi- või ajutine töö	30	38,0	23	26,4	59	34,5	0,472
riiklikud hüvitised	33	41,8	45	51,7	83	48,5	
muu sissetulek	16	20,2	19	21,9	29	17,0	
Bioloogiline laps							
ei	36	45,6	53	57,6	65	36,9	0,005
jah	43	54,4	39	42,4	111	63,1	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel							
17-aastased ja nooremad	33	41,2	55	59,8	118	66,7	0,001
18-aastased ja vanemad	47	58,8	37	40,2	59	33,3	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel							
süstides	23	28,8	30	32,6	46	26,0	0,519
muul viisil	57	71,2	62	67,4	131	74,0	
Vanus esmakordsel süstimisel							
17-aastased ja nooremad	11	13,8	34	37,0	90	50,8	0,000
18-aastased ja vanemad	69	86,2	58	63,0	87	49,2	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul							
1 narkootikum	69	87,3	56	60,9	116	66,3	0,000
mitu narkootikumi	10	12,7	36	39,1	59	33,7	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul							
heroiin	5	6,2	6	6,5	27	15,3	0,000
fentanüül	4	5,0	20	21,7	43	24,4	
amfetamiin	70	87,5	63	68,5	91	51,7	
muu	1	1,2	3	3,3	15	8,5	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul							
1 kord nädalas või harvem	45	57,7	49	58,3	83	47,2	0,054
2-6 korda nädalas	22	28,2	21	25,0	42	23,9	
1 kord päevas või sagedamini	11	14,1	11	16,7	51	29,0	
Süstimise sagedus viimasel süstimise päeval							
1 kord päevas	32	40,0	41	44,6	89	50,3	0,284
rohkem kui 1 kord päevas	48	60,0	51	55,4	88	49,7	

	0-5 (N=80)		6-10 (N=92)		11 ≤ (N=177)		P
	n	%	n	%	n	%	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstimise viimase 4 nädala jooksul							
ei	51	63,8	83	90,2	134	75,7	0,000
jah	29	36,2	9	9,8	43	24,3	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine							
ei	51	65,4	39	43,3	73	41,5	0,001
jah	27	34,6	51	56,7	103	58,5	
Esimesel narkootikumide süstimisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine							
ei	75	96,2	78	84,8	146	84,4	0,026
jah	3	3,8	14	15,2	27	15,6	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul							
ei	67	84,8	80	87,0	161	91,5	0,242
jah	12	15,2	12	13,0	15	8,5	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul							
ei	47	61,0	65	73,9	133	78,2	0,018
jah	30	39,0	23	26,1	37	21,8	
Kasutatud süstaldega/nõeltega süstimine viimasel süstimise korral							
ei	75	94,9	83	90,2	170	97,1	0,053
jah	4	5,1	9	9,8	5	2,9	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega							
ei	69	90,8	63	70,0	126	73,3	0,003
jah	7	9,2	27	30,0	46	26,7	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega							
ei	66	89,2	66	74,2	125	72,7	0,015
jah	8	10,8	23	25,8	47	27,3	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)							
ei	10	13,2	14	16,5	24	14,3	0,827
jah	66	86,8	71	83,5	144	85,7	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)							
ei	43	56,6	42	49,4	103	61,3	0,194
jah	33	43,4	43	50,6	65	38,7	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)							
partnerid kokku	1 (1-30)		2 (1-70)		1 (1-60)		0,232*
püsipartnerid	1 (1-3)		1 (1-7)		1 (1-5)		0,186*
mitte-püsipartnerid	3 (1-30)		2 (1-63)		3 (1-55)		0,285*
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul							
ei	29	36,7	33	35,9	59	33,3	0,843
jah	50	63,3	59	64,1	118	66,7	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)							
ei	40	81,6	48	81,4	89	75,4	0,543
jah	9	18,4	11	18,6	29	24,6	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul							
ei	66	83,5	82	89,1	151	85,8	0,562
jah	13	16,5	10	10,9	25	14,2	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest							
ei	75	94,9	88	95,7	164	92,7	0,569
jah	4	5,1	4	4,3	13	7,3	

	0-5 (N=80)		6-10 (N=92)		11 ≤ (N=177)		P
	n	%	n	%	n	%	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi							
ei	58	74,4	58	64,4	91	52,6	0,003
jah	20	25,6	32	35,6	82	47,4	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti							
ei	62	82,7	60	68,2	101	60,8	0,004
jah	13	17,3	28	31,8	65	39,2	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsioonarne punkt või väljatöötaja)							
ei	39	50,0	26	28,6	35	20,0	0,000
jah	39	50,0	65	71,4	140	80,0	
Elu jooksul HIV-testi tegemine							
ei	26	33,3	16	17,4	23	13,0	0,001
jah	52	66,7	76	82,6	154	87,0	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine							
ei	33	46,5	26	29,2	39	23,2	0,002
jah	38	53,5	63	70,8	129	76,8	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine							
ei	35	52,2	22	26,2	42	24,1	0,000
jah	32	47,8	62	73,8	132	75,9	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga							
ei	75	94,9	63	68,5	103	58,5	0,000
jah	4	5,1	29	31,5	73	41,5	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine							
ei	72	92,3	70	76,1	120	67,8	0,000
jah	6	7,7	22	23,9	57	32,2	
Elu jooksul vanglas viibimine							
ei	60	75,9	42	45,7	62	35,0	0,000
jah	19	24,1	50	54,3	115	65,0	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)							
ei	15		36	72,0	50	43,5	0,000
jah	4		14	28,0	65	56,6	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni							
ei	70	88,6	50	54,3	82	46,3	0,000
jah	9	11,4	42	45,7	95	53,7	
HIV-levimus							
negatiivne	62	77,5	34	37,4	69	39,0	0,000
positiivne	18	22,5	57	62,6	108	61,0	
HCV-levimus							
negatiivne	39	48,8	16	17,4	29	16,4	0,000
positiivne	41	51,2	76	82,6	148	83,6	
HBV-antigeenide levimus							
negatiivne	1	1,2	6	6,5	13	7,3	0,140
positiivne	79	98,8	86	93,5	164	92,7	

LISA 6: Uuringu tulemused süstlavahetuseenusega kokkupuute alusel

(kahemõõtmeline analüüs) 1 – Fisher's Exact Test; 2 – Mann-Whitney Test

	Ei ole kokkupuudet süstlavahetuseenusega (N=100)		On kokkupuude süstlavahetuseenusega (N=246)		P
	n	%	n	%	
Sugu					
mees	73	73,0	188	76,7	0,491 ¹
naine	27	27,0	57	23,3	
Vanus					
24 ja nooremad	23	23,0	42	17,0	0,166
25-29	37	37,0	73	29,7	
30-34	22	22,0	74	30,1	
35 ja vanemad	18	18,0	57	23,2	
Rahvus					
venelane	92	92,9	228	93,4	0,823
eestlane	4	4,1	7	2,9	
muu rahvus	3	3,0	9	3,7	
Haridustase					
põhiharidus ja alla selle	47	47,0	109	45,0	0,752
keskharidus	17	17,0	36	14,9	
kutseharidus	36	36,0	97	40,1	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul					
püsi- või ajutine töö	38	39,6	72	30,3	0,139
riiklikud hüvitised	38	39,6	122	51,3	
muu sissetulek	20	20,8	44	18,5	
Bioloogiline laps					
ei	43	43,9	111	45,1	0,904 ¹
jah	55	56,1	135	54,9	
Lapsega koos elamine					
ei	89	89,0	218	88,6	1,000 ¹
jah	11	11,0	28	11,4	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel					
17-aastased ja nooremad	53	53,0	150	61,2	0,185 ¹
18-aastased ja vanemad	47	47,0	95	38,8	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel					
süstides	29	29,0	69	28,2	0,896 ¹
muul viisil	71	71,0	176	71,8	
Vanus esmakordsel süstimisel					
17-aastased ja nooremad	30	30,0	104	42,6	0,038 ¹
18-aastased ja vanemad	70	70,0	140	57,4	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)					
0-2	20	20,0	17	7,0	0,000
3-5	19	19,0	22	9,0	
6-10	26	26,0	65	26,6	
11 ja kauem	35	35,0	140	57,4	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul					
1 narkootikum	80	80,8	158	65,0	0,004 ¹
mitu narkootikumi	19	19,2	85	35,0	

	<u>Ei ole kokkupuudet süstlavahetus-teenusega (N=100)</u>		<u>On kokkupuude süstlavahetus-teenusega (N=246)</u>		P
	n	%	n	%	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul					
heroiin	6	6,0	31	12,7	0,001
fentanüül	11	11,0	56	22,9	
amfetamiin	81	81,0	141	57,6	
muu	2	2,0	17	6,9	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul					
1 kord nädalas või harvem	52	53,6	124	52,3	0,488
2-6 korda nädalas	27	27,8	56	23,6	
1 kord päevas või sagedamini	18	18,6	57	24,1	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval					
1 kord päevas	50	50,0	110	44,7	0,406 ¹
rohkem kui 1 kord päevas	50	50,0	136	55,3	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul					
ei	74	74,0	191	77,6	0,486 ¹
jah	26	26,0	55	22,4	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine					
ei	60	60,6	103	42,2	0,003 ¹
jah	39	39,4	141	57,8	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine					
ei	89	93,7	208	85,2	0,042 ¹
jah	6	6,3	36	14,8	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul					
ei	94	94,0	212	86,5	0,060 ¹
jah	6	6,0	33	13,5	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul					
ei	76	79,2	168	70,6	0,134
jah	20	20,8	70	29,4	
Kasutatud süstaldega/nõeltega süstimine viimasel süstamise korral					
ei	97	97,0	230	93,9	0,295 ¹
jah	3	3,0	15	6,1	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega					
ei	82	83,7	175	73,2	0,048 ¹
jah	16	16,3	64	26,8	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega					
ei	83	83,8	173	73,6	0,0481 ¹
jah	16	16,2	62	26,4	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	15	15,6	34	14,8	0,866 ¹
jah	81	84,4	196	85,2	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	58	60,4	127	55,2	0,394 ¹
jah	38	39,6	103	44,8	

	<u>Ei ole kokkupuudet</u> süstlavahetus- teenusega (N=100)		<u>On kokkupuude</u> süstlavahetus- teenusega (N=246)		P
	n	%	n	%	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)					
partnerid kokku	1 (1-10)		1 (1-70)		0,968 ²
püsipartnerid	1 (1-5)		1 (1-7)		0,882 ²
mitte-püsipartnerid	3 (1-10)		2 (1-63)		0,767 ²
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	33	33,0	88	35,8	0,709 ¹
jah	67	67,0	158	64,2	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	51	77,3	126	79,7	0,720 ¹
jah	15	22,7	32	20,3	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	85	85,0	213	86,9	0,609 ¹
jah	15	15,0	32	13,1	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest					
ei	94	94,0	230	93,5	1,000 ¹
jah	6	6,0	16	6,5	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi					
ei	71	74,7	135	55,3	0,001 ¹
jah	24	25,3	109	44,7	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti					
ei	74	78,7	148	63,2	0,009 ¹
jah	20	21,3	86	36,8	
Korrektseid teadmised HIV-nakkuse levikuteedest					
ei	44	44,4	65	26,5	0,002 ¹
jah	55	55,6	180	73,5	
Elu jooksul HIV-testi tegemine					
ei	27	27,3	38	15,4	0,015 ¹
jah	72	72,7	208	84,6	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine					
ei	40	43,0	57	24,5	0,001 ¹
jah	53	57,0	176	75,5	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine					
ei	40	44,4	58	24,8	0,001 ¹
jah	50	55,6	176	75,2	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga					
ei	85	85,0	153	62,4	0,000 ¹
jah	15	15,0	92	37,6	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine					
ei	87	87,9	175	71,1	0,001 ¹
jah	12	12,1	71	28,9	
Elu jooksul vanglas viibimine					
ei	54	54,0	109	44,3	0,122 ¹
jah	46	46,0	137	55,7	

	<u>Ei ole</u> kokkupuudet süstlavahetusega (N=100)		<u>On</u> kokkupuude süstlavahetusega (N=246)		P
	n	%	n	%	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)					
ei	33	71,7	69	50,4	0,016 ¹
jah	13	28,3	68	49,6	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni					
ei	72	72,0	129	52,4	0,001 ¹
jah	28	28,0	117	47,6	
HIV-levimus					
negatiivne	64	64,0	100	40,8	0,000 ¹
positiivne	36	36,0	145	59,2	
HCV-levimus					
negatiivne	38	38,0	45	18,3	0,000 ¹
positiivne	62	62,0	201	81,7	
HBV-antigeenide levimus					
negatiivne	98	98,0	229	93,1	0,074 ¹
positiivne	2	2,0	17	6,9	

LISA 7: Uuringu tulemused narkomaaniraviga kokkupuute alusel

(kahemõõtmeline analüüs) 1 – Fisher's Exact Test; 2 – Mann-Whitney Test

	Ei ole kokkupuudet narkomaaniraviga (N=242)		On kokkupuude narkomaaniraviga (N=107)		P
	n	%	n	%	
Sugu					
mees	182	75,2	81	76,4	0,892 ¹
naine	60	24,8	25	23,6	
Vanus					
24 ja nooremad	53	21,9	12	11,2	0,009
25-29	73	30,1	37	34,6	
30-34	58	24,0	40	37,4	
35 ja vanemad	58	24,0	18	16,8	
Rahvus					
venelane	224	93,3	98	92,5	0,646
eestlane	7	2,9	5	4,7	
muu rahvus	9	3,8	3	2,8	
Haridustase					
põhiharidus ja alla selle	112	46,7	45	42,9	0,667
keskharidus	35	14,6	19	18,1	
kutseharidus	93	38,8	41	39,0	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul					
püsi- või ajutine töö	88	37,3	24	23,8	0,041
riiklikud hüvitised	104	44,1	57	56,4	
muu sissetulek	44	18,6	20	19,8	
Bioloogiline laps					
ei	104	43,3	51	47,7	0,484 ¹
jah	136	56,7	56	52,3	
Lapsega koos elamine					
ei	215	88,8	94	87,9	0,856 ¹
jah	27	11,2	13	12,1	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel					
17-aastased ja nooremad	134	55,6	71	66,4	0,076 ¹
18-aastased ja vanemad	107	44,4	36	33,6	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel					
süstides	81	33,5	18	17,0	0,002 ¹
muul viisil	161	66,5	88	83,0	
Vanus esmakordsel süstimisel					
17-aastased ja nooremad	80	33,2	54	50,9	0,003 ¹
18-aastased ja vanemad	161	66,8	52	49,1	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)					
0-2	37	15,4	1	0,9	0,000
3-5	38	15,8	3	2,8	
6-10	63	26,1	29	27,4	
11 ja kauem	103	42,7	73	68,9	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul					
1 narkootikum	179	75,2	61	57,5	0,001 ¹
mitu narkootikumi	59	24,8	45	42,5	

	Ei ole kokkupuudet narkomaaniaraviga (N=242)		On kokkupuude narkomaaniaraviga (N=107)		P
	n	%	n	%	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul					
heroiin	24	10,0	15	14,0	0,000
fentanüül	33	13,7	33	30,8	
amfetamiin	179	74,3	45	42,1	
muu	5	2,1	14	13,1	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul					
1 kord nädalas või harvem	122	51,9	55	53,9	0,258
2-6 korda nädalas	64	27,2	20	19,6	
1 kord päevas või sagedamini	49	20,9	27	26,5	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval					
1 kord päevas	111	45,9	51	47,7	0,816 ¹
rohkem kui 1 kord päevas	131	54,1	56	52,3	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul					
ei	187	77,3	80	74,8	0,681 ¹
jah	55	22,7	27	25,2	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine					
ei	126	52,7	38	35,8	0,005 ¹
jah	113	47,3	68	64,2	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine					
ei	209	88,2	89	84,8	0,386 ¹
jah	28	11,8	16	15,2	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul					
ei	217	90,0	92	86,0	0,274 ¹
jah	24	10,0	15	14,0	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul					
ei	169	73,2	78	74,3	0,894 ¹
jah	62	26,8	27	25,7	
Kasutatud süstaldega/nõeltega süstimine viimasel süstamise korral					
ei	230	95,4	99	93,4	0,438 ¹
jah	11	4,6	7	6,6	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega					
ei	193	82,8	67	63,2	0,000 ¹
jah	40	17,2	39	36,8	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega					
ei	194	83,6	65	62,5	0,000 ¹
jah	38	16,4	39	37,5	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	36	15,7	13	13,0	0,615 ¹
jah	194	84,3	87	87,0	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	132	57,4	56	56,0	0,904 ¹
jah	98	42,6	44	44,0	

	Ei ole kokkupuudet narkomaaniaraviga (N=242)		On kokkupuude narkomaaniaraviga (N=107)		P
	n	%	n	%	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)					
partnerid kokku	1 (1-70)		1 (1-12)		0,813 ²
püsipartnerid	1 (1-7)		1 (1-5)		0,588 ²
mitte-püsipartnerid	3 (1-63)		2,5 (1-9)		0,794 ²
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	88	36,4	34	31,8	0,465 ¹
jah	154	63,6	73	68,2	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	125	81,7	52	71,2	0,085 ¹
jah	28	18,3	21	28,8	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	211	87,2	89	84,0	0,499 ¹
jah	31	12,8	17	16,0	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest					
ei	226	93,4	101	94,4	0,815 ¹
jah	16	6,6	6	5,6	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi					
ei	168	70,9	41	38,7	0,000 ¹
jah	69	29,1	65	61,3	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti					
ei	174	75,3	51	51,0	0,000 ¹
jah	57	24,7	49	49,0	
Korrektse teadmised HIV-nakkuse levikuteedest					
ei	81	33,6	32	30,2	0,619 ¹
jah	160	66,4	74	69,8	
Elu jooksul HIV-testi tegemine					
ei	60	24,9	5	4,7	0,000 ¹
jah	181	75,1	102	95,3	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine					
ei	86	37,7	12	11,9	0,000 ¹
jah	142	62,3	89	88,1	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine					
ei	88	39,5	11	10,7	0,000
jah	135	60,5	92	89,3	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsionaarne punkt või väljatöötaja)					
ei	85	35,7	15	14,0	0,000
jah	153	64,3	92	86,0	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine					
ei	202	83,8	62	57,9	0,000 ¹
jah	39	16,2	45	42,1	
Elu jooksul vanglas viibimine					
ei	127	52,5	37	34,6	0,002 ¹
jah	115	47,5	70	65,4	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)					
ei	70	60,9	32	45,7	0,049 ¹
jah	45	39,1	38	54,3	

	<u>Ei ole kokkupuudet</u> narkomaaniaraviga (N=242)		<u>On kokkupuude</u> narkomaaniaraviga (N=107)		
	n	%	n	%	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni					
ei	170	70,2	33	30,8	0,000 ¹
jah	72	29,8	74	69,2	
HIV-levimus					
negatiivne	131	54,4	34	31,8	0,000 ¹
positiivne	110	45,6	73	68,2	
HCV-levimus					
negatiivne	77	31,8	7	6,5	0,000 ¹
positiivne	165	68,2	100	93,5	
HBV-antigeenide levimus					
negatiivne	230	95,0	100	93,5	0,610 ¹
positiivne	12	5,0	7	6,5	

LISA 8: Uuringu tulemused vanglas viibimise alusel

(kahemõõtmeline analüüs) 1 – Fisher's Exact Test; 2 – Mann-Whitney Test

	Ei ole elu jooksul vanglas viibinud (N=165)		On elu jooksul vanglas viibinud (N=185)		P
	n	%	n	%	
Sugu					
mees	100	61,0	164	88,6	0,000 ¹
naine	64	39,0	21	11,4	
Vanus					
24 ja nooremad	44	26,7	21	11,4	0,003
25-29	49	29,7	62	33,5	
30-34	41	24,8	57	30,8	
35 ja vanemad	31	18,8	45	24,3	
Rahvus					
venelane	152	93,3	171	92,9	0,468
eestlane	7	4,3	5	2,7	
muu rahvus	4	2,5	8	4,3	
Haridustase					
põhiharidus ja alla selle	64	39,5	94	51,1	0,091
keskharidus	27	16,7	27	14,7	
kutseharidus	71	43,8	63	34,2	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul					
püsi- või ajutine töö	58	36,5	54	30,2	0,462
riiklikud hüvitised	73	45,9	89	49,7	
muu sissetulek	28	17,6	36	20,1	
Bioloogiline laps					
ei	73	44,8	82	44,3	1,000 ¹
jah	90	55,2	103	55,7	
Lapsega koos elamine					
ei	141	85,5	169	91,4	0,094 ¹
jah	24	14,5	16	8,6	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel					
17-aastased ja nooremad	87	53,0	119	64,3	0,038 ¹
18-aastased ja vanemad	77	47,0	66	35,7	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel					
süstides	47	28,5	52	28,3	1,000 ¹
muul viisil	118	71,5	132	71,7	
Vanus esmakordsel süstimisel					
17-aastased ja nooremad	53	32,3	82	44,6	0,021 ¹
18-aastased ja vanemad	111	67,7	102	55,4	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)					
0-2	26	15,9	12	6,5	0,000
3-5	34	20,7	7	3,8	
6-10	42	25,6	50	27,2	
11 ja kauem	62	37,8	115	62,5	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul					
1 narkootikum	121	74,2	119	65,4	0,080 ¹
mitu narkootikumi	42	25,8	63	34,6	

	Ei ole elu jooksul vanglas viibinud (N=165)		On elu jooksul vanglas viibinud (N=185)		P
	n	%	n	%	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul					
heroiin	18	11,0	21	11,4	0,028
fentanüül	24	14,6	43	23,2	
amfetamiin	117	71,3	107	57,8	
muu	5	3,0	14	7,6	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul					
1 kord nädalas või harvem	93	57,8	84	47,5	0,072
2-6 korda nädalas	40	24,8	45	25,4	
1 kord päevas või sagedamini	28	17,4	48	27,1	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval					
1 kord päevas	86	52,1	76	41,1	0,042 ¹
rohkem kui 1 kord päevas	79	47,9	109	58,9	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul					
ei	128	77,6	140	75,7	0,706 ¹
jah	37	22,4	45	24,3	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine					
ei	91	55,5	73	40,1	0,005 ¹
jah	73	44,5	109	59,9	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine					
ei	149	92,0	150	82,5	0,015 ¹
jah	13	8,0	31	17,1	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul					
ei	145	88,4	165	89,2	0,866 ¹
jah	19	11,6	20	10,8	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul					
ei	117	73,1	130	73,4	1,000 ¹
jah	43	26,9	47	26,6	
Kasutatud süstaldega/nõeltega süstimine viimasel süstamise korral					
ei	157	95,7	173	94,0	0,629 ¹
jah	7	4,3	11	6,0	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega					
ei	129	79,6	131	73,6	0,203
jah	33	20,4	47	26,4	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega					
ei	130	81,8	129	72,5	0,052 ¹
jah	29	18,2	49	27,5	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	24	15,9	25	14,0	0,644 ¹
jah	127	84,1	154	86,0	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	92	60,9	96	53,6	0,220 ¹
jah	59	39,1	83	46,4	

	Ei ole elu jooksul vanglas viibinud (N=165)		On elu jooksul vanglas viibinud (N=185)		P
	n	%	n	%	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)					
partnerid kokku	1 (1-70)		1 (1-17)		0,257 ²
püsipartnerid	1 (1-7)		1 (1-5)		0,661 ²
mitte-püsipartnerid	2 (1-63)		3(1-14)		0,471 ²
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	65	39,4	58	31,4	0,118 ¹
jah	100	60,6	127	68,6	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	81	81,0	96	76,2	0,420 ¹
jah	19	19,0	30	23,8	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	144	87,3	157	85,3	0,643 ¹
jah	21	12,7	27	14,7	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest					
ei	154	93,3	174	94,1	0,828 ¹
jah	11	6,7	11	5,9	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi					
ei	111	68,5	98	54,1	0,008 ¹
jah	51	31,5	83	45,9	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti					
ei	115	72,8	110	63,6	0,078 ¹
jah	43	27,2	63	36,4	
Korrektseid teadmised HIV-nakkuse levikuteedest					
ei	59	36,2	54	29,2	0,171 ¹
jah	104	63,8	131	70,8	
Elu jooksul HIV-testi tegemine					
ei	48	29,3	17	9,2	0,000 ¹
jah	116	70,7	168	90,8	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine					
ei	68	44,7	30	16,9	0,000 ¹
jah	84	55,3	148	83,1	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine					
ei	64	42,7	35	19,8	0,000 ¹
jah	86	57,3	142	80,2	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsionaarne punkt või väljatöö)					
ei	54	33,1	46	25,1	0,122 ¹
jah	109	66,9	137	74,9	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga					
ei	127	77,4	115	62,2	0,002 ¹
jah	37	22,6	70	37,8	
Elu jooksul antiretroviirusravimite võtmine					
ei	131	79,9	133	71,9	0,104 ¹
jah	33	20,1	52	28,1	

	Ei ole elu jooksul vanglas viibinud (N=165)		On elu jooksul vanglas viibinud (N=185)		P
	n	%	n	%	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni					
ei	109	66,1	94	50,8	0,005 ¹
jah	56	33,9	91	49,2	
HIV-levimus					
negatiivne	95	57,9	70	37,8	0,000 ¹
positiivne	69	42,1	115	62,2	
HCV-levimus					
negatiivne	64	38,8	20	10,8	0,000 ¹
positiivne	101	61,2	165	89,2	
HBV-antigeenide levimus					
negatiivne	160	97,0	170	91,9	0,063 ¹
positiivne	5	3,0	15	8,1	

LISA 9: Uuringu tulemused vastavalt teadlikkusele oma HIV-staatusest

(kahemõõtmeline analüüs) 1 – Fisher's Exact Test; 2 – Mann-Whitney Test

	Peab ennast HIV+ (N=158)		Peab ennast HIV- (N=126)		P
	n	%	n	%	
Sugu					
mees	114	72,2	102	81,6	0,068 ¹
naine	44	27,8	23	18,4	
Vanus					
24 ja nooremad	22	13,9	23	18,3	0,043
25-29	62	39,2	33	26,2	
30-34	50	31,7	38	30,2	
35 ja vanemad	24	15,2	32	25,4	
Rahvus					
venelane	143	91,7	120	95,2	0,364
eestlane	7	4,5	2	1,6	
muu rahvus	6	3,8	4	3,2	
Haridustase					
põhiharidus ja alla selle	91	58,0	40	32,5	0,000
keskharidus	14	8,9	30	24,4	
kutseharidus	52	33,1	53	43,1	
Peamine sissetulekuallikas viimase 6 kuu jooksul					
püsi- või ajutine töö	35	22,9	44	36,1	0,007
riiklikud hüvitised	94	61,4	52	42,6	
muu sissetulek	24	15,7	26	21,3	
Bioloogiline laps					
ei	70	44,6	54	43,2	0,904 ¹
jah	87	55,4	71	56,8	
Vanus esmakordsel narkootikumide tarvitamisel					
17-aastased ja nooremad	102	64,6	65	52,0	0,039 ¹
18-aastased ja vanemad	56	35,4	60	48,0	
Narkootikumide kasutamise viis esmakordsel tarvitamisel					
süstides	57	36,3	24	19,0	0,001 ¹
muul viisil	100	63,7	102	81,0	
Vanus esmakordsel süstimisel					
17-aastased ja nooremad	79	50,3	39	31,2	0,002 ¹
18-aastased ja vanemad	78	49,7	86	68,8	
Süstimise kogemuse pikkus (aastates)					
0-2	3	1,9	22	17,6	0,000
3-5	11	7,0	16	12,8	
6-10	48	30,6	28	22,4	
11 ja kauem	95	60,5	59	47,2	
Rohkem kui ühe narkootilise aine süstimine viimase 4 nädala jooksul					
1 narkootikum	95	60,9	93	75,6	0,001 ¹
mitu narkootikumi	61	39,1	30	24,4	
Peamine narkootikum viimase 4 nädala jooksul					
heroiin	21	13,3	15	11,9	0,107
fentanüül	43	27,2	20	15,9	
amfetamiin	84	53,2	83	65,9	
muu	10	6,3	8	6,3	

	Peab ennast HIV+ (N=158)		Peab ennast HIV- (N=126)		P
	n	%	n	%	
Süstimise sagedus viimase 4 nädala jooksul					
1 kord nädalas või harvem	71	46,7	72	59,0	0,120
2-6 korda nädalas	40	26,3	23	18,9	
1 kord päevas või sagedamini	41	27,0	27	22,1	
Süstimise sagedus viimasel süstamise päeval					
1 kord päevas	68	43,0	63	50,0	0,281 ¹
rohkem kui 1 kord päevas	90	57,0	63	50,0	
Narkootikumide tarvitamine muul viisil peale süstamise viimase 4 nädala jooksul					
ei	129	81,6	90	71,4	0,047 ¹
jah	29	18,4	36	28,6	
Elu jooksul kasutatud süstlaga/nõelaga süstimine					
ei	46	29,3	72	58,5	0,000 ¹
jah	111	70,7	51	41,5	
Esimesel narkootikumide süstisel kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine					
ei	129	83,8	109	87,9	0,391 ¹
jah	25	16,2	15	12,1	
Kasutatud nõelaga/süstlaga süstimine viimase 4 nädala jooksul					
ei	131	82,9	118	93,7	0,006 ¹
jah	27	17,1	8	6,3	
Ühise süstimisvarustuse (süstal/nõel, süstla eest/tagant täitmine, kuumutusnõud, filter/vatt, segamisanum) kasutamine viimase 4 nädal jooksul					
ei	104	69,3	101	80,8	0,037 ¹
jah	46	30,7	24	19,2	
Kasutatud süstaldega/nõeltega süstimine viimasel süstamise korral					
ei	144	92,3	122	96,8	0,125 ¹
jah	12	7,7	4	3,2	
Elu jooksul ühine süstimine koos HIVi nakatunud inimesega					
ei	85	64,8	114	93,4	0,000 ¹
jah	70	45,2	8	6,6	
Elu jooksul ühine süstimine koos hepatiiti nakatunud inimesega					
ei	89	58,6	108	89,3	0,000 ¹
jah	63	41,4	13	10,7	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	22	14,9	13	10,9	0,368 ¹
jah	126	85,1	106	89,1	
Seksuaalvahekord mitte-püsipartneriga viimase 12 kuu jooksul (viimase 12 kuu jooksul vahekorras olnutest)					
ei	87	58,8	67	56,3	0,710 ¹
jah	61	41,2	52	43,7	
Partnerite arv viimase 12 kuu jooksul (mediaan, vahemik; vastavas vahekorras olnutest)					
partnerid kokku	1 (1-12)		1 (1-17)		0,206 ²
püsipartnerid	1 (1-5)		1 (1-4)		0,241 ²
mitte-püsipartnerid	2 (1-10)		2,50 (1-14)		0,263 ²

	Peab ennast HIV+ (N=158)		Peab ennast HIV- (N=126)		P
	n	%	n	%	
Seksuaalvahekord püsipartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	54	34,2	38	30,2	0,524 ¹
jah	104	65,8	88	69,8	
Kondoomi kasutamine püsipartneriga iga kord vaginaalses vahekorras olles viimase 4 nädala jooksul (vastavas vahekorras olnutest)					
ei	78	75,0	70	80,5	0,390 ¹
jah	26	25,0	17	19,5	
Seksuaalvahekord juhupartneriga viimase 4 nädala jooksul					
ei	140	89,2	107	84,9	0,370 ¹
jah	17	10,8	19	15,1	
Elu jooksul seksuaalvahekord raha, asjade või narkootikumide eest					
ei	145	91,8	122	96,8	0,083 ¹
jah	13	8,2	4	3,2	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud HIVi					
ei	61	39,9	97	77,6	0,000 ¹
jah	92	60,1	28	22,4	
Elu jooksul seksuaalvahekord inimesega, kes on nakatunud hepatiiti					
ei	69	47,6	102	83,6	0,000 ¹
jah	76	52,4	20	16,4	
Elu jooksul B-hepatiidi suhtes testimine					
ei	22	14,9	23	19,5	0,328 ¹
jah	126	85,1	95	80,5	
Elu jooksul C-hepatiidi suhtes testimine					
ei	23	15,3	20	17,5	0,737 ¹
jah	127	84,7	94	82,5	
Elu jooksul kokkupuude süstlavahetuse teenusega (statsionaarne punkt või väljatöö)					
ei	27	17,4	45	36,0	0,001 ¹
jah	128	82,6	80	64,0	
Elu jooksul kokkupuude narkomaaniaraviga					
ei	89	56,7	92	73,0	0,006 ¹
jah	68	43,3	34	27,0	
Elu jooksul vanglas viibimine					
ei	60	38,0	56	44,4	0,277 ¹
jah	98	62,0	70	55,6	
Narkootikumide süstimine vanglas (vanglas viibinutest)					
ei	49	50,0	40	57,1	0,433 ¹
jah	49	50,0	30	42,9	
Elu jooksul narkootikumide üledoseerimine teadvuse kaotuseni					
ei	70	44,3	74	58,7	0,017 ¹
jah	88	55,7	52	41,3	
HIV-levimus					
negatiivne	12	7,6	103	82,4	0,000 ¹
positiivne	146	92,4	22	17,6	
HCV-levimus					
negatiivne	10	6,3	38	30,2	0,000 ¹
positiivne	148	93,7	88	69,8	
HBV-antigeenide levimus					
negatiivne	145	91,8	121	96,0	0,220 ¹
positiivne	13	8,2	5	4,0	